Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра банківської справи

ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В ПОСТКРИЗОВИЙ (ПІСЛЯВОЄННИЙ) ПЕРІОД

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

(Київ, 12 жовтня 2023 року)

Київ 2023

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

УДК 339.92:336.71.02
Г 52

Г 52 Глобальні зміни вітчизняного фінансового сектору в посткризовий (післявоєнний) період [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 12 жовт. 2023 р.) / відп. ред. Н. П. Шульга. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 179 с.

ISBN 978-966-918-093-3

DOI: 10.31617/k.knute.2023-10-12

Тези Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції містять результати наукових досліджень, які присвячені актуальним питанням: інтеграції вітчизняного фінансового ринку у світовий економічний простір; монетарній та фінансовій політиці держави; регулювання діяльності банків та небанківських фінансових установ; управління потенціалом, ризиками та прибутковістю фінансових установ у післявоєнний період; диджиталізації фінансових послуг та фінансової інклюзії у період відбудови України; ролі аудиту у глобальних змінах вітчизняного фінансового ринку; обліково-аналітичного забезпечення учасників фінансового ринку у посткризовий період.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 339.92:336.71.02

Редакційна колегія: Н. П. Шульга (відп. ред.), завідувач кафедри банківської справи, д-р екон. наук, проф.; Т. В. Канєва, декан факультету фінансів та обліку, д-р екон. наук, проф.; С. М. Савлук, д-р екон. наук, доц.; Л. А. Гербич, канд. екон. наук, доц.; О. В. Калита, канд. екон. наук, доц.; Л. Л. Белянко, канд. екон. наук, ст. викл.; Л. О. Нетребчук, ст. викл.

Відповідальна за випуск Н. П. Шульга, завідувач кафедри банківської справи, д-р екон. наук, проф.

ISBN 978-966-918-093-3

© Державний торговельно-економічний університет, 2023

ЗМІСТ

ІНТЕГРАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

БЕЛЯНКО Л.
Перспективи розвитку ринку послуг фінансового лізингу в Україні в умовах воєнного стану 9

ЗАХАРКІВ В.
Інтеграція криптовалютного сектору України у світовий економічний простір 12

ПОСМІТНА М.
Криза як передумова змін у банківській системі України 15

САВЛУК С.
Новації європейського банківського законодавства 18

СЕРАЖИМ Ю.
Інтеграція фінансового ринку України у світовий економічний простір 21

СОТНІКОВ О.
Зелені облігації як інструмент фінансування нерухомості в умовах відбудови України 24

СУНДУК Т.
Основні показники фінансового ринку в європейських країнах..... 26

ЦИГАНОВА Н.
Трансформація конкурентного середовища в умовах фінансової глобалізації..... 29

ЦІСАР Г.
Фінансова стратегія України та інтеграція в міжнародний фінансовий простір..... 32

ЩЕЛКУНОВ О.
Зміст та сутність поняття «ділове партнерство» як об’єкт аналізу..... 34

МОНЕТАРНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН ФІНАНСОВИХ РИНКІВ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

VARELA MIGUEL
Directions of monetary and fiscal policy in Ukraine
in the post-war period 37

ГАЛАБУРДА А.
Фінансова політика держави: стан та перспективи розвитку 40

РЯЗАНЦЕВА В.
Розвиток фінансового сектору у підтриманні відновлення
економіки України 42

ОСТАПЕНКО Г.
Відновлення економічного потенціалу України 45

КІРЄЄВА К.
Макропруденційна політика НБУ 47

ЛУЦІВ А.
Вплив глобальних змін вітчизняного фінансового сектору
в посткризовий період на виробників пакувальних матеріалів 50

ЖЕРДЕЦЬКА Л., РОГАЛЬОВ О.
Оцінювання взаємозалежності економічного розвитку
та активності ринку криптовалют 52

ГЕРБИЧ Л.
Іпотечне кредитування в Україні під час воєнного стану 55

ПРУТСЬКА О.
Грантова допомога у структурі фінансування державного бюджету
України під час війни 58

ТОМНЮК Т.
Стратегічні підходи до стабілізації фінансового ринку
в поствоєнному розвитку України 61

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

АНТОНЮК О.
Фінансова стійкість банківської системи України
в посткризовий період 63

ГОЛОВАЧ Н., ЮХНЕНКО М.
Особливості регулювання діяльності
небанківських установ України у воєнний період 66

ГУМИНСЬКА М.
Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні 69

ЖЕРДЕЦЬКА Л., КОЦИНА Д.
Тенденції розвитку цифрового банкінгу 72

ОМЕЛЕНЧУК В.
Особливості забезпечення стабільності банківського сектору
під час дії воєнного стану 75

ЧЕРКАСОВА М.
Вплив цифровізації на стратегії ціноутворення
у банківському секторі 77

ШУЛЬГА Н.
Менеджмент кліматичних, соціальних та управлінських ризиків
у банках України 80

УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ, РИЗИКАМИ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

ГОРБАЧОВ В.
Екосистема банку з приватним капіталом як елемент стратегії
в посткризовій Україні 83

ГАРБАР Є.
Управління прибутковістю банку в середовищі посиленого впливу
зовнішніх ризиків 86

МАЙДАНИК Є.
Страхова галузь та ризики в архітектурі
майбутнього відновлення 88

НАКОНЕЧНА Н.
Впровадження постулатів ризик-менеджменту у практику
вітчизняних компаній..... 91

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ, ЇХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ У ПЕРІОД ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

ERKES O., GORDIIENKO T.
Metaverse banking: financial industry transformation for greater
inclusivenes 94

ВОЛОСОВИЧ С., НАПАДОВСЬКИЙ І.
Криптовалюта на ринку платіжних послуг
в умовах воєнного стану 97

ЖЕРДЕЦЬКА Л.
Вплив фінансової інклюзії на розвиток банківського сектору
економіки 100

ЖУРАХОВСЬКА Л.
Використання моделі кроудфандингу для відбудови України 103

ЗАМКОВА Н., ТІМОШЕНКО Н.
Розвиток фінансової інклюзії в Україні 106

КАЛИТА О.
Основні виклики функціонування індустрії криптовалюти 109

КІРЄЄВА К., МИХАЙЛЕНКО О.
Стратегія просування проєкту MONOBANK 112

КОТЕНКО У.
Фінансова інклюзія у період відбудови України..... 115

МОРОЗОВА Л., МИКИТЮК І.
Страховий ринок в умовах цифрової трансформації 118

НЕТРЕБЧУК Л.
Кредитна підтримка військових в Україні та світі 121

РОЛЬ АУДИТУ У ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІНАХ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

КУЗУБ М.
Роль внутрішнього аудиту в забезпеченні фінансового розвитку підприємства 124

МУСТЕЦА І.
Розвиток онлайн-аудиту в умовах воєнного часу 127

ПОКИНЬЧЕРЕДА В., КИТАЙЧУК Т., КРУПЕЛЬНИЦЬКА І.
Першочергові завдання аудиту для суб'єктів господарювання у посткризовий період 130

ТАБЕНСЬКА Ю.
Ефективність проведення аудитів в умовах війни 134

ЯРЕМЕНКО Л., ГАВРИЛЕНКО А., БІДЕНКО В.
Контроль розрахунків з оплати праці 137

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

АНДРОСЕНКО О.
Облікове забезпечення управління витратами 140

БЕЗШАПКО О.
Удосконалення процесу заповнення фінансової звітності підприємства шляхом автоматизації обліку 143

ВОРОБЕЦЬ Є.
Операції з лізингу на фінансовому ринку України 146

ДАЦЕНКО Г., ГЛАДІЙ І., МАЙСТЕР Л.
Облікове забезпечення системи антикризового управління суб'єкта господарювання..... 149

ДЯДЕНКО М.
Актуальність та розвиток операцій концесії
у післявоєнний період 152

КАРЗУН Д.
Облік фінансових інструментів в умовах невизначеності 156

КОСТЮЧЕНКО В., ФЕСЕНКО А.
Інтегроване звітування учасників фондового ринку
в посткризовий період..... 159

КУДИРКО О., ЛОБАЧЕВА І., КОПЧИКОВА І.
Аналітичні показники та методи аналізу товарних операцій
на підприємствах торгівлі..... 162

МАКАРЧУК І., ІВЛЄВ І., НЄВЄРОВ М.
Особливості обліку програмного забезпечення відповідно
до Податкового кодексу України..... 166

ПОЛЬОВИК Є.
Роль зацікавлених сторін для нефінансового звітування 169

ЧУЄНКОВ А.
Підходи до визначення поняття «Вартість бізнесу» 172

ЯРЕМЕНКО Л., РОЖЕНКО А., ВИДОЛОБ С.
Кредиторська заборгованість у системі бухгалтерського обліку..... 176

ІНТЕГРАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

БЕЛЯНКО Лідія,
ст. викладач,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-9986-261X

Тільки лізинговий ринок почав відновлюватись після чергової кризи, як відбулося повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, що негативно і шокуюче впливає на економіку країни. Лізинговий ринок у перший місяць війни призупинив свою повноцінну роботу, і лише у квітні 2022 р., після більш ніж сорокаденної перерви, відновив фінансування, насамперед, сільськогосподарської сфери – агроклієнтів середнього і малого бізнесу (ОТП Лізинг, ЕСКА Капітал).

НБУ у період дії воєнного стану тричі проводив опитування серед 20 найбільших учасників небанківського ринку за кожним сегментом фінансових послуг. Основними проблемами, які були виявлені, є суттєве погіршення платоспроможності позичальників (клієнти не мають коштів на поточні потреби через втрату бізнесу, роботи, житла або ж знаходяться за кордоном чи в населених пунктах, що перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні); недостатнє фондування надавачів фінансових послуг і наявність у них проблем із ліквідністю [1]. Варто зауважити, що незважаючи на ряд проблем, лізинговий ринок України має всі перспективи стати одним із потужних ринків регіону Центральної та Східної Європи. Насамперед, залучення зовнішнього фінансування та підтримка держави зі сторони розробки різноманітних програм розвитку дозволить збільшити обсяги лізингу у таких сферах, як: обладнання для будівництва доріг; медичне обладнання; пасажирський транспорт; нерухомість.

Доцільно підвищувати рівень обізнаності бізнесу та споживачів щодо переваг лізингу як інструменту для доступу для фінансування, насамперед: розширення можливостей щодо проведення різноманітних

інформаційних кампаній Національним банком України спільно з Українським Об'єднанням Лізингодавців та із залученням зарубіжних партнерів; з метою підвищення рівня транспарентності лізингової діяльності створення та регулярне оприлюднення (щорічне та щопіврічне) на сайті УОЛ реєстру лізингодавців за такими категоріями, як обсяг лізингового портфелю, сегмент лізингу, рівень проникнення у галузь тощо, що надасть можливості для здійснення подальшого глибокого аналізу лізингової галузі в Україні; НБУ як регулятору доцільно розкривати інформацію щодо обсягу активів та дотримання нормативу достатності капіталу лізингових компаній, що дозволить посилити нагляд за ними та підвищити рівень прозорості на лізинговому ринку.

Також розвитку лізингу в Україні сприятимуть різноманітні державні програми у сфері будівництва та оновлення доріг, житлової нерухомості, медичного обладнання. Так, урядом вже створено програму «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9 %» для надання фінансової державної підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва за договорами фінансового лізингу [1].

Не менш важливим для вітчизняного ринку послуг фінансового лізингу є розвиток вендорного фінансування. Наразі найпопулярнішою схемою, за якою працює ринок лізингу в Україні, є через споживачів, тобто початковий контакт формується на рівні лізингоодержувача та лізингодавця. У схемі через вендорів потенційний лізингоодержувач звертається до виробника або дилера активу і отримує доступ до лізингу через нього. Використовуючи схему через вендорів, лізингоодержувач має доступ до лізингу в точці продажу активу, а не в точці фінансування.

Згідно звіту, підготовленим для Leaseurope компанією «Oxford Economics»,найпопулярнішим варіантом лізингу в Європі є схема через вендорів. 78,6 % МСП укладають лізингові угоди через вендорів, 58 % – через свої банки та 40 % – через незалежні лізингові компанії. У Німеччині та Нідерландах близько 90 % компаній укладають лізингові угоди через вендорів, а у Великій Британії, Іспанії та Франції банківська схема роботи найпопулярніша [2].

Так, багато міжнародних постачальників сільськогосподарського, транспортного, дорожньо-будівельного та медичного обладнання вже працюють в Україні. Налагоджена тісна співпраця з постачальником у цій сфері допомагає лізингодавцю конкретніше розуміти потреби клієнта, якісно оцінювати ризики, бути обізнаними у виробничих проблемах та приймати відповідні рішення.

Таким чином, ринок послуг фінансового лізингу України має значний потенціал та можливості розвитку, які можуть відкритись під час відновлення післявоєнної економіки за рахунок спільних зусиль держави, регулятора, лізингодавців та бізнесу.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Українського об`єднання лізингодавців. URL:https://uul.com.ua/
2. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання. Звіт Проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору», червень 2018р. URL:https://uul.com.ua/wpcontent/uploads/ 2018/10/ Leasing_report_ukr_final_09202018.pdf

ІНТЕГРАЦІЯ КРИПТОВАЛЮТНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

ЗАХАРКІВ Віктор,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-8771-6786

Навіть у контексті війни та її серйозних наслідків для нації, зокрема в економічному аспекті, Україна останнім часом активно показує прогрес в області цифрових активів. Це видно завдяки інтенсивній цифровізації майже у всіх напрямках державного управління та корпоративного сектору. Зростання ролі криптовалют у економіці та необхідність обмеження потенційних ризиків вказують на важливість ретельного підходу до розробки законопроєктів, враховуючи міжнародний досвід та зобов'язання України перед ЄС за Угодою про Асоціацію [1].

В умовах глобальних фінансових викликів, коли фіатні валюти втрачають свою вартість, введення універсальної цифрової валюти, такої як криптовалюта, може стати відповіддю на численні проблеми, що існують у світових фінансових структурах.

Згідно оцінок міжнародних експертів у 2022 році, Україна показала значущий прогрес у формуванні організаційних, юридичних та технічно-економічних основ для розвитку ринку цифрових активів протягом останніх двох років.

В Україні правове регулювання криптовалют базується на нормах ринку цих валют. З моменту прийняття Закону України «Про віртуальні активи» 17.02.2022, операції з такими активами, як біткоїни [2], стали офіційно легалізованими. Криптовалюта тепер розглядається як нематеріальний ресурс зі своєю внутрішньою вартістю.

В нашій державі формується відповідне правове поле, яке надає право міжнародним та місцевим криптобіржам працювати в законодавчому полі; банки можуть надавати сервіси криптоорієнтованим компаніям; громадяни мають змогу захистити свої інвестиції у цифрові активи, а держава зобов'язана захищати права власників криптовалюти та гарантувати юридичний захист їхніх цифрових ресурсів.

Сучасне законодавство України у сфері цифрових активів та адаптивна податкова політика можуть привернути увагу зарубіжних інвесторів, сприяючи росту місцевих стартапів та цифрової економіки країни.

На українському крипторинку активно застосовуються різноманітні фінтех-рішення, зокрема: децентралізовані фінанси (DeFi), децентралізовані ігрові платформи (GameFi), незамінні цифрові токени (NFT) та інше. На відміну від інших країн, українське законодавство не намагалося обмежувати цей сектор, завдяки чому Україна стала лідером серед країн СНД за кількістю Біткойн-агенцій із власною біржею криптовалют..

Завдяки зусиллям вітчизняних стартапів Україна залишається ключовим ринком для 60 % стартапів країни, за нею йдуть ринки Європи (ЄС та ЄЕЗ 46,4 %) та Північної Америки (США 34,3 %, Канада 9,3 %).). Адже поки триває війна, іноземні інвестори займають вичікувальну позицію і не поспішають вкладати гроші у вітчизняні стартапи та розвивати вітчизняний крипто сектор [3].

Розуміння глобальних тенденцій у регулюванні криптовалют дозволить Україні адаптувати найкращі практики та забезпечити гармонійну інтеграцію вітчизняного фінансового ринку в світовий економічний контекст.

З вивчення міжнародного досвіду у сфері регулювання криптовалют можна виділити три основних напрямки, на які розділилися держави, залежно від рівня прийняття віртуальних активів та успішності їхнього регулювання.

Перша група країн активно регулює криптовалютний ринок на законодавчому рівні. Зокрема, до цієї групи входять США, Канада та Японія, де діяльність, пов’язана з криптовалютами, вже має чітке правове регулювання.

Друга група включає держави, які тільки розпочали процес законодавчого впорядкування діяльності в криптосфері. Це країни такі як Австрія, Норвегія, Ісландія, Фінляндія та Німеччина.

Третя група представлена країнами, що або не займалися регулюванням крипторинку взагалі, або розпочали цей процес лише недавно. Зокрема, до цього списку можна віднести Італію та Україну [4].

Отже, впровадження цифровізації в державне управління, бізнес та розвиток крипторинку підтверджують стратегічний курс країни на інтеграцію своєї економіки в світовий контекст.

Міжнародне експертне середовище визнало зусилля України, особливо після прийняття законодавства, що регулює віртуальні активи. Це створює сприятливе середовище для іноземних та українських криптобірж, а також для фінансових установ та інвесторів.

Поглиблення інтеграції вітчизняного фінансового ринку в світовий економічний простір може посилити позиції України як ключового учасника в галузі криптовалют. Завдяки співпраці і обміну

зарубіжним досвідом, а також підтримці місцевих стартапів, Україна має потенціал стати важливим мостом між Східною Європою та глобальним економічним ринком, підсилюючи роль криптовалют та фінтех-рішень у світовому масштабі.

Список використаних джерел

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 року № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20/ed20220217#Text.
3. Серюга М. Криптовалюти та податки: як це влаштовано у світі та чого варто повчитися Україні. URL: https://finance.ua/ua/goodtoknow/kryptovaluty-ta-podatky.
4. Поліщук Н.Ю. Перспективи застосування криптовалют в електроенергетиці України: зарубіжний досвід і вітчизняні здобутки. DOI: https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.02.064.

КРИЗА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗМІН У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

ПОСМІТНА Марина,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ORCID.org/0000-0003-0154-5048
Науковий керівник **ЖЕРДЕЦЬКА Лілія,**
д-р екон. наук, доцент,
Одеський національний економічний університет, Україна

Кризові явища є рушійною силою змін та частково їх передумовою. Саме під час розгортання тієї чи іншої кризи відбувається формування та напрацювання певного досвіду, необхідного для подальшого розвитку системи.

У цілому, криза – це економічна категорія з фактичним станом нестійкого функціонування системи, в якому може опинитися будь-яка з її підсистем [1].

Банківська криза – це кризове явище, яке охоплює більшу частину системи. У цілому, банківська криза – це завжди різке зниження ліквідності та платоспроможності банків унаслідок накопичених дисбалансів та «набігів вкладників». У кризовий період можлива ситуація, коли банки не виконують свої зобов'язання перед кредиторами та вкладниками, накопичують на балансах проблемні та прострочені кредити. Відбувається масове вилучення коштів із банківської системи, знижуються темпи зростання кредитування, підвищуються відсоткові ставки. Це призводить до зниження дохідності банківських операцій і нерідко завершується банкрутством банків. При цьому у країні різко падає споживчий попит і скорочуються обсяги виробництва [2].

Результатом банківської кризи може бути банкрутство фінансових установ, знецінення грошової маси, зміна норм та правил поведінки гравців на ринку та інше.

У науковій літературі можна зустріти вивчення банківської кризи на рівні окремого банку та цілої системи. У першому випадку можемо говорити про кризу банку, а в іншому – це вже буде криза банківської системи. Часто криза окремого банку може призвести до кризи всієї банківської системи країни. Цей розвиток подій можливий виключно якщо центральний банк не реагує правильно на кризові явища та немає дієвих антикризових інструментів.

Банківська криза може з часом переростати в фінансову кризу і уражати різні сфери економіки. Або ж кризи в інших сферах

економіки, можуть з часом перетікати в банківську сферу. У будь-якому випадку, регулятор має прогнозувати такий розвиток подій та планувати різноманітні антикризові сценарії.

Аналізуючи банківські кризи, які були притаманні українській банківській системі в 2008–2009 рр., 2014–2016 рр., 2020–2021 рр., можемо з впевненістю сказати, що антикризовий інструментарій НБУ значно розширився. Так, глобальна фінансова криза в Україні виявила багато слабких місць у національній банківській сфері: нерозвиненість системи, наявність дуже великої кількості «нездорових банків», проблеми ролі та функцій центрального банку та інше. Монетарна політика у той час була досить м'якою і не мала той ефект на всю банківську систему, як у розвинутих країнах. Також був досить нерозвинутий інструментарій пруденційної політики. Тому всі дії центрального банку для пом'якшення кризи, мали запізнілий характер і зовсім не працювали на випередження проблеми.

Згідно даних НБУ, банківська криза 2014–2016 рр. мала прямих фіскальних витрат України на подолання наслідків кризи банківського сектору більше 14 % ВВП, що перевищує відповідні витрати понесені під час фінансово-економічної кризи 2008–2009 років, тоді як загальні втрати економіки від кризи становили 38 % ВВП [3].

Ключовою зміною і відмінністю цієї банківської кризи є реформування банківської системи, початок використання макропруденційної політики та використання більшого набору інструментів монетарної політики центрального банку. НБУ використовував досвід розвинених країн, які звернулися до макропруденційних інструментів після глобальної фінансової кризи 2008–2009 років і вже до 2015 року мали певні практичні напрацювання.

До початку пандемії COVID-19 українська банківська система та її регулятор мали практичний досвід у використанні певних макропруденційних інструментів, і саме цей досвід став дуже корисним під час початку кризи спричиненої пандемією, і у послідуючому – кризи, спричиненої повномасштабним вторгненням рф в Україну.

Саме досвід попереднього використання ряду інструментів макропруденційної політики, дозволив уникнути глобального колапсу банківської системи на початку повномасштабного вторгнення рф в Україну. Ефективне впровадження монетарної політики протягом 2022–2023 років, дало можливість взяти під контроль зростаючі темпи росту інфляції.

Базуючись на попередніх кризових явищах в банківській системі України, можна з впевненістю сказати, що криза воєнного часу буде мати вплив не тільки на зміни в банківській системі України, але й дасть багато інсайтів для економік всього світу.

Список використаних джерел

1. Мироненко М.Ю., Генезис системної банківської кризи. *Інтелект XXI. №1-2018. с. 218–224.*

2. Стаття «Банківська криза в Україні». URL: https://mind.ua/tags/283-bankivska-kriza-v-ukrayini (дата звернення 10.10.2023).

3. Рішення Ради Національного банку України №29-рд від 04.07.2017р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/04072017_29_rd.pdf (дата звернення 10.10.2023).

НОВАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

САВЛУК Сергій,
доцент кафедри банківської справи ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-4709-6607

25 років тому назад, 1 червня 1998 року був створений Європейський центральний банк, а 1січня 1999 року перші безготівкові ЄВРО увійшли в грошове поле ЄВРО зони. Проте, флагманом Європейського банківського регулювання є не ЄЦБ, на який більше покладені виконавчі функції монетарної політики та прямого нагляду за найбільшими 109 банківськими та інвестиційними інституціями, зареєстрованими у країнах-членах Європейського банківського союзу, а Європейський банківський орган (EBA). Він створений 1 січня 2011 року і його головним завданням є створення Єдиної книги (Single rulebook) з метою забезпечення стійкого, прозорого, ефективного банківського сектору ЄС. На сьогодні ця Книга охоплює 11 базових документів, які ми розділили на наступні групи (опори) (рис. 1).

Рис. 1. Структура Єдиної книги банківського регулювання ЄС

Джерело: складено автором за джерелом [1]

В даному матеріалі стисло розглянемо особливості регулювання капіталу банків. Фундаментальним документом щодо регулювання діяльності Європейських банків є Директива з вимог до капіталу (Capital Requirements Directive) [2], випущена в 2013 році, яка в певній мірі співставна з нашим Законом про банки і банківську діяльність. Зокрема, цією Директивою визначено:

– Мінімальний обсяг власних коштів банку повинен складати 5 млн Євро (у виключних випадках від 1 млн Євро), брати кошти від населення дозволено тільки кредитним інституціям. В Європейському законодавстві більше фігурує термін «кредитні інституції» (далі також КІ), який крім банків охоплює і різні типи інвестиційних компаній, що поки не об'єднано в Українському законодавстві.

– Регуляторним органам країн дозволено застосовувати широкий набір санкцій: штрафи до юридичних осіб – власників банків до 10 % річного прибутку, до 5 млн. Євро для фізичних осіб з позбавленням права голосу. Сам банк може бути оштрафований за 17 видами порушень, 7 з яких пов'язані з викривленням звітності, і це повинне бути опубліковано на сайті регуляторного органу.

– Кредитні інституції повинні мати ефективну систему внутрішнього контролю відповідно моделі діяльності. Працівники можуть напряму інформувати регуляторні органи країн про нерозкриті ризики КІ.

– Повинна бути ефективна та прозора система винагород керівництва КІ, спрямована на протидію ризикам, забезпечення достатності капіталу та довгостроковий розвиток. Змінна частина не повинна перевищувати фіксовану частину, а 50 % винагороди – у формі акцій. Наглядові органи повинні мати ці системи та оцінити їх дієвість, а також отримати інформацію про посадовців, що отримали за рік понад 1 млн Євро бонусів. Очевидно, що система винагород керівництва українських банків потребує уніфікації с концентрацією на протидії ризикам.

– Нагляд за діяльністю КІ здійснюється на основі методології SREP та програми оцінки наглядовцями. Зокрема їм надано право: вимагати збільшувати капітал, обмежувати операції та регіони діяльності, скасовувати винагороди, обмежувати виплати % стейкхолдерам та інш.

– КІ повинні формувати 3 види буферів капіталу 1 рівня. Загальний рівень буферів консервації капіталу може складати до 2,5 % обсягу ризикованих активів. Формування буферів індивідуально залежить від оцінки SREP, показника левериджу, системи ризикменеджменту, ризику ліквідності.

Регулювання достатності капіталу (Capital Requirements Regulation) в певній мірі зіставне з Інструкцією НБУ про порядок регулювання діяльності банків в Україні, хоча і має зовсім іншу структуру і масштаб. Зокрема їм передбачено 3 рівня капіталу, такий норматив як леверидж (не менше 3 % капіталу до всіх активів), показник прийнятних зобов'язань (eligible liabilities) – частина

зобов'язань, які прирівнюються до капіталу і не повертаються вкладникам у разі банкрутства банку. Їх рівень разом з капіталом для великих банків повинен становити не менше 18 % активів, зважених на ризик. Регулювання містить багато положень щодо оцінки ризиків різних видів діяльності КІ. Зокрема виділяються такі ризики: deluted, vega, delta, curvature та інші, що потребують адаптації до українських реалій.

Список використаних джерел

1. Interactive Single Rulebook. European Banging Authority. URL: https://w0ww.eba.europa.eu/regulation-and-policy/single-rulebook/interactive-single-rulebook

2. Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri= CELEX %3A32013 L0036

ІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

СЕРАЖИМ Юліан,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-2295-7095

Ця тема є вельми актуальною та важливою, враховуючи сучасні тенденції глобалізації та швидкі зміни в міжнародному фінансовому середовищі.

Останні десятиліття відзначилися значними змінами у фінансовому секторі країни. Ці трансформації були спрямовані на підвищення стабільності, ефективності та конкурентоспроможності фінансової системи країни:

1. Лібералізація фінансового законодавства

Україна активно працює над лібералізацією свого фінансового законодавства для привертання іноземного капіталу та створення сприятливого бізнес-середовища. Це включає в себе спрощення процедур відкриття банківських рахунків, валютні лібералізації та удосконалення правового регулювання для іноземних інвесторів.

2. Іноземний капітал у банкінгу

Один з найважливіших аспектів змін у фінансовому секторі - це залучення іноземного капіталу українськими банками. Багато банків у країні отримали іноземний інвестиційний капітал, що сприяло покращенню їхньої стабільності та збільшенню доступу до міжнародних ринків капіталу.

3. Розвиток фінансових послуг

Українські фінансові установи також активно розвивали свій спектр фінансових послуг. Це включає розширення кредитної та депозитної бази, запровадження нових фінансових інструментів та послуг для корпоративних та роздрібних клієнтів. Зростання кількості фінансових інновацій та цифрових рішень також відзначається у фінансовому секторі України.

Інтеграція фінансового ринку України з міжнародними партнерами має безліч переваг. По-перше, це залучення іноземних інвестицій та капіталу, що сприяє економічному зростанню і розвитку українського фінансового сектору. Збільшення доступу до міжнародних фінансових ресурсів дозволяє покращити умови кредитування для підприємств та споживачів. Крім того, інтеграція допомагає встано-

вити більш прозорі та ефективні правила гри на фінансовому ринку, що сприяє запобіганню фінансовим кризам та зменшенню ризиків.

Звісно, інтеграція фінансового ринку також вносить свої виклики та ризики. Однією з головних проблем є залежність від зовнішніх фінансових ринків, яка може призвести до вразливості перед змінами в міжнародному економічному середовищі. Особливо важливою стає необхідність вдосконалення фінансового нагляду та регулювання для забезпечення стабільності фінансового сектору України. Зміцнення кількісних та якісних параметрів фінансової системи потребує часу та ресурсів.

Одним з ключових аспектів інтеграції є інтернаціоналізація гривні. Збільшення ролі гривні на міжнародному фінансовому ринку сприяє зниженню валютного ризику. Наша країна може розглядати можливості для розвитку гривневих фінансових інструментів та ринків, що зміцнюватиме нашу позицію в світовій економіці.

Інтеграція фінансового ринку України у світовий економічний простір має великий потенціал для зростання та розвитку нашої економіки. Проте, ми повинні бути обережними і враховувати ризики, зокрема, регулювання та нагляд, для забезпечення стабільності фінансового сектору та захисту інтересів українських громадян і підприємств.

Звісно, інтеграція фінансового ринку після завершення війни також супроводжується своїми викликами та ризиками. До найважливіших з них можна віднести:

1. Потреба в структурних реформах

Інтеграція потребує структурних реформ в фінансовому секторі, в тому числі у питаннях надійності банків, управління ризиками та підвищення прозорості. Необхідно також вдосконалити систему податків та регулювання, щоб забезпечити справедливий та стабільний бізнес-клімат.

2. Валютні ризики та курсові коливання

Зміцнення гривні та зменшення валютного ризику стають ключовими завданнями після інтеграції. Коливання валютного курсу можуть впливати на експорт і імпорт, а також на баланси платіжної здатності підприємств.

3. Геополітичні ризики

Україна залишається в геополітично складному регіоні. Геополітичні події та конфлікти можуть мати вплив на стабільність фінансового сектору та інвестиційний клімат.

Однією з ключових перспектив розвитку інтегрованого фінансового ринку України є подальше збільшення привабливості

нашої країни для іноземних інвесторів. Це може бути досягнуто за допомогою поліпшення бізнес-клімату, створення сприятливих умов для підприємництва та впровадження сучасних технологій у фінансовому секторі.

Отже, інтеграція фінансового ринку України у світовий економічний простір після завершення російського вторгнення є стратегічно важливим завданням для відновлення та розвитку країни. Ця інтеграція має потенціал зміцнити економіку, залучити інвестиції та розширити можливості для українських компаній на міжнародному ринку. Проте, необхідно ретельно розглядати виклики та ризики, зосереджувати увагу на структурних реформах та робити все можливе для забезпечення стабільності та сталого розвитку.

ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ В УМОВАХ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

СОТНІКОВ Олександр,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0009-0008-7547-8232

Одним з найголовніших та ефективних напрямів фінансування зеленої нерухомості є зелені облігації (green bonds), під якими слід розуміти фінансові інструменти, що фінансують зелені проєкти та забезпечують інвесторам регулярні або фіксовані платежі.

Зростання ринку зелених облігацій є швидким та суттєвим і все більше привертає увагу інвесторів. Інвестори все більше усвідомлюють ризики, пов'язані зі зміною клімату для свого портфеля та, за допомогою механізмів, таких як Робоча група з розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі зміною клімату (TCFD), починають звітувати про такі ризики. Крім того, зацікавлені сторони тиснуть на інвестиційну спільноту для застосування підвищеної політики з питань навколишнього середовища, соціальних питань та управління (ESG).

Зелені облігації пропонують інвесторам платформу для здійснення практик сталого розвитку та надають можливість захисту від ризиків, пов'язаних зі зміною клімату, отримуючи більший дохід від інвестиційної діяльності в довгостроковій перспективі. Таким чином, зростання зелених облігацій і зеленої фінансової сфери також непрямо працює на зниження стимулів для проєктів з високим викидом вуглецю. Згідно з аналізом Climate Bonds, обсяг зелених облігацій зріс на 49 % протягом п'яти років до 2021 року, і щорічна емісія зелених облігацій може перевищити позначку в 1 трильйон доларів до 2023 року

Обсяги зелених облігацій протягом 2014–2022 зросли у 13 разів. Проте найбільші обсяги емісії спостерігається у розвинених країнах (близько 75 %). В той же час, країни, що розвиваються також почали випускати зелені облігації, досягнувши протягом 2014–2022 рр. зростання обсягу з 26 до 328 млрд дол. США. [1]

Основна різниця між зеленими облігаціями та традиційними облігаціями полягає в тому, що емітент публічно заявляє, як він використовуватиме залучені кошти для фінансування сталих проєктів, що дозволяє розміщувати облігації серед інвесторів як зелені. Хоча немає універсальних вимог до зелених облігацій, Принципи зелених облігацій (GBPs) та Стандарт зелених облігацій (CBS) є популярними добровільними настановами, які надають рекомендації щодо відповідного використання коштів, процесу вибору проєктів та звітності.

Проєкти, які розглядаються для зелених облігацій, зазвичай описуються у звіті перед емісією облігацій, в якому детально описується, як фінансовані проєкти досягатимуть бажаного впливу емітента так

вкладників. Також емітенти зелених облігацій зазвичай регулярно публікують звіти після розміщення. Ці звіти є обов'язковими згідно багатьох добровільних постанов, включаючи GBP та CBS. Більшість звітів складаються щорічно і містять інформацію про використання залучених коштів та досягнутий прогрес щодо заявлених цілей зелених облігацій. Ці звіти публікуються для інвесторів і можуть бути також розголошені публічно.

Отже, зелені облігації є ефективним методом залучення коштів для сталого фінансування, в тому числі в проєкти пов'язані з нерухомістю. До позитивних рис зелених облігацій належить те, що продаж зелених облігацій може забезпечити залучення значного обсягу коштів за низькими процентними ставками для фінансування капіталомістких проєктів або портфелів менших проєктів. Наступним плюсом є гнучкі умови, бо емітенти можуть встановлювати період погашення відповідно до потреб, що дозволяє підтримувати широкий спектр проєктів, включаючи ті, що мають тривалий строк окупності, що є актуальною потребою з огляду на довгостроковість проєктів зі сталого розвитку та зеленої енергетики. Також, продаж зелених облігацій може забезпечити значну публічність організаціям, що реалізують амбітні проєкти.

Серед основних недоліків зелених облігацій можна визначити необхідність врахування індивідуальної структури процесів під кожен проєкт. Без контролюючого органу, який би забезпечував стандартизацію зелених облігацій, кожен емітент повинен самостійно структурувати умови облігацій, включаючи вибір бажаного методу відстеження впливу. Також, емітенти зелених облігацій часто змушені співпрацювати та вести переговори безпосередньо з інвесторами, щоб забезпечити достатній капітал, залучений за рахунок продажу зелених облігацій. Наступним мінусом є додаткові витрати на трансакції, оскільки процес емісії передбачає залучення та координацію багатьох сторін, що може негативно вплинути на економічну ефективність менших обсягів продажу облігацій.

Список використаних джерел

1. Climate Bonds Initiative Data. URL: https://www.climatebonds.net/

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

СУНДУК Тетяна,
ст. викладач,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-8433-1939

Сучасний фінансовий ринок України потребує реорганізації у зв'язку із євроінтеграційними стремліннями держави. Відповідно, серед багатьох чинників розвитку кредитно-грошового господарства є запозичення досвіду країн-учасниць Європейського Союзу (далі – ЄС) у галузі фінансових показників. Водночас реалії української фінансової системи, її функціонування та регулювання усе ще далекі від оптимального становлення. Використання європейського досвіду може дати імпульс до подальшого удосконалення механізмів роботи фінансового ринку.

Однак, умови організації економічної діяльності в європейських країнах відрізняються від українських реалій. Отож, важливо виокремити певні індикатори фінансового ринку, які тривалий час застосовуються в країна-членах ЄС та які можуть бути корисними для налагодження фінансових справ у потенційних учасницях єдиного європейського політичного простору у майбутньому.

Інструментарій, що використовується в країнах ЄС як фінансові показники, досить великий. Widely Used Benchmarks (WUB), Financial soundness indicators (FSI) – широко застосовані показники ринку. Значення індикаторів для фінансового ринку надзвичайно важливе. Існування надійних фінансових показників є ключовою умовою розвитку фінансового ринку, яка впливає на появу механізмів та інструментів попередження ринкових ризиків [1].

У основному посібнику із показників фінансової стійкості, розробленому Міжнародним валютним фондом, запропоновано цілу низку критеріїв, що формуються із основного та додаткового наборів індикаторів [2]. У основний набір входять основні показники, які у цілому характеризують стан фінансового сектору (далі – ІФС) [3]: достатність капіталу, якість активів, прибутки та прибутковість, ліквідність, чутливість до ринкового ризику.

Взагалі, показники фінансового ринку можна поділити на загальні (макро) та спеціальні (мікро). До загальноекономічних належать усі ті показники розвитку країни, які впливають на її фінансове становище. Зокрема, до таких показників належать

показники сумарного ВВП держави та ВВП на душу населення. Останній показник демонструє узагальнену платоспроможність та можливий попит на додаткові фінансові ресурси. У випадку коли зростає ВВП тієї чи іншої країни зростає її фінансовий ринок та, відповідно, платоспроможність та попит на фінансові послуги.

Важливими макропоказниками фінансового ринку є індикатори банківської діяльності. Достатність капіталу відображає чіткі знання про наявність необхідного банківського капіталу, який можна використати як джерело покриття потенційних збитків. Тобто він відображає рівень надійності банківської системи. Показники якості активів визначає не тільки кількісні, але також якісні показники банківських коштів та інших ресурсів. Коефіцієнти розрахунків такої якості можуть відрізнятися у залежності від методик підрахунку, оскільки, наприклад, фінансисти Світового банку та FSI можуть вдаватися до аналізу дещо відмінних фінансових показників. Важливими показниками фінансового ринку є можливість отримувати прибутки (бути прибутковим підприємством), що визначається як у сьогочасній, так і у майбутній перспективах. Рівень прибутковості впливає також на ринкову вартість компанії, тож використовується акціонерами для розуміння загального стану стабільності та надійності для подальшого інвестування. Отож, банківські показники – надзвичайно важливі, оскільки демонструють загалом надійність та стабільність роботи банківської системи. Ліквідність стає важливим показником банківської сфери, адже демонструє здатність фінансової установи перевести активи у готівковий вигляд із найменшими втратами. На високу ліквідність банків зважають інвестори та вкладники. Рейтинг чутливість до ринкового ризику визначається за деякими різними підрахунками, які регулятори запроваджують на національному і наднаціональному рівнях, проте його показники беруть до уваги під час макро- і макрофінансових розрахунках.

До спеціальних (мікро) показників фінансового ринку належать розвиток ринків небанківських фінансових послуг, створення ліквідних ринків та формування таких інструментів діяльності, які б мінімізували ризики при здійсненні фінансових операцій, вкладення коштів в інноваційний розвиток, розвиток ринку FinTech та цифрових інструментів регуляції, подальше формування наглядових та регуляторних технологій (SupTech, RegTech).

Отже, використання фінансових показників в Україні, які активно застосовуються в фінансових системах країн-учасниць ЄС, є цілком перспективним з огляду на євроінтеграційні устремління України.

Список використаних джерел

1. Crowley J., Koukpamou P., Loukoianova E., Mialou A. Pilot Project on Concentration and Distribution Measures for a Selected Set of Financial Soundness Indicators. *SSRN Electronic Journal*. 2016. Vol. 26. P. 1–25.

2. Al-Janabi S.M., Roweesh A.M. The role of financial analysis with market indicators in diagnosing banking performance. *Muthanna Journal of Administrative and Economic Sciences*. 2022. Vol. 12, no. 1. P. 266–281.

3. Магута Р. Структурні фінансові індикатори як основа оцінки тенденцій нестабільності. *Ефективна економіка.* 2014. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3356 (дата звернення: 19.10.2022).

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ЦИГАНОВА Надія,
професор,
Київський національний економічний університет
імені В. Гетьмана, Україна
ORCID.org/0000-0002-5186-8884

Сучасний економічний розвиток супроводжується посиленням прозорості національних кордонів, наднаціональним перерозподілом ресурсів, пріоритетною орієнтацією на світовий ринок у виробництві, торгівлі, інвестиціях. Економічним підґрунтям цих процесів є поглиблення міжнародного поділу праці і розвиток фінансових ринків, які забезпечують систему міжнародних розрахунків та інвестицій. Відбувається територіальна та інституціональна інтеграція ринків, що супроводжується виникненням глобальних проблем, для розв'язання яких необхідне міжнародне співробітництво.

Глобалізація принципово змінює співвідношення між зовнішніми та внутрішніми факторами розвитку на користь перших, зумовлює необхідність адаптації макроекономічного регулювання окремих країн до потреб та вимог світових ринків. Для процесу глобалізації притаманне зростання міжнародного руху капіталу в різних формах, посилення ролі банківських інститутів, що актуалізує формування регуляторних засад функціонування фінансових ринків та інститутів на міжнародному рівні.

Одним із найбільш динамічних проявів глобалізації є фінансова глобалізація, яка супроводжується прискоренням руху інвестиційних потоків між країнами, трансформацією систем розрахунків, стрімким зростанням числа транснаціональних корпорацій, у тому числі на ринках фінансових послуг, змінами конкурентного та регуляторного середовища.

Фінансова глобалізація супроводжується зростанням обсягів міжнародних трансакцій, транскордонним рухом інвестицій та банківського капіталу, збільшенням кількості міжнародних угод злиття і поглинання на ринках фінансових послуг, зростанням кількості транснаціональних банків. Для неї притаманні поява фінансових ринків, інструментів, інститутів та регуляторів глобального рівня.

Вплив фінансової глобалізації на стан економіки та фінансової системи кожної країни є суттєвим і водночас неоднозначним. Такий вплив залежить передусім від економічної ситуації у кожній країні,

оскільки інтеграція у світову економічну та фінансову системи сприяє не лише прискоренню інвестиційних процесів та поширенню інновацій, а й вразливості національних економік від глобальних шоків. Участь національного бізнесу у глобальній конкуренції також може мати різні наслідки залежно від багатьох чинників, що визначаються як характеристиками самого бізнесу, так і умовами його ведення у країні походження.

Процеси фінансової глобалізації супроводжуються зміною структури і механізмів функціонування фінансових ринків, посиленням позицій ТНК і транснаціональних банків. Міжнародний рух банківського капіталу є одним із основних проявів фінансової глобалізації. Основу міжнародного руху банківського капіталу і поширення міжнародних банків становить утворення глобальних фінансових ринків і необхідність фінансового посередництва на них. Забезпечити безперервний рух грошей на світовому фінансовому ринку і потреби транснаціонального капіталу в різноманітних фінансових послугах такого рівня здатні лише міжнародні банки як міжнародні фінансові посередники. Комплекс цих явищ посилює взаємозалежність та конкуренцію у світовій банківській сфері як між окремими кредитними та фінансовими інституціями, так і національними банківськими системами.

Фінансова глобалізація вирішальним чином впливає на модифікацію конкурентних відносин, їх зміст, коло учасників, умови та параметри конкурентоспроможності компаній та національних економік. Зростає роль держави у цих процесах, оскільки переміщення конкуренції за національні межі впливає на стан економіки та національної безпеки. Подальший розвиток глобальної конкуренції супроводжується поширенням протекціонізму на рівень міжнародних угруповань і організацій та глобальною інституціоналізацією конкурентних відносин.

Серед суб’єктів конкурентних відносин у глобальній економіці спостерігаються якісні зміни: окрім представників транснаціонального фінансового капіталу до їх складу додаються національні економіки та регіональні угруповання. Це змінює не лише характер і методи конкуренції. Збільшення чисельності учасників конкурентних відносин спричиняє їх суттєву трансформацію. З точки зору еволюції конкурентних відносин, доцільно розглядати міжнародну конкуренцію як етап, що передує розвитку глобальної конкуренції.

Фінансова глобалізація виступає каталізатором структурних змін конкурентного середовища: так фінтехкомпанії не лише створюють конкуренцію традиційному бізнесу на фінансових ринках

[1], але й здатні прискорювати міжнародний рух капіталу в напрямі інноваційних інвестиційно привабливих проєктів. Проте глобалізація з притаманною цьому процесу орієнтацією на інноваційний тип розвитку у разі невідповідності нововведень реальним потребам економіки здатна призвести до негативного мультиплікаційного ефекту, що вимагає адекватних регуляторних заходів [2, С. 266-275].

Список використаних джерел

1. The Pulse of Fintech 2019. KPMG. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/07/pulse-of-fintech-h1-2019.pdf (дата звернення: 10.10.2023).
2. Циганова Н.В. Консолідація банківського сектору у конкурентному середовищі : монографія. Київ: КНЕУ, 2020. 422 с.

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ ТА ІНТЕГРАЦІЯ В МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

ЦІСАР Галина,
викладач,
ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», Україна
ORCID.org/0009-0009-8826-8506

Головним елементом глобальної економіки є міжнародна валютно-фінансова система. Сьогодні доволі важко говорити про валютно-фінансову систему будь-якої країни відособлено від інших, не враховуючи світових тенденцій.

Фінансовий ринок України є ключовим елементом забезпечення стабільності усієї фінансової системи країни, адже він забезпечує перерозподіл ризиків і грошових потоків, що реалізують фінансування національних економік у глобальному середовищі, створюють умови залучення капіталу для інвестування як національних економік, так і в міжнародному масштабі.

На діяльність фінансових установ безпосередній вплив мають економічні важелі валютної та фінансово-кредитної політики. Держава має створити сприятливі умови для повномасштабної інтеграції всіх сегментів вітчизняної економіки до світового економічного простору, в першу чергу, шляхом розвитку вітчизняного законодавства та розбудови відповідної сучасним умовам ринкової інфраструктури.

Світовий ринок фінансових послуг сприяє інтеграції національних економік у систему світового господарства й активізує процеси глобалізації.

Найбільш розвинутою регіональною підсистемою глобального фінансового простору є європейська.

Затяжна повномасштабна війна в Україні має величезний вплив на функціонування та розвиток усіх складових економічної системи.

Підтримка України багатьма країнами світу, дає можливість визначити напрями розвитку національної економіки з орієнтацією на світові ринки, де діють загальні чіткі правила і закони для всіх країн світу, які функціонують на світовому ринку.

Однією з складових фінансової стратегії України є поглиблення її інтеграції в міжнародний фінансовий простір та його регіональної підсистеми – фінансової системи Європейського Союзу (ЄС).

Інтеграція ринку фінансових послуг визначається як взаємопроникнення та переплетіння національних фінансових процесів для створення цілісного фінансового ринку, що сприяє збільшенню

щільності зв'язків між країнами у фінансовій сфері і супроводжується зближенням їх організаційних систем [1].

Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб розробили нову Стратегію розвитку фінансового сектору України, сфокусовану на спротив російській агресії та відновленні країни. Розробку Стратегії було передбачено Меморандумом про економічну та фінансову політику між Україною та Міжнародним валютним фондом.

Стратегія погоджена Радою з фінансової стабільності 19 липня 2023 року та замінила довоєнну Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Реалізація Стратегії закладе основи для стійкого та динамічного розвитку фінансового сектору України, його конкурентоспроможності в умовах європейської інтеграції та інтеграції у світовий фінансовий простір, створить умови для зміцнення потенціалу України на її шляху до перемоги, сприятиме запуску перетворень задля відбудови та зростання національної економіки як під час, так і після повномасштабної війни [2].

Необхідно відмітити, що особливу увагу в Стратегії приділено імплементації європейського законодавства та кращої світової практики у сферах регулювання та нагляду за фінансовим сектором, урегулювання неплатоспроможності та виведення з ринку учасників фінансових установ. У фокусі уваги – набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг, адже безумовним спільним пріоритетом усіх учасників, які доєдналися до виконання Стратегії, є рух до вступу України до ЄС.

Таким чином, Стратегія передбачає проведення реформ в усіх сегментах фінансового сектору**:** на банківському ринку, в секторі небанківських фінансових установ, на ринках капіталу, а також інтеграції її в міжнародний фінансовий простір

Список використаних джерел

1. Прімєрова О. К. Інтеграція банківської системи як організаційна інновація і потреба розвитку світового фінансового ринку. *Проблеми науки.* 2008. № 5. С. 31–37.

2. Стратегія розвитку фінансового сектору України URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=4 (дата звернення: 06.10.2023).

ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ДІЛОВЕ ПАРТНЕРСТВО» ЯК ОБ'ЄКТ АНАЛІЗУ

ЩЕЛКУНОВ Олексій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org / 0000-0002-5737-6127

На сучасному етапі розвитку економіки особливої актуальності набувають питання удосконалення аналізу та управління діловим партнерством, яке є унікальним нематеріальним ресурсом суб'єкта господарювання, здатним забезпечити ефективність його діяльності та успішність реалізації заданих цілей.

Глобальні зміни на ринках, нові умови ведення бізнесу обумовлюють потребу у налагодженні зв'язків між підприємствами як своєї галузі, так і суміжних секторів, що, як показує практика, приносить позитивні результати. Практично кожне підприємство потребує встановлення певних форм партнерських відносин, які дозволяють отримувати якісну сировину та матеріали для надання послуг або виробництва продукції; більш ефективно організовувати її реалізацію; залучати необхідний обсяг фінансових ресурсів.

Важливість розвитку ділового партнерства для суб'єктів підприємницької діяльності та й для всієї національної економіки потребує уточнення розуміння сутності цього поняття у сучасній науці.

Мета роботи – розкрити зміст та сутність ділового партнерства в Україні з власним визначенням цього поняття.

Серед значної кількості наукових публікацій за даною тематикою лише окремі з них присвячені дослідженню саме «ділового партнерства», тоді як більшість аналізують зміст та ознаки поняття «партнерство» чи «партнерські відносини». Хоча, без сумнівів, слід погодитись із Н. С. Струк, яка зазначає, що «партнерство» – це відоме теоретичне поняття, яке застосовується і у сфері політики, і у соціальній та юридичній практиці, і в соціології та інших сферах. Якщо ж мова йде про партнерську взаємодію підприємств, то в цьому випадку доцільно застосовувати поняття «ділове партнерство», «акцентуючи увагу на практичному значенні, досвіді та матеріальній вигоді» цієї взаємодії [1, с. 38].

На думку І. М. Парасій-Вергуненко, «партнерство передбачає дотримання певних прав та обов'язків, пов'язаних із спільними цілями підприємництва або зі специфікою співучасті у певних

ділових стосунках (компаньйонство), а отже воно може реалізовуватися як співпраця на договірних засадах об'єднаних загальною метою кількох контрагентів» [2, с. 137].

Між тим, для оцінки змісту цього поняття характерна значна кількість підходів та трактувань науковців, а також відсутність єдиної позиції у розумінні цієї категорії. Виходячи із цього, проведемо аналіз тлумачень різними дослідниками сутності понять «партнерство», «ділове партнерство», «партнерські відносини», наведених у табл. 1.

Таблиця 1

Трактування сутності поняття «партнерство» різними авторами

Науковці	Визначення сутності понять «партнерство», «ділове партнерство», «партнерські відносини»
Козар Г. [3]	Партнерство – це вид взаємин між різними суб'єктами, який полягає у формуванні єдиної позиції з певних питань та організації спільних дій. Специфікою партнерства є збереження кожним із партнерів відносної самостійності в основних аспектах діяльності
Крихівська Н. О. [4, с. 24]	Партнерські відносини варто розглядати як сукупність різних видів відносин на добровільних договірних засадах з приводу здійснення певної діяльності на основі об'єднання чи розподілу ресурсів, відповідальності і ризиків з метою захищення та зміцнення конкурентних позицій на ринку і забезпечення позитивного результату діяльності
Шавлюк А. О. [5, с. 7]	Ділове партнерство – це процес взаємодії між суб'єктами господарювання, що ґрунтується на добровільній співпраці, взаємній довірі й підтримці, розподілі прав, обов'язків і відповідальності сторін для отримання додаткових конкурентних переваг та економічних вигод у майбутньому
Лаптій Т. М. [6, с. 167]	Партнерство – це добровільна співпраця рівноправних суб'єктів, об'єднаних спільними цілями з метою досягнення визначених результатів з укладанням письмової або усної домовленості, яка є підставою встановлення партнерських відносин
Магомедова А. М. [7, с. 289]	Партнерські відносини – це економічні відносини, які формуються між суб'єктами підприємницької діяльності на взаємовигідній основі за рахунок об'єднання ресурсів, відповідальності та ризиків з метою захищення та зміцнення конкурентних позицій на ринку
Струк Н. С. [1, с. 39]	Під діловим партнерством підприємств варто розуміти комплекс економічних зв'язків підприємств, який ґрунтується на взаємовигідних організаційно-правових та антропологічно-соціальних засадах, системному, програмно-цільовому методі розв'язання господарських проблем із урахуванням вимог ринку

Джерело: складено автором за [3; 4; 5; 6; 7; 1]

Таким чином, спираючись на проведене дослідження трактувань вченими поняття «ділове партнерство», сформулюємо власне визначення цього терміну. На нашу думку, під «діловим партнерством» слід розуміти економічні відносини підприємства з іншими суб'єктами господарювання, засновані на добровільних договірних засадах, спільності дій, взаємному визнанні інтересів і розподілі ризиків та організовані з метою досягнення конкурентоспроможності на ринку. «Ділове партнерство» – це зворотна сторона довіри між суб'єктами господарювання, яка реалізується через облік, взаємний контроль та прозорість управлінських рішень, за для досягнення загальної мети.

Список використаних джерел

1. Струк Н. С. Облікова система ділового партнерства підприємств: методологія та організація : дис. докт. екон. наук: 08.00.09. Тернопіль, 2019.
2. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз ділового партнерства: методологічні та методичні аспекти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. *Економічні науки.* 2017. № 1. С. 135–141.
3. Козар Г. Маркетинг партнерських відносин як основа ведення сучасного бізнесу. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/4122/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%80.pdf.
4. Крихівська Н. О. Аналіз наукових підходів до дефініції поняття «партнерські відносини». *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 1. С. 19–25.
5. Шавлюк А. О. Аудит ефективності ділового партнерства : автореф. дис. … канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2016. 27 с.
6. Лаптій Т. М. Теоретичний зміст поняття і практика застосування партнерства в сучасній економіці. *Економіка і регіон.* 2012. № 6(37). С. 165–168.
7. Магомедова А. М. Форми партнерських відносин між суб'єктами господарювання у сфері виробництва. *Теоретичні та прикладні питання економіки.* 2011. Випуск 26. С. 288–295.

МОНЕТАРНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН ФІНАНСОВИХ РИНКІВ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

DIRECTIONS OF MONETARY AND FISCAL POLICY IN UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

VARELA Miguel,
Professor Catedrático, Diretor, Instituto Superior de Gestão, Portugal
ORCID.org/0000-0001-8388-1250

There are many financial crises in the world. Every country has special instruments of different policies to improve the economic situation. It is necessary to notice, that the same instrument in one country is successful, but in the other is not. Main policies and instruments are very similar, but they have some specifics. These features can be the next: size, duration, direction and others. Particularly relevant is how these factors interact with each other, their mutual influence.

What policies and factors did the European Union countries use and can they be used in Ukraine?

The European Central Bank used four new approaches to monetary policy. These include:

1. Negative interest rates, which encourage banks to lend at low rates so that people and businesses can borrow cheaply. The European Central Bank looks out for any unintended side effects of monetary policy instruments and assesses the desired benefits against unwanted costs. One side effect of very low interest rates is that people do not get much of a return on the money in their savings accounts. But people are not only savers. They are also homeowners, employees, entrepreneurs and taxpayers, for whom the economic effects of our very low interest rates have been mostly beneficial [1].

Unfortunately, in Ukraine at the moment, as well as in the period after the war, this tool clearly cannot be used. The discount rate directly depends on the level of inflation in the country and it cannot be less than the inflation rate. If the discount rate is lower than inflation, this contradicts the normal laws of economics, according to which the lender

should make a profit and the borrower should pay for the use of borrowed resources.

It should be noted that reducing the discount rate with positive dynamics of reducing inflation will be the correct decision of monetary policy.

2. "forward guidance", where the future monetary policy depending on how the economy develops [1]. This direction is a continuation of the previous one. The development of the economy that determines the further direction of monetary policy. If inflation in the country decreases, then the discount rate can be reduced. If the rate of inflation rises, it is necessary to use additional instruments and policies that will reduce inflation. And after that, consider the possibility of reducing the discount rate.

3. Asset purchases, which help boost lending, spending and investment in the economy [1]. Increasing the supply of money through regular emission is the simplest and at the same time the least effective way. An alternative is to purchase securities (mainly government securities) from banks. These can be both REPO operations and other types of derivatives. The positive effect in this case will be that the central bank will increase confidence to the government as a whole.

4. "targeted longer-term refinancing operations", where the European Central Bank looks out for any unintended side effects of monetary policy instruments and assesses lend money to banks at very favourable rates on condition that they lend this money on to people and businesses [1]. In this case, the state determines its priorities, highlights the sectors that most need financing, and are also most important for the country. In the case of Ukraine, the most in demand at the moment is the military-industrial complex. Also, the creation of new jobs will reduce unemployment in the country, which has increased due to the war.

While each of instruments is effective in its own way, they all work together to strengthen one another’s impact.

Together with the use of monetary policy instruments, fiscal policy instruments, as well as macroprudential policy, should be used [2].

All tools must be aimed at restoring the economy. First of all, this is manifested in the restoration of the country’s infrastructure, reduction in inflation, unemployment, and growth in gross domestic product.

The main objective of fiscal policy should be to reduce public debt, which for natural reasons has increased during the country.

The second direction should be the provision of tax holidays and tax reductions in priority areas of the economy.

Special attention should also be paid to macroprudential policy. During periods of relative stability in the financial sector, it is necessary to

create insurance reserves, which, in the event of events, will reduce their negative impact and also maintain stability.

The country's central bank, together with the government, must clearly coordinate joint actions to restore the economy and use tools that together will give a positive synergistic effect.

Reference

1. Our monetary policy instruments and the strategy review. URL: https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/monetary-policy-instruments.en.html

2. Fiscal and monetary policy in a monetary union. URL: https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/monetary-fiscal-policies.en.html

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ГАЛАБУРДА Анна,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org /0000-0003-2688-4775

Економічна безпека і стійкість фінансової системи держави є основою для соціально-економічного розвитку суспільства та реалізації поставлених завдань. Економічна сутність фінансової політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни полягає у фінансових відносинах, що виникають між економічними, політичними, правовими державними інституціями у процесі організації фінансової системи та спрямування фінансових ресурсів на досягнення стратегічних і тактичних цілей та завдань розвитку суспільства [1]. Фінансова політика держави відіграє важливу роль в організації діяльності всіх рівнів влади.

Підвищення її результативності ґрунтується на збалансуванні інтересів держави, місцевого самоврядування, суб'єктів економіки, соціальних груп та кожної особи для реалізації основної цілі соціального розвитку – досягнення такої якості життя населення, що узгоджується з певним рівнем світових стандартів, станом національної економіки, рівнем науково-технологічних досягнень, моделлю фінансової архітектоніки та сформованими фіскальними, інвестиційними, монетарними, інституційними умовами [2].

В умовах воєнного стану надзвичайно важливо максимально ефективно використовувати інструменти фінансової політики з метою забезпечення виконання бюджету, фінансування найважливіших статей видатків, підтримка суб'єктів господарювання та соціальної безпеки населення. За допомогою важелів фінансового механізму є можливість регулювати взаємозв'язок між ланками фінансової політики: бюджетною, податковою, інвестиційною, грошово-кредитною та валютною. Кожна із зазначених сфер займає важливу позицію у процесі регулювання макроекономічної стабільності та ефективності розподілу фінансових ресурсів.

З моменту ведення воєнного стану постало питання збільшення фінансування видатків на національну безпеку та оборону держави і водночас максимально можливе забезпечення виконання державного та місцевих бюджетів, що є складним процесом в умовах жорсткої економії коштів. Саме тому, необхідно адаптувати фінансову політику до сучасних викликів та пошуку шляхів її реалізації.

Підґрунтям у процесі прийняття правильних і обґрунтованих рішень у сфері фінансової безпеки держави є аналіз та оцінка економічних ризиків. Внесення змін до діючих нормативних актів та введення в дію нових, які у своїй перспективі повинні допомогти стабільному розвитку економічного середовища країни, враховуючи зовнішні та внутрішні фактори.

Важливим елементом забезпечення розвитку економіки держави є підтримка суб'єктів господарювання. Урядом розробляється велика кількість державних проєктів і проводиться політика щодо залучення приватних ініціатив, які спрямовані на допомогу ведення бізнесу в нинішніх умовах. Таким чином, це забезпечить рух фінансових ресурсів у бюджет у вигляді податкових надходжень, пожвавить активність підприємницької діяльності, збільшить обсяг споживання товарів та послуг і збережуться робочі місця для громадян – економічне зростання.

Модернізуючи фінансову політику відповідно до міжнародних стандартів, створяться умови для покращення інвестиційного клімату, збільшиться рівень ВВП та покращиться рівень розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Адже невід'ємною складовою для всебічного розвитку економіки є залучення інвестицій. Додаткові кошти сприятимуть відбудові постраждалих секторів економіки: логістичних сполучень, сільського господарства, будівництва, енергетики, охороні здоров'я та інші.

Формування стратегії та тактики фінансової політики держави повинно базуватися на забезпеченні довгострокового економічного розвитку, інноваційного потенціалу та гарантування добробуту населення. Злагоджена взаємодія системи державних фінансів та грошово-кредитного механізму є вагомою складовою для процесу макроекономічного розвитку та конкурентної позиції на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Адаменко І.П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Бізнесінформ*. 2014. № 3. С. 341–345.

2. Чугунов І., Качула С. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 2. С. 87–98.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ У ПІДТРИМАННІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

РЯЗАНЦЕВА Валентина,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-6379-1047

Затяжна повномасштабна війна та російські терористичні атаки на українську інфраструктуру були домінуючими ризиками для фінансової системи України за останній рік [1].

Національний банк України, Міністерство фінансів України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб затвердили нову Стратегію розвитку фінансового сектору України.

Цей документ встановлює актуальні пріоритети та цілі розвитку фінансового сектору, сфокусовані на спротиві російській агресії та відновленні країни. Його розроблення передбачене Меморандумом про економічну та фінансову політику між Україною та Міжнародним валютним фондом.

Стратегія передбачає, що спільні дії регуляторів та Фонду гарантування вкладів у фінансовому секторі будуть спрямовані на досягнення п’яти таких стратегічних цілей:

- макроекономічна стабільність,
- фінансова стабільність,
- фінансова система працює на відновлення країни,
- сучасні фінансові послуги,
- інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО.

Передбачені Стратегією заходи умовно поділено на короткострокові заходи, спрямовані на забезпечення стабільності, недопущення погіршення ситуації у фінансовому секторі та економіці загалом, і на середньострокові заходи, що стануть основою майбутньої відбудови та зростання економіки.

Стратегія визначає майбутні пріоритети фінансової системи, до яких належать, зокрема, відновлення, розвиток фінансового сектору та забезпечення безперервності його роботи, поступове згортання надзвичайних пруденційних заходів, діагностика банківських активів, моніторинг та вирішення проблеми непрацюючих кредитів, створення комплексної системи оздоровлення та виведення з ринку неспроможних учасників, запровадження системи раннього реагування на проблемність фінансових установ. За сприятливих і стійких

макроекономічних умов передбачається поступова лібералізація фінансових ринків та повернення монетарної політики до режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом.

Попри війну, Стратегія констатує потребу в продовженні технологічного розвитку фінансових послуг як необхідної передумови для подальшого розширення фінансової інклюзії та забезпечення кібербезпеки.

Одними з пріоритетних завдань у межах реалізації Стратегії є заходи з відновлення фінансової інфраструктури на деокупованих територіях, забезпечення безбар'єрності та інклюзивності фінансового сектору. «Об'єднання та консолідація зусиль усіх представників фінансового ринку в цьому напрямі дасть можливість розбудувати в Україні максимально безбар'єрну фінансову систему із зафіксованими стандартами та чіткими підходами до забезпечення доступності та інклюзивності для всіх громадян, зокрема і людей з інвалідністю», – зазначив Голова Національного банку.

Особливу увагу в Стратегії приділено імплементації європейського законодавства та кращої світової практики у сферах регулювання та нагляду за фінансовим сектором, урегулювання неплатоспроможності та виведення з ринку учасників фінансових установ. У фокусі уваги – набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг, адже безумовним спільним пріоритетом усіх учасників, які доєдналися до виконання Стратегії, є рух до вступу України до ЄС.

Оскільки умови війни зумовлюють високу загальну невизначеність, нова Стратегія є безстроковою. Систематично аналізуючи вплив зовнішнього середовища, регулятори та Фонд гарантування вкладів будуть уточнювати спільні плани з досягнення цілей Стратегії та працювати над їх реалізацією стільки часу, скільки потребуватиметься. У зв'язку з цим Стратегія також закріплює короткий перелік ключових індикаторів, важливих у короткостроковій перспективі під час повномасштабної війни, який надалі за потреби буде актуалізовано [2].

Стратегія встановлює спільні пріоритети для регуляторів фінансової системи, які дозволять скоординувати дії для забезпечення фінансової стійкості країни, розширення фінансової інклюзії, доступності та безбар'єрності фінансових послуг.

Реалізація Стратегії закладе основи для стійкого та динамічного розвитку фінансового сектору України, його конкурентоспроможності в умовах європейської інтеграції та інтеграції у світовий фінансовий простір, створить умови для зміцнення потенціалу

України на її шляху до перемоги, сприятиме запуску перетворень задля відбудови та зростання національної економіки як під час, так і після повномасштабної війни [3].

Список використаних джерел

1. Виклики тривалої повномасштабної війни росії проти України – у фокусі уваги Ради з фінансової стабільності за останній рік. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/vikliki-trivaloyi-povnomasshtabnoyi-viyni-rosiyi-proti-ukrayini--u-fokusi-uvagi-radi-z-finansovoyi-stabilnosti-za-ostanniy-rik.
2. Нова Стратегія розвитку фінансового сектору: протистояння викликам війни у фінансовому секторі та підтримання відновлення економіки України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-protistoyannya-viklikam-viyni-u-finansovomu-sektori-ta-pidtrimannya-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini
3. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

ОСТАПЕНКО Герман,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, Україна
ORCID.org/

Існує досить значна кількість критеріїв, за якими визначають місце та роль тієї чи іншої держави у світі. До таких критеріїв можна віднести: індекс людського щастя, забезпеченість країни ресурсами, ВВП на душу населення, індекс розвитку людини, рівень охорони здоров'я, рівень споживання матеріальних благ та послуг.

При цьому слід зауважити, що для України актуальним є питання відновлення економічного потенціалу, який до повномасштабного вторгнення був достатньо високий.

Досить часто має місце ситуація коли за економічним розвитком країна посідає лідируючи позиції, а за індексом людського щастя знаходиться на останніх місцях. Також є країни, що мають значні природні та людські ресурси, а рівень ВВП на душу населення вкрай низький. Така ситуація є характерною і для України. У чому ж тоді криється успіх багатьох країн? Звичайно можна перераховувати низку факторів політичного, культурного, а також соціального характеру. Але варто звернути увагу на інвестиційному потенціалі як країни в цілому так і окремих галузей. Адже, якщо інвестори вкладають свої кошти у промисловість тієї чи іншої країни, це свідчить про довіру до цієї країни та можливість її генерувати грошові потоки.

Говорячи про інвестиційний потенціал слід визначити основні форми інвестиційних ресурсів. До таких, на нашу думку, слід віднести: по-перше – фінансові, по-друге – матеріальні у вигляді основних чи оборотних фондів, по-третє – нематеріальні, до яких можна віднести й інтелектуальні. Усі вищезазначені, як показує практика, можуть бути неефективними без наявності трудових ресурсів. Адже без вмінь, знать та навиків працівників можна не отримати бажаної віддачі від інвестиції, а також взагалі втратити ресурси.

Фінансові ресурси виділено у першу чергу, адже саме вони приймають активну участь у відтворенні та відновленні економіки країни. Провідна роль у забезпеченні фінансовими ресурсами належить банківській системі. Слід відмітити, що розвиток банківської системи був досить неоднорідним за часів незалежності. Оздоровлення банківської системи відбулося після 2014 року коли з фінансового сектору вийшли неплатоспроможні банки, банки, які недотримувалися встановлених Національним банком нормативів, а також ті, що мали непрозору структуру власності. Результатом такого

оздоровлення стало те, що банківська система України спроможна протистояти різноманітним кризам. Функції захисту та регулювання належать власному капіталу банку. Саме підтримання власного капіталу на достатньому рівні відіграє важливу роль у протистоянні банківської системи фінансовим кризам. Забезпечити банківську систему достатнім розміром капіталу стає можливим завдяки злагодженої взаємодії монетарної, фіскальної та макропруденційної політик [1]. При цьому слід зауважити, що інструменти макропруденційної політики такі як: підтримка буферів капіталу є досить важливою у часи відносної стабільності у той час коли інструменти монетарної та фіскальної політик використовується як у якості превентивних заходів так і для нейтралізації негативних наслідків та відновлення економічного потенціалу країни в цілому [2].

Так Markus Behn та Jan Hannes Lang [3] стверджують, що підтримка достатньо потужних буферів капіталу може допомогти зменшити ймовірність матеріальних ризиків фінансової стабільності з боку ліквідності (наприклад, шляхом підвищення довіри кредиторів), що є одним із основних чинників занепокоєння щодо майбутньої потенційної кредитної кризи. Крім того, збереження цих буферів зберігає здатність органів влади вивільняти капітал у відповідь на можливі майбутні потрясіння. Такі потрясіння можуть спричинити більш масштабні збитки, у свою чергу, зробивши вимоги до капіталу більш обов’язковими.

Отже, слід наголосити, що в Україні перш за все потрібно звертати увагу на створення своєрідних буферів капіталу, які дають змогу протистояти фінансовим потрясінням, а також проводити злагоджену монетарну та фіскальну політики, які направлені на зниження темпів інфляції, а також збільшення зайнятості населення.

Список використаних джерел

1. Basel Committee on Banking Supervision (2022), "Newsletter on positive cycle-neutral countercyclical capital buffer rates", Bank for International Settlements, October.

2. Behn, M., Pereira, A., Pirovano, M. and Testa, A. (2023), "A positive neutral rate for the countercyclical capital buffer – state of play in the banking union", Macroprudential Bulletin, No 21, ECB, Frankfurt am Main, April.

3. Implications for macroprudential policy as the financial cycle turns URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/ macroprudential-bulletin/html/ecb.mpbu202307_01~ef3b5994fb.en.html

МАКРОПРУДЕНЦІЙНА ПОЛІТИКА НБУ

КІРЄЄВА Катерина,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-5686-9579

Стабільність фінансової системи країни є запорукою її сталого економічного розвитку. Завданням Національного банку України є сприяння фінансовій стабільності в країні, в тому числі стабільності її банківської системи [1].

Фінансові кризи створюють серйозні дисбаланси в розвитку всіх галузей економіки. Їх руйнівний вплив обертає нанівець всі попередньо отримані надбання багатьох економічних суб'єктів.

Банківський сектор України акумулює грошові капітали економічних суб'єктів в сумі, що значно перевищує обсяг коштів великих підприємств промисловості, транспорту та інших галузей економіки. Руйнація потужного економічного потенціалу, сформованого такими фінансово сильними структурами, як банки, завдасть надзвичайно згубного стресу економіці країни.

Фінансові кризи 2008–2009 років, 2014–2016 років показали як непідготовлені до втрат банки банкрутували та залишали без фінансових ресурсів значну кількість економічних суб'єктів, що тримали в таких банках свої гроші. Це в свою чергу згубно позначалося на економічному розвитку країни.

Упередити та не допустити руйнівних наслідків для фінансової системи країни під силу її центральному банку, зважаючи на його знання, досвід, інструменти та наявні повноваження в галузі фінансової стабільності. На необхідності надання центральному банку країни права відігравати провідну роль у макропруденційному нагляді акцентували увагу Європейська комісія та Європейська рада системних ризиків [2]. Національний банк України відповідно наданим йому вітчизняним законом повноважень може здійснювати і здійснює макропруденційну політику.

Так звана макропруденційна політика покликана забезпечити стале економічне зростання в країні на основі контролю за фінансовою стабільністю, яка виражається в ефективному проведенні фінансового посередництва, виконанні платежів та успішному протистоянні кризовим явищам.

На практиці макропруденційну політику почали застосовувати після переосмислення причин і наслідків глобальних економічних

криз, таких як криза 2007–2008 років. В результаті в 2009 році були створені такі міжнародні організації, як Рада з фінансової стабільності, що вивчала недоліки в галузі світової фінансової стабільності, розробляла і застосовувала регулюючу і наглядову політику в даній сфері. Основну увагу Рада з фінансової стабільності концентрує на найбільших системоутворюючих банках і страхових компаніях до діяльності яких застосовуються посилені заходи нагляду і підвищені вимоги щодо стійкості і надійності.

Так само в 2010 році було створено Європейську раду системних ризиків при Європейському центральному банку, яка має виявляти і упереджувати фінансові проблеми на ринку фінансових послуг на ранніх стадіях.

Важливість забезпечення стабільності всієї фінансової системи, а не тільки стабільності окремих її складових елементів, зумовила пошук багатьма центральними банками країн світу макропруденційних інструментів, які б запобігали накопиченню системних ризиків, знижували ймовірність виникнення кризових явищ та посилювали фінансову стабільність в країні.

В результаті для боротьби з викликами фінансовій стабільності країни, центральний банк може використати такі макропруденційні інструменти, як:

- контрциклічний буфер капіталу, як підвищені вимоги до капіталу, що формується в період кредитної експансії в країні та може бути використаний в період її економічного спаду, коли проявляються системні ризики,
- буфер системної важливості системно важливих фінансових установ, як додаткові вимоги до їх капіталу, що посилює їх захист від руйнівних наслідків криз,
- буфер системного ризику, як додаткові вимоги до капіталу для зниження вразливості до довгострокових структурних системних ризиків,
- буфер консервації капіталу, який формується для виконання мінімальних вимог до капіталу в кризовий період,
- коефіцієнт левериджу, як стримуючий фактор нарощення кредитними установами активних операції,
- коефіцієнт покриття ліквідністю,
- коефіцієнт чистого стабільного фінансування,
- інші інструменти: встановлення граничного співвідношення розміру кредиту та вартості забезпечення, встановлення граничного співвідношення суми обслуговування боргу та доходу позичальника, плани відновлення діяльності та примусової реструктуризації, підвищені вимоги до розкриття інформації [2].

Національний банк України починаючи з 2018 року проводить системну макропруденційну політику, яка посилює стійкість фінансової системи на основі використання ним відповідних макропруденційних інструментів. Сприяння фінансовій стабільності в країні проводиться НБУ з врахуванням рекомендацій і досвіду Базельського комітету з банківського нагляду та Європейської ради системних ризиків. Як наслідок, в умовах військового стану в Україні вітчизняна банківська система ефективно здійснює фінансове посередництво, виконує платежі та успішно протистоїть кризовим явищам.

Список використаних джерел

1. Про НБУ: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text (дата звернення: 09.10.2023).

2. Стратегія макропруденційної політики Національного банку України. Чинний від 2020-12-21. Вид. офіц. 2020. URL: https://bank.gov.ua/ua/files/zgNZIvZgKdapdeO (дата звернення: 09.10.2023).

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД НА ВИРОБНИКІВ ПАКУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

ЛУЦІВ Андрій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0009-0004-0207-9194

Виробництво упаковки є суттєвим елементом в ланцюгу створення різних видів продукції. Зокрема, харчова упаковка забезпечує зберігання і естетичну привабливість продукції для клієнтів. В даний період часі в Україні, як і у всьому світі, відбуваються складні соціально-економічні та політичні процеси, що формують середовище функціонування та розвитку вітчизняної галузі харчових продуктів, яка, у глобальному вимірі, є частиною світової системи продовольчої безпеки. На світовому ринку продовольства українські виробники були і залишаються одними з ключових гравців, експортуючи близько 70 % від всієї виробленої продукції. У зв'язку з вищезазначеним, виробництво таропакувальних матеріалів для харчових і інших видів продуктів є важливою складовою частинною цього процесу.

У 2022 р. внаслідок російської військової агресії вітчизняні виробники пакувальних матеріалів опинилися у складному стані. Так, серед основних труднощів, з якими зіштовхнулися підприємства в Україні, є:

1. Припинення співпраці українськими підприємствами з частиною клієнтів, які знаходяться в країнах колишнього СНД.
2. Ряд клієнтів (заводи по виробництву соків та молочні заводи) знаходяться близько до лінії фронту або на окупованих територіях і фактично не здійснюють господарську діяльність.
3. Внаслідок підвищення курсу національної валюти порівняно з іноземними валютами підвищилась вартість сировини та комплектуючих до обладнання, які придбаються за кордоном. Це суттєво впливає на собівартість виробленої продукції і підвищення відпускних цін.
4. Збільшилися транспортно-заготівельні затрати, особливо на етапі перевезень за кордон.
5. Значним чином впливає на забезпечення виробничим персоналом підприємств-виробників пакування для харчових продуктів.

Також, істотними факторами впливу на діяльність виробників пакувальних матеріалів є глобальні зміни вітчизняного фінансового сектору в сучасний період. Особливо, різноманітне валютне регулювання вплинуло на підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Серед основних факторів впливу є:

1. До розрахунків за експортно-імпортними операціями, здійснених з 05 квітня 2022 р., застосовуються граничні строки в 180 календарних днів [1]. Це суттєво впливає на такі операції – як закупівля складного обладнання, термін виготовлення якого є значним.

2. По ряду імпортних операцій запроваджені обмеження щодо здійснення переказів грошових коштів за кордон [2]. Вищезазначене обмеження не дозволяє здійснювати закупівлю ряду послуг а також забороняє виплату дивідендів. Позитивним фактором є те, що список дозволених платежів збільшується, однак виплата дивідендів все ще не дозволена.

3. Вимоги банків щодо контролю структури власності іноземних контрагентів, яким планується здійснення переказу [3]. Це значно затягує в часі здійснення закупівель, збільшується бюрократизація процесу та ускладняються взаємовідносини з іноземними постачальниками.

Основними напрямними вирішення вищезазначених проблем є збільшення комунікацій і роз'яснень постачальнику особливостей діючої української нормативно-правової бази, проведення зустрічей, в т.ч. і разом з банками, а також гнучкий підхід до підготовки необхідних документів.

У зв'язку з вищенаведеним, вирішення зазначених викликів і обмежень в посткризовий період сприятиме розвитку виробників пакувальних матеріалів, які, в свою чергу, вплинуть на підвищення рівня рентабельності підприємства багатьох галузей, споживачів пакувальних матеріалів.

Список використаних джерел

1. Постанова Правління Національного Банку України «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text

3. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text

ОЦІНЮВАННЯ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА АКТИВНОСТІ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

ЖЕРДЕЦЬКА Лілія,
завідувач кафедри, доц.,
Одеський національний економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-5398-868X
РОГАЛЬОВ Олександр,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний економічний університет, Україна

Гроші є ключовим інструментом в економічній науці, оскільки особливого розвитку набувають операції відповідно до форм грошей. Свою форму гроші змінювали в процесі історичного розвитку. Головними видами функціональних форм грошей сьогодні є наступні: монети, паперові, кредитні (банкнота, вексель, чек), депозитні й електронні гроші, та новітня форма грошей – цифрові валюти. Водночас нині дуже активно дискутується питання розвитку цифрових валют, а особливо такого їх різновиду як криптовалюта. На цій основі вважаємо дослідження питання взаємозв'язку між економічним розвитком окремих країн та ринковою капіталізацією криптовалют своєчасним та актуальним (табл. 1).

Таблиця 1

Кореляційна матриця залежності між показниками темпів росту ВВП країн з великими доходами до ринкової капіталізації криптовалют

Показники	Тр. ВВП Польщі	Тр. ВВП Канади	Тр. ВВП Італії	Тр. ВВП Китаю	Тр. ВВП США	Тр. ВВП Великої Британії	Ринкова капіта-лізація крипто-валют
Тр. ВВП Польщі	1						
Тр. ВВП Канади	0,945	1					
Тр. ВВП Італії	0,893	0,893	1				
Тр. ВВП Китаю	0,890	0,931	0,939	1			
Тр. ВВП США	0,916	0,903	0,973	0,946	1		
Тр. ВВП Великої Британії	0,921	0,936	0,961	0,986	0,965	1	
Ринкова капіталізація криптовалют	0,252	0,246	0,447	0,236	0,463	0,250	1

Джерело: складено за даними [1; 2; 3]

Аналізуючи дану статистичну таблицю кореляційної матриці залежності між показниками темпів росту ВВП країн з великими доходами до ринкової капіталізації криптовалют можна зробити висновок, що показник ринкової капіталізація криптовалют має слабкий та середній зв'язок кореляційної залежності до інших показників. Можна виділити слабкий зв'язок з темпами росту ВВП Польщі, Канади, Великобританії та Китаю, показник котрих знаходиться у діапазоні з 0,2 до 0,26. Середній зв'язок перепав на темп ростів ВВП США та Італії. Можна сказати, що цілком зв'язок позитивний, адже чим більше темп росту ВВП, тим більше ринкова капіталізація криптовалют.

Висновок щодо економічної гіпотези про взаємозв'язок між показником світової ринкової капіталізації криптовалют та темпів росту ВВП США, Китаю, Великобританії, Канади, Італії та Польщі частково підтвердився. Тому при збільшенні ринкової капіталізації криптовалют темп росту ВВП розвинутих країн буде незначно збільшуватися. Це можна пояснити багатьма спробами врегулювати ринки криптовалют США. Оскільки ця країна неодноразово намагалася через судові процесі відкрити суспільству дійсну капіталізацію долара США компанії Tether (котра емітує стейблкоїни «Tether»). Адже кожний Tether підкріплений доларом США 1:1. США прагне врегулювати безконтрольну емісію даної криптовалюти, у той час як компанія Tether не задекларувала свої статки. Зазначене потребує подальшої легалізації криптобірж, та зосередження більшості головних офісів найбільші криптокомпанії, котрі підпорядковуються американському законодавству. Варто зауважити, що ціна більшості криптовалют (за винятком стейблкоїнів) формується виключно через співвідношення попиту та пропозиції, тому інвестування у криптоактиви є вкрай ризикованим та потребує від інвестора фінансової освіти та високого ризик-апетиту.

Також наявність взаємозв'язку між динамікою ВВП та ринковою капіталізацією криптовалют можна пояснити глобальною економічною динамікою. У періоди економічного зростання розвиватиметься й ринок криптовалют, у той час як в умовах уповільнення чи рецесії також зменшуватиметься й капіталізація. У цьому аспекті проведений аналіз має значення у визначенні залежності економіки країни від глобальних трендів та динаміки фінансових ринків.

Список використаних джерел

1. Глобальні Графіки Криптовалют / CoinMarketCap – Сайт з відстеженням цін криптовалют. URL: https://coinmarketcap.com/ru/charts/

2. Рейтинг криптоактивів на ринку криптовалют / Фінансова платформа та новинний сайт. URL: https://investing.com/crypto/currencies

3. Сайт з даними макроекономічних показників по країнам світу / Офіційний сайт Світового Банку. URL: https://databank.worldbank.org/home.aspx

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

ГЕРБИЧ Людмила,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-3560-5777

Забезпечення населення житлом є однією із першочергових потреб на будь-якому етапі розвитку держави і одним із шляхів задоволення такої потреби є його придбання за рахунок іпотечних кредитів. Проте шокові події, якою в нашій країні з лютого 2022 року стала війна, уповільнюють або взагалі призупиняють певні економічні процеси. Саме така доля спіткала іпотечне кредитування, динаміка нових видач якого наведена на рис. 1.

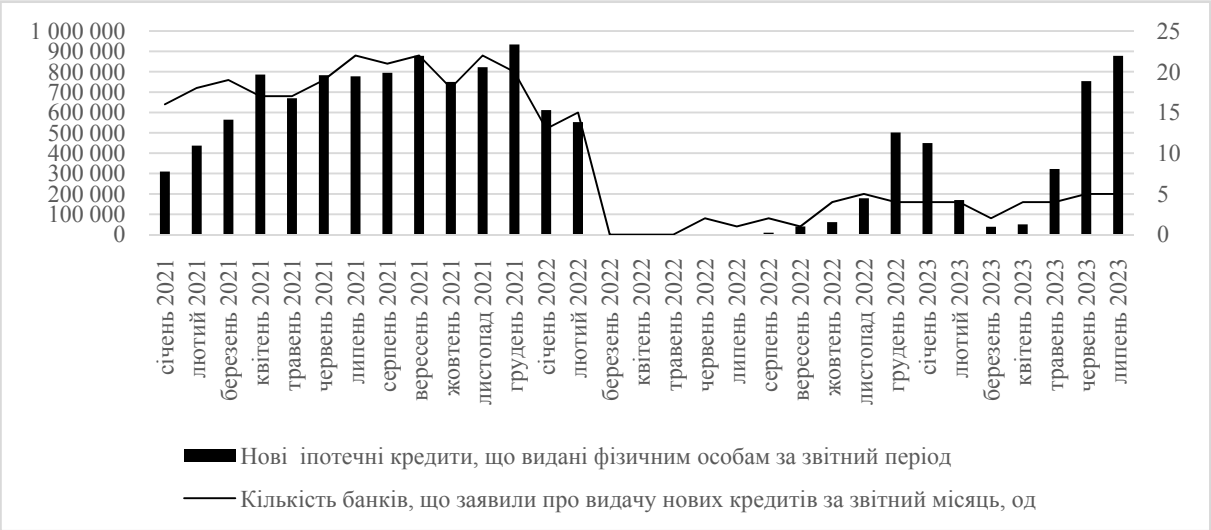

Рис. 1 Динаміка нових іпотечних кредитів, наданих банками України фізичним особам протягом січня 2021 – липня 2023 року

Джерело: складено автором за [1]

В Україні з початку 2022 року спостерігалося різке скорочення попиту на іпотечні кредити з боку населення, яке повністю було відсутнє протягом березня–травня і лише починаючи з червня відновлюється в мізерних обсягах. В першу чергу, це обумовлено погіршенням споживчих настроїв на тлі війни. Так, вже в січні-лютому відчувалося погіршення очікувань та невизначеність серед населення, пов’язані з численними публікаціями, які передбачали ймовірність

вторгнення країни-агресора в Україну. Зважаючи на те, що іпотечні кредити є переважно довгостроковими, у більшості така невизначеність була пов'язана з непередбачуваністю фінансового стану в разі реалізації негативного сценарію, пов'язаного з початком війни. Початок агресії викликав шокові настрої як у споживачів, так і у кредиторів і це проявилось у повному призупиненні іпотечного кредитування. І лише у червні 2022 року, коли почав спостерігатися суттєвий прогрес ЗСУ щодо звільнення території нашої держави від окупантів, два вітчизняних банки [1] заявили про видачу двох перших з початку агресії іпотечних кредитів на загальну суму 2164 тис. грн. в Полтавській та Львівській областях [1]. Вже в серпні 2022 року кількість наданих іпотечних кредитів збільшилась до 12 на загальну суму 9 073 тис. грн. [1], але надавали їх так само два банки.

Суттєвому покращенню ситуації на ринку іпотечного кредитування сприяло запровадження з 1 жовтня 2022 року чергової урядової програми «е-Оселя», за якою отримати пільговий кредит під 3 % на 20 років з початковим внеском в розмірі 20 % для купівлі житла можуть: військовослужбовці, працівники сектору безпеки та оборони; медики; вчителі та педагогічні працівники; науковці. Реалізація такої програми сприяє як задоволенню житлових проблем населення, так і відродженню економіки держави. За рік дії програми такі кредити отримали понад 3 600 українських родин на загальну суму 5,2 млрд грн. Понад 70 % – це родини військовослужбовців та силовиків, які можуть взяти кредит під 3 %. Так само як і медики, вчителі та науковці. З 1 серпня 2023 року було розширено програму і нині нею можуть скористатись всі українці, які не мають власного житла, або потребують покращення житлових умов. Для них іпотека доступна під 7 %. За два місяці так кредити отримали понад 220 українців на 360 млн грн [2].

Запровадження державної програми сприяло підвищенню довіри до іпотечного кредитування в цілому і в результаті вже в грудні 2022 р. та в січні 2023 р. обсяги нових іпотечних кредитів, наданих банками України, перевищували обсяги січня та лютого 2021 року. У лютому-квітні 2023 р. спостерігалося суттєве уповільнення іпотечного кредитування, в т.ч. за рахунок тимчасового скорочення фінансування єОселі, але вже з травня 2023 року відмічається стрімке його зростання і в липні 2023 року нових іпотечних кредитів було надано більше, ніж у листопаді 2021року.

Отже, як показують результати дослідження, іпотечне кредитування фізичних осіб в Україні відроджується після шоку початку війни. Поліпшенню цього прогресу сприяють ініціативи керівництва

держави, які спрямовані на підтримку придбання житла населенням. В перспективі розширення іпотечного кредитування сприятиме відбудові економіки країни завдяки поліпшенню житлових умов населення, а також додатковому фінансуванню розвитку будівельної та суміжних галузей економіки.

Список використаних джерел

1. Результати анкетування банків про кредити, надані фізичним особам на купівлю, будівництво та реконструкцію нерухомості під заставу нерухомості з 2022 роком. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/mortgage

2. Рік дії програми єОселя: понад 3 600 українських родин отримали кредити на придбання житла. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA &id= 6b441e3c-0963-4aae-a16c-2fb3e7d39e01&title=RikDiiProgramioselia

ГРАНТОВА ДОПОМОГА У СТРУКТУРІ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

ПРУТСЬКА Олена,
професор,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org / 0000-0002-6273-3330

З початком війни державні видатки почали зростати високими темпами, що спонукало державу терміново відшукувати джерела їх фінансування. Протягом березня-грудня 2022 року для фінансування державного бюджету із зовнішніх джерел було залучено 562,9 млрд грн (46,4 % загального обсягу фінансування). Водночас 33 % фінансування бюджету забезпечив НБУ шляхом прямого викупу військових облігацій, ще 20,6 % фінансування уряд залучив на аукціонах з розміщення ОВДП. Результатом стало суттєве нарощування державного боргу, динаміка якого представлена на рис. 1.

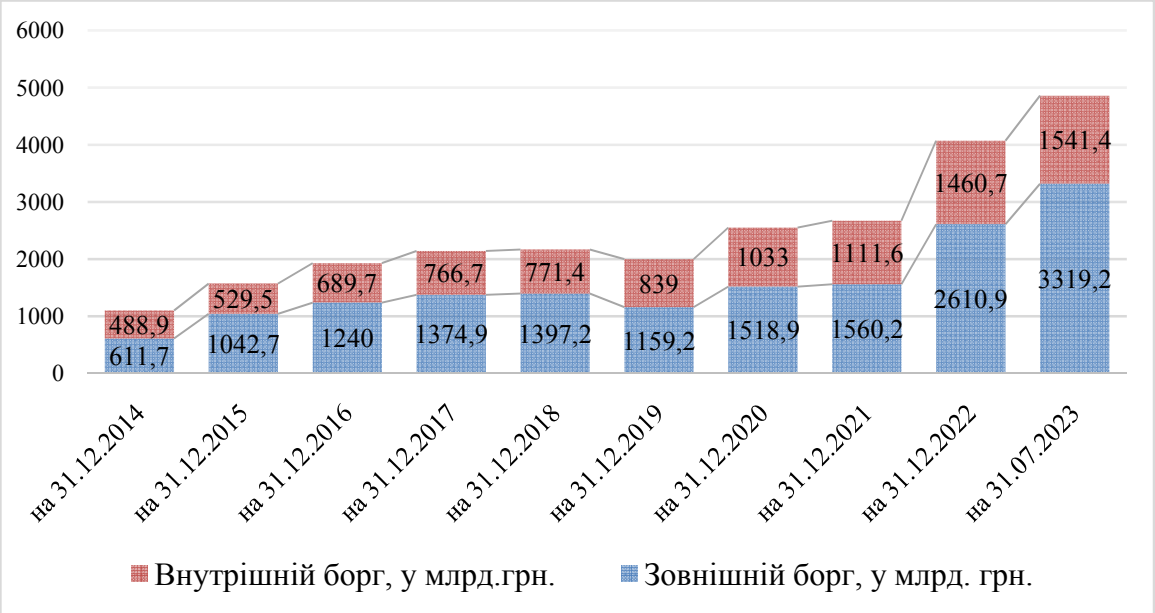

Рис. 1. Динаміка обсягів зовнішнього і внутрішнього боргу України за 2014–2023 рр., млрд грн

Джерело: [1]

Згідно із Законом України про Державний бюджет, в 2023 році граничний обсяг державного боргу складе 6,2 трлн грн або 152,3 млрд дол. за прогнозованим курсом МВФ (1 дол. = 40,7 грн). В цих умовах посилюється необхідність розробки й апробації механізмів списання

боргів України як країни-жертви збройної агресії, а також орієнтації державної політики на досягнення збільшення частки грантової допомоги у післявоєнній відбудові з урахуванням світового досвіду.

Від початку повномасштабного вторгнення і до кінця 2022 року в Україну надійшло 480,6 млрд грн грантів, завдяки яким було профінансовано соціальні потреби, заробітні плати, медичні послуги, допомогу тимчасово переміщеним особам (таблиця 1). В окремі місяці (зокрема в липні, вересні 2022 р.) до 100 % отриманої допомоги надходило у вигляді грантів.

Таблиця 1

Отримані Україною кредити та гранти у 2022 році, млрд грн

Місяць 2022 р.	Грантові кошти		Кредитні кошти	
	млрд грн	%	млрд грн	%
березень	3,6	3,6	95,4	96,4
квітень	6,6	19,9	26,5	80,1
травень	30,9	52,6	27,9	47,4
червень	38,0	38,6	60,5	61,4
липень	81,9	99,9	0,1	0,1
серпень	109,9	64,0	61,8	36,0
вересень	73,1	100,0	0,0	0,0
жовтень	0,0	0,0	135,9	100,0
листопад	0,0	0,0	94,7	100,0
грудень	136,0	69,4	69,4	30,6

Джерело: [2]

В якості факторів зниження боргового навантаження пропонується залучення міжнародної допомоги у вигляді грантів і дешевих та довгих кредитів; політика «фінансових репресій», коли ставки за боргами нижчі за інфляцію, економічне зростання; первинний профіцит бюджету; реструктуризація боргу; а також приватизація державних активів і репарації з боку країни агресора [3]. Не всі з запропонованих інструментів можуть бути використані до закінчення гарячої фази війни. Досвід відновлення країн після Другої світової війни свідчить, що воно фінансувалось за рахунок репарацій як джерелі фінансових ресурсів і грантах як довгостроковому джерелі фінансових ресурсів. Зокрема, План Маршалла передбачав фінансування шляхом поєднання 90 % грантів і 10 % позик, а також регулювання використання коштів допоміжних партнерських фондів у місцевій валюті.

Україні потрібна значна тонка і наполеглива дипломатична робота по залученню міжнародної допомоги, формуванню атмосфери довіри і співробітництва з потенційними партнерами шляхом забезпечення прозорості і ефективності використання залучених коштів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk (дата звернення 20.09.2023)
2. Маршалок Т., Маркун Ю. Війна і державний борг – що маємо і що буде. Voxukraine. URL: https://voxukraine.org/vijna-i-derzhavnyj-borg-shho-mayemo-i-shho-bude (дата звернення 21.09.2023)
3. Репко М., Самойлюк М., Томіліна М. Управління державним боргом України під час війни і післявоєнний період. Аналітичний звіт. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/upravlinnya-derzhavnim-borgom-ukra %D1 %97ni-pid-chas-vijni-ta-pislyavo %D1 %94nnij-period.pdf (дата звернення 21.09.2023)

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В ПОСТВОЄННОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ТОМНЮК Тетяна,
доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-7654-0770

Війна в Україні обумовила дестабілізацію валютного ринку, зменшення обсягу золотовалютних резервів, скорочення та відтоку іноземних інвестицій, інфляційні процеси та загалом здійснила негативний вплив на розвиток національного фінансового ринку. Фінансовий ринок – особлива сфера фінансової системи, складова її інфраструктури, де здійснюється рух тимчасово вільного капіталу, формуються і функціонують обмінно-перерозподільні відносини, пов'язані з процесами купівлі-продажу вільних фінансових ресурсів, їх трансформація в позиковий та інвестиційний капітал через фінансово-кредитні інститути на основі попиту та пропозиції, формується ціна на різноманітні фінансові інструменти.

Отже, від стану фінансового ринку залежить інвестиційна діяльність в країні та загалом розвиток економіки. А тому в умовах поствоєнного розвитку з метою усунення негативного впливу на фінансовий ринок в Україні кризових чинників та можливості використання сучасних світових тенденцій щодо залучення іноземних фінансових ресурсів доцільно забезпечити реалізацію наступних заходів:

1. З метою залучення іноземного капіталу розробити та реалізувати програму розвитку та оновлення інфраструктури країни. Зазначимо, що інвестиції в інфраструктурні проєкти стали головною передумовою активізації економічного зростання та залучення іноземних інвестицій в економіку ряду країн, наприклад, Китаю, Сінгапуру, африканських країн. Досвід Китаю демонструє, що в країну змогли залучити інвесторів лише після виконання величезної будівельної програми по створенню в своїх СЕЗ найсучаснішої інфраструктури. До 80 % всіх витрат покривалося за рахунок бюджету країни, а іноземні інвестиції прийшли в СЕЗ після створення необхідних для бізнесу умов [1]. Для розвитку телекомунікацій, об'єктів енергетики, будівництва аеропортів, залізниць, платних доріг Китай продовжує залучати іноземні інвестиції. За показником загальної протяжності швидкісних автострад (41 тис. км) Китай займає II місце у світі [2].

2. Враховуючи привабливість для іноземного інвестора технологічно зорієнтованих ринкових економік, у контексті боротьби за іноземний капітал необхідно нарощувати виробництво й експорт високо- і середньотехнологічних товарів. Розв'язання цього завдання пов'язано з оновленням промислового потенціалу України, підвищенням його технологічного рівня, зі структурною перебудовою промисловості України, в тому числі через реалізацію державних програм підтримки (пільгові кредити, податкові канікули, податкові знижки, реструктуризації податкових платежів, ін.).

3. Відмовитися від моделі «Україна – експортер сировини» через експорт товарів з високою часткою доданої вартості, що сприятиме зростанню надходжень іноземної валюти та покращенню стану платіжного балансу країни.

Зазначені заходи не є інструментами прямого впливу на суб'єктів фінансового ринку, проте їх комплексна реалізація обумовить позитивні зрушення в показниках розвитку фінансового ринку України через економічне зростання, зменшення обсягів державного боргу країни, покращення платіжного балансу, розширення можливостей співпраці з іноземними фінансовими донорами та іншими міжнародними кредитними інституціями. У цілому державна політика поствоєнного розвитку має забезпечити комплексність застосування інструментів, спрямованих на забезпечення макроекономічної стабільності, стійкості фінансової системи, контроль руху фінансових потоків.

Список використаних джерел

1. Геєць В., Семиноженко В. Спеціальні економічні зони: «чорні діри» чи точки економічного зростання? *Дзеркало тижня*. № 44, 2006. URL: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/spetsialni_ekonomichni_zoni_chorni_diri_chi_tochki_ekonomichnogo_zrostannya.html

2. Томнюк Т. Особливості впливу світових та національних макроекономічних тенденцій на функціонування фінансового ринку України. *Ефективна економіка.* 2016. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5150

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

АНТОНЮК Олександр,
ст. викладач,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0003-4419-5789

Стан банківської системи будь-якої країни завжди був одним з головних індикаторів, що визначають економічний розвиток держави як в цілому, так і окремих галузей.

Криза економіки України викликана такими процесами: по-перше, це пандемія COVID-19; по-друге, військові дії. У результаті повномасштабної війни Росії проти України як економіка в цілому, так і фінансово-банківський сектор продовжує зазнавати величезних втрат через масштабні руйнування інфраструктури держави.

Так, за даними Національного банку України, прибуток українських банків з початку 2022 р. впав у 7 разів. У січні – вересні платоспроможні банки України отримали 7,4 млрд грн чистого прибутку, що в сім разів менше, ніж за аналогічний період минулого року (51,4 млрд грн), а рентабельність капіталу банківського сектора за 9 місяців 2022 р. становила 4,3 % порівняно з 32,1 % рік тому [1].

А за підсумками тільки третього кварталу 2022 р., найбільш збитковими виявилися «Укрексімбанк» – 7,91 млрд грн збитку, «Сенс Банк» (Альфа-Банк) – 4,32 млрд грн збитку, «Укргазбанк» – 3,36 млрд грн. збитку, «ProCredit Bank» – 1,43 млрд грн збитку та «Ідея Банк» – 0,23 млрд грн збитку [2].

Але незважаючи на екстремальні умови банківська система України і далі стабільно працює. Так, ще в минулому році Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження від 7 травня 2022 р. № 356-р «Про схвалення основних (стратегічних) напрямів діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки». Прийняте рішення визначає ключові цілі та

напрями діяльності банків державного сектору, запроваджує моніторинг потенційних загроз національній безпеці України та заходи їх нейтралізації [3].

Місія банків державного сектору на цей період полягає в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперебійного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури.

І тут постає питання щодо стабільності роботи і стійкості самої банківської системи. Тому питання аналізу та оцінки фінансової стійкості банківських установ є пріоритетною функцією як державних органів, Національного банку України, так і керівництва банку.

На фінансову стійкість банку впливає значна кількість факторів, які носять як стабілізуючий, так і дестабілізуючий характер. Фінансова стійкість розглядається у контексті внутрішніх і зовнішніх складових. До зовнішніх факторів впливу на фінансовий стан банку належать: економічні, фінансові, політичні, соціальні та форс-мажорні. До фінансових факторів внутрішнього впливу належать: законодавча база, стан грошового та фінансового ринку, рівень розвитку платіжних систем, грошово-кредитна політика НБУ та ін. [4].

У зв'язку з цим, для визначення реального стану банківського сектору Національний банк розпочав оцінку стійкості банків та банківської системи в умовах воєнного часу. У 2023 році оцінку проходитимуть 20 банків. Це фінустанови, що є лідерами за сукупністю показників обсягу зважених на ризик-активів, депозитів та кредитів фізичних осіб. Загальний розмір чистих активів цих банків становить понад 90 % активів банківської системи. Проведення оцінки поточної ситуації в банківській системі та отримання інформації для визначення пріоритетів банківського нагляду передбачені Меморандумом з Міжнародним валютним фондом про економічну та фінансову політику від 24 березня 2023 року [5].

Отже, важливого значення набуває впровадження ефективних інструментів забезпечення фінансової стабільності для успішного забезпечення функціонування і подальшого розвитку банків України, підвищення їх системної стійкості і ролі в соціально-економічному розвитку країни в посткризовий період.

Список використаних джерел

1. Прибуток українських банків впав з початку року в 7 разів – НБУ. URL: https://minfin.com.ua/ua/2022/11/07/95201962/

2. Найбільш збиткові банки за 3 квартал. URL: https://minfin.com.ua/ua/2022/11/17/95753332/

3. Уряд схвалив стратегічні напрями діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-strategichni-napryami-diyalnosti-bankiv-derzhavnogo-sektoru-na-period-voyennogo-stanu-ta-pislyavoyennogo-vidnovlennya-ekonomiki

4. Вінниченко О. В., Ганцева А. О. Фінансова стійкість банку: сутність та оцінка факторів впливу. *Бізнес Інформ.* 2023. № 5. С. 175–181.

5. Національний банк розпочинає оцінку стійкості банківської системи в умовах воєнного часу. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-rozpochinaye-otsinku-stiykosti-bankivskoyi-sistemi-v-umovah-voyennogo-chasu

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

ГОЛОВАЧ Наталія,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-8012-6337
ЮХНЕНКО Марія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Повномасштабна війна, розпочата росією в лютому 2022 року, призвела до окупації українських територій, руйнування інфраструктури, збоїв у ланцюгах поставок, масової міграції населення, глибокої економічної та фінансової кризи і в подальшому матиме довготривалі негативні наслідки для фінансового сектору. Українська економіка пережила серйозне скорочення у 2022 році, реальний ВВП впав на 29,1 %, що стало найглибшим річним падінням в історії країни. Попри війну, інфляційні процеси в Україні залишаються контрольованими, інфляційний тиск в останні місяці стабілізувався, прогнозується помірне сповільнення інфляції у 2023 році. [2]

Подальший розвиток небанківського фінансового ринку потребує законодавчих змін у напрямі наближення регуляторного середовища до міжнародних стандартів. У 2021 році прийнято Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», який передбачає суттєве оновлення чинних положень законодавства у сфері регулювання ринків фінансових послуг, та Закон України «Про страхування», який системно змінює підхід до регулювання та нагляду за ринком страхування та сприятиме його оздоровленню і подальшому розвитку. У секторі небанківських фінансових послуг немає системи гарантування за договорами страхування життя.

Для аналізу діяльності небанківських фінансових установ НБУ запровадив спеціальну звітність. Подання звітності до Національного банку є обов’язковою вимогою до їхньої діяльності. Подання виправленої звітності, яке не було здійснене вчасно, має бути здійснене в найкоротші терміни. Для коригування і подання звітності після закінчення встановленого строку установи мають дотримуватися вимог розділу I пункту 10 Інструкції щодо подання звітності небанківськими фінансовими установами до НБУ. Далі буде наведено огляд небанківського фінсектору за 2022 рік.

Результати досліджень. У I кварталі для поступового відновлення активності учасникам небанківського фінансового сектору необхідно було налагодити діяльність та канали надання фінансових послуг в умовах війни, приділяючи значну увагу забезпеченню фізичної безпеки роботи установ та клієнтів, а також кібербезпеці та посиленню спроможності надавати послуги онлайн.

У II кварталі обсяги активів страховиків дещо зросли, у кредитних спілок та фінансових компаній зменшилися помірно, натомість у ломбардів скоротилися на 11 %. Кількість фінансових установ у Реєстрі дещо скоротилася. Частка страховиків, що надали звітність регулятору, була стабільно високою порівняно з іншими сегментами ринку – понад 90 % за кількістю та активами. Частка тих, хто звітує, серед діючих кредитних спілок зросла після виключення з Реєстру низки неактивних учасників. [1]

У III кварталі обсяги активів страховиків зросли, фінансових компаній та ломбардів не змінилися, а кредитних спілок надалі зменшувалися. Кількість фінансових установ у Реєстрі скоротилася переважно за рахунок вилучення фінансових компаній. Частка страховиків, що подали звітність у III кварталі, була найвищою порівняно з іншими сегментами ринку. Помітно зросла частка діючих кредитних спілок, що звітують, унаслідок виключення з Реєстру неактивних учасників.

У IV кварталі обсяг активів НБФУ зріс завдяки нарощенню обсягу активів фінансових компаній. Стан звітності небанківських фінансових установ поліпшився. [1]

Загалом у 2022 році обсяги активів збільшилися у страховиків і фінансових компаній приблизно на 10 %. Суттєво зменшився обсяг активів кредитних спілок. За рік кількість установ у Реєстрі скоротилася на 422 одиниці, переважно через виключення фінансових компаній та кредитних спілок. Більшість активних установ прозвітували за всі періоди минулого року. Частка страховиків, що звітували у 2022 році, була найвищою. Повнота звітності кредитних спілок і ломбардів усе ще недостатня.

Підсумовуючи все вищезазначене, регулювання діяльності небанківських фінансових установ в Україні має важливе значення з наступних причин: захист інвесторів і споживачів, забезпечення стабільності фінансової системи, забезпечення конкуренції та інновацій, боротьба з фінансовими злочинами, відповідність міжнародним стандартам, довіра ринку.

Узагальнено, що небанківські фінансові установи повинні приймати заходи для покращення своїх показників. Велику тривогу викликають підприємства, які, шляхом маніпулювання фінансовими показниками в звітності, демонструють лише формальне дотримання вимог, не маючи достатнього фінансового резерву. Проведений аналіз у ході дослідження розкрив вплив війни на функціонування небанківських фінансових установ в Україні.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/
2. Сулима М., Несвідома М. Особливості регулювання небанківських установ України. К.: *Вісник Університету банківської справи*. 2020. №3 (39). С 59–65.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

ГУМИНСЬКА Марина,
ст. викладач,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-5849-8452

Дослідження страхового ринку обумовлено його роллю в забезпеченні стабільного функціонування суб'єктів господарювання через надання страхового захисту. Значну роль відіграє страхування й в процесі захисту майнових та особистих інтересів громадян країни. Крім того, страховий ринок є другим за величиною сегментом фінансового ринку країни, який безумовно впливає на стійкість економічної системи, в тому числі за рахунок інвестування тимчасово вільних коштів страхових компаній в галузі економіки, що особливо актуально в умовах війни.

У розвинених країнах страхові компанії є не лише підприємницькими структурами, які пропонують страхові послуги, але й важливими інвестиційними інститутами. Страхова діяльність належить до найприбутковіших видів бізнесу. В Україні, як і в інших країнах світу, страховики пропонують не тільки страховий захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, але є й учасниками інвестиційного ринку.

Джерелом інвестиційної діяльності страховиків виступають як її власні кошти, так і кошти страхових резервів, що є тимчасово вільними залученими коштами. Саме страхові фонди страховика є істотним джерелом інвестиційних ресурсів в економіку. Якщо в розвинених країнах світу страхові компанії здатні конкурувати з інституційними інвесторами, в першу чергу з банками, то у вітчизняних страхових компаній відсутня необхідна потужність та розмір інвестиційних вкладень.

Слід зазначити, шо незважаючи на війну, ринок страхування продовжує працювати. Більшість страховиків організували свою роботу, здійснивши евакуацію співробітників у безпечніші регіони, забезпечивши віддалену роботу персоналу, збереження технічних засобів та баз даних. Про це свідчать результати опитування страховиків, проведеного Національним банком України у березні 2022 року. Водночас страхові компанії зіткнулися з серйозними викликами. Економічні виклики воєнного часу значно посилили проблеми страхового ринку. На перших етапах воєнного вторгнення

країни агресора на територію України було втрачено певну частину постійних клієнтів, які мігрували, емігрували чи загинули.

Сьогодні на ринку нон-лайф працює 132 страхові компанії. З них 25, на які припадає 9 % загального обсягу ринку, не надали відповідей щодо діяльності у період війни. 17 страховиків (менше 2 % обсягу ринку) заявили, що на час надання відповідей ще не налагодили процес виплати страхових відшкодувань. Усі інші страхові компанії, а це 89 % страхового ринку, повідомили, що продовжують працювати, своєчасно і в повному обсязі виконувати зобов'язання за договорами страхування. Відповідно до наданих відповідей 42 % страховиків мають проблеми з повним та своєчасним поданням звітності. 25 страховиків, на які припадає 10,5 % ринку, зазначають про проблеми з виконанням нормативів.

На ринку лайф сьогодні працюють 13 страховиків страховиків зі страхування життя. Усі вони провадять діяльність, обслуговують клієнтів та здійснюють страхові виплати. Водночас компанії повідомляють про значне зниження надходжень страхових платежів, фіксуються обмеження в діяльності компаній, пов'язані зі складнощами організації зв'язку та роботи персоналу, ускладненим доступом до офісів та оригіналів документів.

Згідно даних Національного банку, кількість страхових компаній України на кінець червня 2023 року зменшилась за рік до 115 компаній. На кінець серпня залишилось 109 страхових компаній: 99 страховиків non-life (активно працює на ринку близько 50 компаній – з виплатами більше 1 млн грн) та 11 life-страховиків (активно працює на ринку 10 компаній). Нагадаємо, що кількість зареєстрованих страховиків в 2021 році становила 208 компаній: 188 ризикових та 20 лайфових компаній.

Фінансова спроможність страховиків у воєнний час прямо залежить від якості та структури їх активів і запасу капіталу, сформованого у довоєнний період, в тому числі за рахунок інвестиційної діяльності. Аналіз тенденцій інвестиційних вкладень страховиків України свідчить про недостатню реалізованість інвестиційної функції страхування, що було характерним страховим компаніям і довоєнний період. Це було зумовлено внутрішніми чинниками, основними серед яких є: недостатність ресурсної бази, висока рентабельність страхових операцій. Та зовнішніми чинниками, такими як: інфляція, нерозвиненість вітчизняного фінансового ринку, недосконалість системи державного регулювання інвестиційної діяльності страховиків.

Необхідно зазначити, що вітчизняні страховики активно інвестують свої резерви в акції з високим ризиком. Натомість, як показує світовий досвід, стратегічним напрямом інвестування страховими компаніями є корпоративні облігації та портфельні інвестиції. Разом з тим, слід зазначити, що основними проблемами для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів у зв'язку з призначенням тимчасової адміністрації в банківських установах, у яких відкриті депозити страховиків, а також зростання ризику невиконання зобов'язань перестраховиками-резидентами.

Отже, вітчизняні страхові компанії далеко не в повній мірі є інституційними інвесторами, спроможними акумулювати заощадження населення та перетворювати їх в інвестиційні ресурси. Однак, враховуючи зарубіжний досвід повоєнного відновлення країн після другої світової війни, можна прогнозувати значний потенціал зростання українського страхового ринку після закінчення війни, у тому числі значне зростання інвестиційної активності страхових компаній.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України https://bank.gov.ua/ua/markets

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО БАНКІНГУ

ЖЕРДЕЦЬКА Лілія,
завідувач кафедри, доцент,
Одеський національний економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-5398-868X
КОЦИНА Данило,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний економічний університет, Україна

На сьогоднішній день все більше людей починають користуватися банківськими рахунками лише в цифровому форматі (рис. 1).

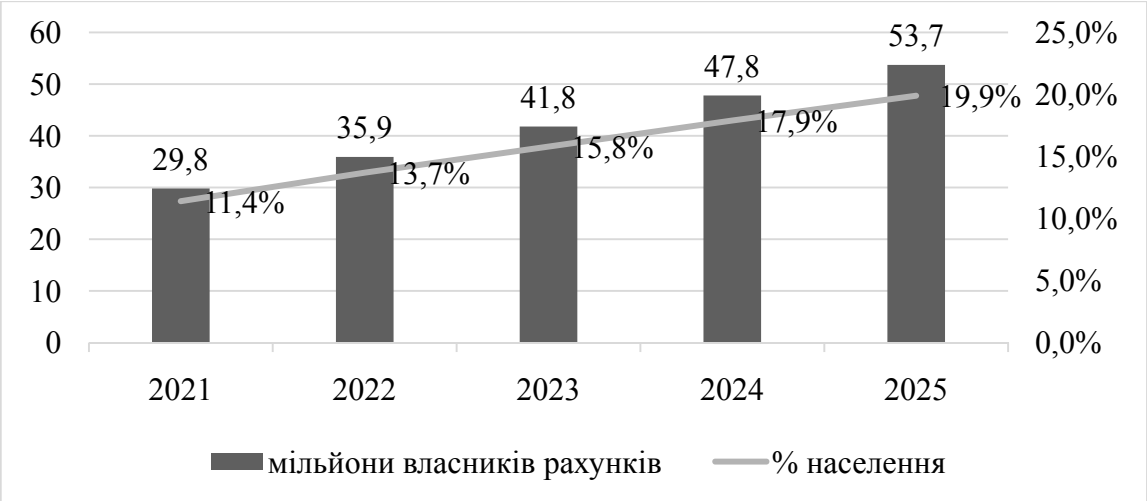

Рис. 1. Власники банківських рахунків США лише в цифровому форматі (2021–2025 рр.), з 2023 – прогноз

Джерело: складено за даними [1]

Як видно із рис. 1, з кожним роком буде зростати попит на користування банківськими рахунками виключно у цифровому форматі.

Нова цифрова бізнес-модель neobank розроблена для користувачів, які шукають простий і доступний спосіб управління грошовими потоками. Таким закладам не потрібно нести витрати на оренду та персонал, оскільки вони не мають філій. Необанки зосереджуються на сучасних технологіях для обробки великих обсягів даних і надання послуг широким масам. Більше того, деякі з цих установ займаються кредитуванням, що зменшує витрати на резервування та значно знижує ризики.

Про перспективність цифрового банкінгу свідчить величезний інтерес до галузі серед інвесторів. Навіть у «карантинному» 2020 році необанки залучили понад 2 мільярди доларів венчурного капіталу по всьому світу. Аналітики PitchBook прогнозують, що до 2024 року кількість користувачів додатків neobank в Північній Америці та Європі досягне 145 мільйонів. Тож, як бачимо, майбутнє необанків виглядає яскравим [2].

До 5 країн з активними ринками необанків входять Велика Британія, Південна Корея, Швеція, Франція та Бразилія. Основними джерелами прибутку необанків є комісія за транзакції, підписка на преміум-аккаунти, комісійні від сторонніх сервісів [1].

За даними Payments Cards і Mobile, у 2018 році в усьому світі було 60 необанків. А на початку 2021 року кількість цифрових установ зросла до 319 активних. Більше того, лише за останні два роки (у 2019 та 2020 роках) відкрилося 144 нових необанки [2].

Перші необанки почали з'являтися в Європі в 2015 році. Піонерами нової фінтех-арени стали фінансові компанії з Великої Британії, Німеччини, Франції та Фінляндії. Звідти нова тенденція поширилася по всьому світу.

Лідером за кількістю цифрових банків на європейському континенті є Великобританія. Завдяки низьким податкам, розвиненій інфраструктурі та державній підтримці існує чудове середовище для необанкінгу та зміни майбутнього банківської системи. Сьогодні у Великобританії налічується 21 необанк, що становить одну третину всіх європейських цифрових банків.

У Латинській Америці зафіксовано стрімке зростання популярності необанків. Сьогодні існує близько 50 необанків. І 12 нових фінансових установ, запущених у 2020 році [2, 1].

Очікується, що зростання проникнення смартфонів та Інтернету в країнах з економікою, що розвивається, відкриє вигідні можливості для зростання ринку.

Серед 319 активних необанків найбільшими є: Chime (США) – найдорожчий необанк у світі, вартістю близько 14,5 млрд. дол.; Nubank (Бразилія) – найбільша кількість користувачів – 30 мільйонів; Kakao Bank (Південна Корея) – лідер за обсягом залучених інвестицій – 2,5 млрд дол.

П'ять чи шість років тому революція необанкінгу була зосереджена в основному на Європі, а деякі з найперших прикладів, орієнтованих на мобільні пристрої та користувацький досвід, побачили світ у Великобританії, Франції, Фінляндії, Німеччині.

Отже, можна дійти висновку, що в сучасному світі цифровий банкінг та необанки є справді глобальним явищем. Кількість учасників цифрового банкінгу поширюється по всьому світу з дедалі більш повним охопленням сегментів і банківських моделей на основних ринках, а також в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та Північній і Південній Америці.

Список використаних джерел

1. What neobanks are, how they work and the top neobanks in the US & world in 2022. *Insider Intelligence*, 09.01.2022. URL: https://www.insiderintelligence.com/insights/neobanks-explained-list/
2. Legetsky V. What is the Future of Neobanks? *IdeaSoft*, 11.06.2021. URL: https://ideasoft.io/blog/the-future-of-neobanks

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

ОМЕЛЕНЧУК Володимир,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-5188-7658

Забезпечення стабільності банківського сектору є критично важливим для сучасної економіки. Підтримання її вимагає зі сторони регулятора комплексного та проактивного підходу, який передбачає ефективне управління ризиками, формування достатнього рівня капіталу та ліквідності банків у відповідності до рекомендацій Базеля III, а також своєчасне реагування на зовнішні шоки. Виконання цих вимог ускладнюється викликами, що створює військовий стан.

Для забезпечення стабільності банківського сектору ключовим є налагодження ефективного управління ризиками банків. З цією метою використовуються сучасні інструменти оцінки, стрес-тести, аналіз сценаріїв, які мають бути адаптовані до унікальних викликів [1]. Економічні потрясіння та невизначеність можуть ускладнити практику управління ризиками, що вимагає гнучкості та адаптивності як зі сторони регулятора так і банків.

Підтримання достатнього рівня ліквідності є життєво важливим, особливо під час кризових періодів, таких як воєнний стан, оскільки такі кризові явища можуть призвести до втрати довіри до банківського сектору та економіки в цілому, що може загострити кризу ліквідності. Інвестори та вкладники можуть побоюватися вкладати гроші в банківську систему, а це може призвести до подальшого скорочення депозитів і збільшення зняття коштів з банківських рахунків [2].

У разі потреби центральні банки надають екстрену підтримку ліквідності, запроваджують тимчасові обмеження на зняття депозитів та забезпечують доступ банків до необхідного фінансування для продовження нормальної їх життєдіяльності. Банки проводять стрес-тестування ліквідності та планування на випадок непередбачуваних ситуацій, узгоджених із з підвищеними ризиками та обмеженнями, які накладає воєнний стан.

Регулятори мають бути готові діяти в особливих умовах:

– посилення економічного спаду, що негативно впливає на економічний цикл [3]. В таких умовах регулятори повинні дотримуватися балансу між стимулюванням економічного зростання та збереженням фінансової стабільності;

– зростання загроз кібер-безпеки. Фінтех-інновації можуть бути важливими для забезпечення стійкості банківського сектору, але їх

впровадження повинно відбуватися з дотриманням високих стандартів безпеки, щоб уникнути потенційних ризиків та загроз для стабільності;

– підвищення рівня ризиків, що виникають через призупинення звичайних бізнес-операцій і введення обмежень на подорожі та торгівлю [4]. Це призводить до скорочення грошових потоків і доходів підприємств, що, в свою чергу, може вплинути на їхню здатність погашати кредити та виконувати свої фінансові зобов'язання перед банками; фізичне знищення та/або пошкодження майна, що є або може бути потенційно об'єктом застави; перебування частини клієнтів на окупованих територіях і їх обмежений доступ до взаємозв'язку з банками; падіння доходів населення через скорочення робочих місць та зниження платоспроможності.

З огляду вищезазначеного, регулятор здійснює: адаптацію нормативно-правових актів до нових ризиків, з акцентом на посилення транскордонного співробітництва; проводить стрес-тестування, яке враховує особливі ризики, пов'язані з економічними викликами під час війни; здійснює аналіз сценаріїв, що враховують підвищену економічну невизначеність та обмеження.

Отже, забезпечення стабільності банківського сектору є складним завданням, особливо під час воєнного стану. Ключові особливості, виклики та стратегії, які приймають регулятори та банки, дозволяють банківському сектору залишатися стабільним і стійким перед появою несприятливих подій.

Список використаних джерел

1. Meshcheriakov, A., Bodenchuk, L., Liganenko, I., Rybak, O., & Lobunets, T. (2023). TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF MILITARY ACTIONS AND GLOBALIZATION INFLUENCES. Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice, 3(50).
2. Chkheailo, A., & Kukhar, D. (2022). FINANCIAL STABILITY AND RESISTANCE OF BANK IN THE CURRENT CONDITIONS OF MARTIAL LAW. Financial and credit systems: prospects for development, 3(6), 7–15.
3. Becheikh, N. (2021). Political stability and economic growth in developing economies: Lessons from Morocco, Tunisia and Egypt ten years after the Arab Spring. Insights into Regional Development, 3(2), 229–251.
4. Banerjee, R. N., & Mio, H. (2018). The impact of liquidity regulation on banks. Journal of Financial intermediation, 35, 30–44.

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СТРАТЕГІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

ЧЕРКАСОВА Марія,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Одеський національний економічний університет, Україна
Науковий керівник **ЖЕРДЕЦЬКА Лілія,**
завідувач кафедри, д-р екон. наук, доц.,
Одеський національний економічний університет, Україна

В умовах посилення конкуренції на фінансовому ринку, сучасні банківські установи стикаються з новими потребами клієнта та викликами зовнішнього середовища. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможними та прибутковими, банки активно впроваджують інновації з використанням цифрових технологій. Цифрова трансформація змінила підходи до банківської діяльності та сприяла створенню нових продуктів та послуг, які мають бути адаптованими до потреб клієнтів. Домінуючий показник ефективності банківської діяльності є правильний вибір стратегії ціноутворення та врахування різноманітних факторів, що впливають на цінову політику в умовах зростаючої конкуренції та змінних умов ринку.

Цінова політика банківських установ, спрямована на максимізацію прибутку та задоволення потреб клієнтів, що вимагає ретельного аналізу впливу різноманітних чинників на формування ціни. До основних чинників, що впливають на ціноутворення банківських продуктів та послуг належать: відсоткова ставка, комісійні та операційні витрати, ризики, конкуренція. Особливістю ціноутворення на банківські продукти є їх нематеріальний характер, що унеможливлює встановлення чіткого взаємозв'язку між споживчою вартістю продукту та його ціною. За даних умов діапазон цінової варіації є досить широким, що дозволяє банку проводити різну цінову політику для окремих клієнтів (цінова дискримінація) та використовувати ціну як дієвий інструмент залучення нових клієнтів та просування своїх послуг [1].

У новому цифровому середовищі, банки повинні пристосуватися до швидкого змінення ринкових умов та нових потреб споживачів. Застосування класичних методів ціноутворення, як-от «витрати плюс», на основі сегментів або на основі конкуренції, може бути недостатнім та ризиковим. Критично оцінюючи стан банківських цінових стратегій, І.О. Спіцин та Я.О. Спіцин зазначають: «Традиційно поганий розвиток цінової стратегії в банківській сфері

обумовлений практикою встановлення цін без адекватного врахування структури витрат. Крім цього, цінові стратегії, що розробляються банками, рідко поєднуються зі загальною стратегію маркетингу, що також є причиною недостатнього використання ними такого фактору впливу на ринок, як ціна» [2].

З метою задоволення потреб споживачів та максимізації прибутку, банки повинні розглядати нові динамічні моделі ціноутворення, засновані на підвищення лояльності клієнтів. Динамічна стратегія ціноутворення передбачає використання аналітики даних та моніторингу поведінки клієнтів, що дозволяє банкам адаптувати ціни та продукти до змін на ринку та потреб клієнтів. Наприклад, банки можуть застосовувати диференційовану модель ціноутворення, яка дозволяє встановлювати різні ціни для різних груп клієнтів, залежно від їхніх потреб та матеріального стану або динамічна стратегія ціноутворення може включати в себе використання цифрових технологій, як-от мобільні додатки та онлайн-платформи. Це дозволяє банкам швидко та ефективно реагувати на зміни та забезпечувати високий рівень зручності і доступності для своїх клієнтів.

За даними аналізу McKinsey, впровадження банками сучасних стратегій ціноутворення може принести зростання доходів на 6-15 %. Комплексна методика трансформації ціноутворення включає сім ключових чинників: витік в ціні (price leakages and quick wins), ціни на депозити (deposit list prices), ціноутворення на основі ризиків (risk-based loan pricing), ціноутворення на основі комісійних витрат (free-business pricing), ціноутворення на основі відносин (relationship-based pricing), управління ціноутворенням (pricing governance) та системи та дані (systems and data). Реалізація цієї трансформації може зайняти до 24 місяців і впливає на всі галузі діяльності банківської установи. Досвід співпраці з глобальними банками вказує на необхідність сильних команд, стратегічних IT-інвестицій та програм зміни організаційної культури [3].

Ціноутворення залишається ключовим фактором посилення конкурентоспроможності та прибутковості банківських установ. Сучасні моделі ціноутворення починаються зі зміщення фокусу і підходів – від банку і продукту до клієнта. Ціноутворення, що базується на цінності, стає все більш актуальним. Це дозволяє оптимізувати прибутковість, зберігаючи лояльність користувачів. Цифрові технології, зокрема штучний інтелект, дають змогу банкам реалізовувати передові стратегії ціноутворення, інтегруючи людей, процеси та управління для підвищення ефективності інвестицій.

Список використаних джерел

1. Носань, Н. (2021). Особливості ціноутворення на ринку банківських продуктів України в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*, (33). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-53.

2. Кошевий М.М. (2006) Цінова стратегія банку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Т. 16. С. 151–159.

3. McKinsey Corporate Banking Report, 2016. Price to win: Create value through smarter pricing in a competitive interest rate environment. URL: https://www.mckinsey.com/ua/overview (Last accessed: 10.03.2023)

МЕНЕДЖМЕНТ КЛІМАТИЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ РИЗИКІВ У БАНКАХ УКРАЇНИ

ШУЛЬГА Наталія,
завідувачка кафедри, професор,
Державний торговельно-економічний університет, Україна,
ORCID.org/0000-0002-2010-5884

Наразі управління ризиками виступає ключовим трендом розвитку банківського бізнесу. Серед інновацій у цій сфері слід виділити формування у світової фінансової спільноти сутнісного розуміння кліматичних, соціальних та управлінських ризиків (ESG – Environmental, Social and Governance); виявлення їх впливу на екосистему, економіку країн та фінансовий сектор; інтеграцію в глобальний процес ризик-менеджменту банків. Управлінню ESG-ризиками приділяють значну увагу Європейський Центральний Банк (ЄЦБ) та наглядові органи багатьох країн світу. Національний регулятор також долучився до розгляду даної проблеми та затвердив Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. У даному документі у стислому вигляді викладені концептуальні положення сталого фінансування в Україні, а також важливі завдання, які постають перед банками в контексті управління ESG-ризиками й дорожню карту їх реалізації [1].

Проведення SWOT-аналізу доцільності впровадження системи управління ESG-ризиками (в подальшому «сталого» або «екологічного» ризик-менеджменту) дозволило виявити її сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для банків України. До сильних сторін можна віднести: інтеграцію вітчизняних банків у світовий фінансовий простір завдяки дотриманню ними міжнародних екологічних стандартів; позитивний вплив банків на кліматичні, екологічні та соціальні процеси, що відбуваються в країні; підвищення іміджу банку в суспільстві тощо.

Поряд із сильними варто зазначити слабкі сторони, зокрема: невизначеність механізму управління ESG-ризиками у банківській сфері; невідпрацьованість системи кількісних індикаторів та якісних характеристик, а також процедури визначення ризик-апетиту до ESG-ризиків; відсутність чіткого розуміння вигід, які отримає банк від запровадження «екологічного» ризик-менеджменту; не до кінця зрозумілим залишається питання, яким чином управління ESG ризиками вплине на бізнес-модель банку; зростання витрат, пов’язаних із впровадженням «екологічної» складової ризик-менеджменту; складність проведення стрес-тестування по кожній компоненті ESG-ризиків.

Натомість, впровадження системи управління ESG-ризиками в банках формує для них широкі можливості, до яких варто віднести:

▪ міжнародне та національне визнання суспільством та наглядовим органом, рейтинговими агентствами, партнерами, клієнтами;

▪ потенційний шанс виступити в ролі банка-партнера або обслуговуючого банка при кредитуванні чи фінансуванні відповідних проєктів;

▪ участь у реалізації кліматично-екологічних державних програм;

▪ забезпечення диверсифікації діяльності завдяки емісії «зелених та соціальних» облігацій, «зеленому» фінансуванню та кредитуванню.

Слід також прийняти до уваги, що існують певні загрози для впровадження системи управління ESG-ризиками у вітчизняній банківській системі, зокрема: відсутність чіткого державного регулювання розвитку «зеленої» економіки країни та механізму регулювання ESG-ризиків банків; неможливість швидкого переходу до «екологізації» банківського бізнесу в зв'язку з продовженням війни в Україні, а також зі значними витратами на вирішення кліматично-екологічних проблем; конфлікт інтересів банку та його окремих важливих клієнтів, які у процесі своєї діяльності не дотримуються екологічних стандартів тощо.

Запровадження «сталого» ризик-менеджменту в банках України доречно розпочати з проведення їх анкетування. У зв'язку з цим пропонуємо сформувати спеціальну анкету щодо стану «екологічного» ризик-менеджменту в банках України за такими розділами: клієнти банків та їх ESG-ризики; відношення банків до ESG-ризиків клієнтів; стан управління ESG-ризиками в банках.

Результати анкетування, яке може проводити як НБУ, так і спеціальні агентства на його замовлення, дозволять: сформувати загальне відношення банків як до власних, так і клієнтських ризиків; виявити найбільш суттєві ESG-ризики; визначити наміри банків стосовно різних форм підтримки ними екологічного відродження країни та вирішення кліматичних, екологічних і соціальних проблем суспільства; оцінити стан «сталого» ризик-менеджменту банків; розробити стандарти екологічного кредитування тощо.

До того ж результати опитування можуть бути використані для:

▪ формування макроекономічної політики регулятора в частині управління кліматичними, екологічними, соціальними ризиками у сфері банківського бізнесу;

▪ налагодження ним тісного комунікаційного зв'язку з банками, ідентифікації їх проблем;

▪ формування у тісній співдружності з Урядом програм відновлення довкілля України та соціальних програм для населення.

Успіху від впровадження «екологічного» ризик-менеджменту можливо досягти лише на основі гармонійного поєднання інтересів суспільства, регуляторів, банків та їх клієнтів.

Список використаних джерел

1. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf?v=4

УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ, РИЗИКАМИ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

ЕКОСИСТЕМА БАНКУ З ПРИВАТНИМ КАПІТАЛОМ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЇ В ПОСТКРИЗОВІЙ УКРАЇНІ

ГОРБАЧОВ Віктор,
доцент,
голова наглядової ради АТ «Альтбанк»,
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Банківська система України демонструє високий рівень адаптивності до умов ведення бізнесу під час війни. І, якщо рік по тому, всі фінансові установи проходили важкі стадії трансформації від мирних до воєнних реалій організації продажу фінансових сервісів [1], то вже в кінці 2023 року перед акціонерами, ТОП менеджментом банків стає завдання побудови оновленої стратегії з середньостроковою перспективою (від 3 до 5 років). Такий період часу для стратегування вимагає аналізу моделей діяльності, в тому числі, з горизонтом післявоєнного періоду.

Національний банк України, використовуючи критерій власника акціонерних товариств, регламентує три групи банків [2]: з державною часткою володіння, іноземних банківських груп, з приватним капіталом. На власну думку автора, для майбутнього розвитку ринкової та незалежної економіки України, максимальна інституціональна увага та підтримка, саме зараз, повинна бути направлена на розвиток третьої групи банків, з приватним капіталом. Це допоможе в найближчому майбутньому диверсифікувати та стабілізувати банківський ринок, через збільшення долі установ з приватним капіталом українського походження.

Реалізація такого підходу по переформатуванню фінансового ринку буде завжди залишатися ідеалістичною теорією, якщо самі банки з третьої групи не почнуть робити активні та креативні кроки в напрямку побудови власної екосистеми ведення бізнесу. При всій нормативній зарегульованості банківського бізнесу в Україні, установи з приватним капіталом (в більшості це невеликі компактні банки) повинні подивитися на себе очима «старт-апа» або «фінтеха»

та надихнутися новими ідеями на тлі військових викликів, глобальної цифровізації та досягнень штучного інтелекту (ШІ).

Екосистемне бачення нової стратегії для банку повинно базуватись, в першу чергу, на сучасних принципах відкритого банкінгу, де цінові конкурентні переваги зведені нанівець. Будь-який новий продукт конкурента, сьогодні копіюється з шаленою швидкістю учасниками ринку і втрачає перевагу. Будь-яке прагнення досягнути стійкої лояльності клієнтів через їх персональне обслуговування фронт-менеджерами, призводить до зростання персоналу банку і, відповідно, витрат. Зростаючий потік регуляторних документів стимулює укрупнення юридичних підрозділів, комплаїнз, ризиків, фінансового моніторингу. Війна вимагає нових правил технічного захисту інформації, транзакцій, доступності 24/7 електроенергії та зв'язку.

Таким чином, можна сформулювати п'ять ключових складових екосистеми банку з приватним капіталом, який прагне ефективної стратегії зростання в посткризовий період:

1 – КЛЮЧОВИЙ СЕГМЕНТ КЛІЄНТІВ, який «вижив», адаптувався в умовах війни та прямо чи опосередковано здатний «втягувати» в екосистему інших нових учасників;

2 – ТЕХНІЧНИЙ БАЗИС для повноцінного забезпечення надання безшовних сервісів під час перманентних критичних впливів на енергетичну та комунікаційну інфраструктуру;

3 – ОБМІН, ЗБЕРЕЖЕННЯ, ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ в умовах значного посилення кібератак, Е-шахрайства, загроз фізичного знищення відповідного обладнання;

4 – перерозподіл функцій ФРОНТ-МІДЛ-БЕК в бік генеративного ШІ, який дозволяє вже сьогодні виконувати генерацію нових клієнтів, формувати та обробляти кредитні заявки, здійснювати їх андерайтинг та обслуговування [3];

5 – РОЗВИТОК ПАРТНЕРСТВА, як в продажах, так і в сервісній підтримці свого власного функціоналу. Саме активне проростання в партнерські відносини, при реалізації стратегії бізнесу сьогодні, здатне генерувати реальний дохід на заміну від, звичного для банків, маржинального, що все більше наближається до нуля під тиском відкритого банкінгу. Партнерство при стратегічному мисленні приватних власників бізнесу також є гарним потенціалом для капіталізації банку, якщо синергія взаємодії довгострокова та значуща.

Опрацювання та реалізація всіх складових екосистеми банку з приватним капіталом в умовах сучасних викликів, є надскладним та довготривалим завданням, як для акціонерів, так і для менеджменту кожного конкретного банку. Але це значно цікавіше та перспек-

тивніше, ніж опинитися з часом в публічному повідомленні НБУ, або про відклик банківської ліцензії, або про штрафи, еквівалентні річному прибутку банку.

Список використаних джерел

1. Горбачов В. М. Чотири фази трансформації корпоративного управління банками під час війни 2022 року. *Фінансовий ринок: сучасні тренди та нові виклики*: тези Всеукр. Наук. -практ. Інтернет-конф. / відп. Ред. Н. П. Шульга. – Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. – 115 с.
2. Про групування банків на 2022 рік., Лист НБУ № 20-0006/ 18844 від 02.03.2022 р.
3. Shiva Ganesh. 5 Use Cases of Generative AI In Banking. Analytics Insight.: URL: https://www.analyticsinsight.net/5-use-cases-of-generative-ai-in-banking/

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКУ В СЕРЕДОВИЩІ ПОСИЛЕНОГО ВПЛИВУ ЗОВНІШНІХ РИЗИКІВ

ГАРБАР Євгеній,
член правління, головний ризик-менеджер,
ПрАТ «Експортно-кредитне агентство», Україна

В основі функціонування кожного із суб'єктів економіки лежить визначена мета діяльності та, в залежності від її характеристик визначаються шляхи її досягнення. Як правило, мета функціонування є багатогранною, та так чи інакше – включає в собі вимір ефективності власної діяльності, частіше за все що виражається у рівні прибутковості.

Управління прибутковістю банку є складним та безперервним процесом, адже кожна дія як організації в цілому, так і кожного із співробітників має бути ефективною та раціональною з точки зору економічного впливу на операційний результат.

Одним із чинників впливу на прибутковість банку є негативний прояв ризиків через наслідки їх реалізації. При цьому, через вплив на прибутковість виникає загроза втрати ефективності діяльності установи в цілому, що ставить під питання сенс її існування.

За сферою виникнення ризики поділяються на внутрішні та зовнішні. Інструментарій регулювання внутрішніх ризиків є більш ширшим, через те, що джерелом їх виникнення є самі процеси, технології банку та рівень кваліфікації персоналу. Відповідно, внутрішні ризики є більш контрольованими, та, як наслідок, можуть бути оперативно локалізовані із меншою вірогідністю настання негативних наслідків від реалізації самого ризику на діяльність банку. Та, на відміну від внутрішніх ризиків, зовнішні ризики мають оцінюватися банком на основі аналізу власного середовища функціонування, прогнозів, щодо його зміни та ймовірних чинників впливу на діяльність банку.

Прогнозування виникнення зовнішніх ризиків є складним та багатогранним процесом. Зумовлено це через те, що зовнішній ризик є за своєю суттю проявом тієї чи іншої події, що, в свою чергу, може мати різні властивості та нести різний масштаб свого впливу.

Традиційно, зовнішні ризики поділяють на:

- Макроекономічні;
- Політичні;
- Правові;
- Ризик країни;
- Інфляційний.

Не зважаючи на наявність різної типології, у світовій практиці, зовнішні ризики є взаємопов'язаними один із одним та несуть комплексну загрозу втрати прибутку банку.

Отже, у середовищі посиленого впливу зовнішніх ризиків, кожному банку доцільно розробити стратегію управління прибутковістю з урахуванням наступних складових:

– Обсяги можливих втрат та масштаб впливу зовнішнього ризику;

– Елементи та напрямки діяльності банку, що абсорбують вплив зовнішнього ризику;

– Тривалість дії зовнішніх ризиків та ймовірність відновлення впливу ризику на діяльність банку.

Доцільно зазначити, що кожен окремий банк є складовою банківської системи, що складається із багатьох ланок. Вплив зовнішніх ризиків, як правило, при відсутності унікальної спеціалізації, є комплексним та масштабним, охоплює всю систему в цілому. Відповідно, локалізація впливу має починатися з регуляторної ланки через введення вимог, обмежень, або нівелювання ризику шляхом запровадження інших змін до порядку та норм введення комерційної діяльності на ринку банківських послуг. Та, зважаючи на конкурентне середовище діяльності кожного окремого банку, ефективність прогнозування можливих змін, точність цих прогнозів та завчасна адаптація діяльності, що підвищує рівень стійкості до можливих загроз, може зміцнити позиції на ринку послуг та вберегти від втрати прибутку та дохідності діяльності.

Управління прибутковістю на основі прогнозування зовнішніх ризиків поєднує в собі аналіз наявного середовища діяльності, сценарний та факторний аналіз можливих його змін, стрес – тестування, маркетингові дослідження для формування судження про зміни поведінки клієнтів та характеристик ринку, адаптація діяльності, продуктів та послуг, забезпечення безпеки персоналу, клієнтам та безперервної діяльності всієї необхідної інфраструктури.

Зовнішні ризики в період сьогодення стають одними із основних елементів оцінки та прогнозування, прийняття та управляння їхнім впливом – складним та багатогранним процесом. З метою побудову системи управління прибутком банку, процес оцінки, вивчення та прогнозування зовнішніх загроз має бути безперервним та ґрунтовним, що в результаті забезпечить конкурентні переваги установи та стабільний процес формування прибутку та рівня дохідності.

СТРАХОВА ГАЛУЗЬ ТА РИЗИКИ В АРХІТЕКТУРІ МАЙБУТНЬОГО ВІДНОВЛЕННЯ

МАЙДАНИК Єгор,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0009-0006-7008-4256

Страхова галузь України, незважаючи на довготривалу військову агресію, що спричинила значні втрати та руйнування, повноцінно функціонує та вносить свій вклад у забезпечення стійкості економічної системи країни, реалізації процесу захисту майнових та особистих інтересів, як населення так і суб'єктів господарювання.

За даними Національного банку України у другому кварталі 2023 року страховий ринок був прибутковим, а прибуткову діяльність мали 72 % страхових компаній. [1,2]

Слід зазначити, що ефективно працююча держава здатна забезпечити стійкий мир. Саме тому, вже зараз, йде підготовка до повномасштабної відбудови. Національним банком України розроблена стратегія «Фінансова фортеця України», яка сфокусована на спротиві російській агресії та відновленні країни.

Стратегічними цілями даної стратегії визначені: забезпечення стійкості гривні, фінансової стабільності, роботи фінансової системи на відновлення країни, надання сучасних фінансових послуг та ефективний центральний банк. [3]

Нова стратегія передбачає підвищення значення страхової галузі у архітектурі майбутнього відновлення за рахунок втілення ініціатив, що забезпечать готовність страхового ринку до підтримання відновлення, а також сприятимуть розвитку ринку страхових послуг.

Для досягнення визначених ініціатив розроблено перелік ключових заходів.

По-перше, для підтримки відновлення страхового ринку передбачається:

– упровадження у короткостроковій перспективі ризик-орієнтованого нагляду, забезпечення прозорості структур власності, підготовка оновленого законодавства з питань ОСЦПВ, упровадження нових вимог до звітності;

– розроблення нових вимог пруденційних, щодо корпоративного управління та управління ризиками (Solvensy II) [4] у середньостроковій перспективі, частина результатів за якими буде упроваджена у короткотерміновій перспективі;

– оновлення у середньостроковій перспективі вимог до актуарної діяльності та посилення контролю за виконанням пруденційних вимог.

По-друге, очікується розвиток страхових послуг за рахунок створення механізму страхування воєнно-політичних ризиків; впровадження ризикових видів страхування та перезавантаження ринку страхування життя. [3]

Окремими індикаторами виконання передбачених змін по галузі страхування короткостроковій перспективі виступатимуть: рівень проникнення страхування до ВВП більше 1 % ВВП, частка страхування життя в загальному обсязі отриманих чистих страхових премій більша 13 %.

Слід зазначити, що з початком військової агресії страхова галузь України стикнулась з новими непередбачуваними ризиками – військовими.

Військові ризики потребують підвищеної уваги й швидкого реагування. Вони пов'язані з проведенням військових дій (обстріли, мінування, пошкодження інфраструктури та ін.) та несуть загрозу життю, здоров'ю, майну, як клієнтів так і страховиків, а також створюють нестандартні ризики: блекауту, міграційний, безпеки персоналу, кіберризики.

Проведений огляд сайтів страхових компаній України [5] дозволив зробити наступні висновки:

– працюючими на вітчизняному страховому ринку компаніями вже розроблені нові продукти, що страхують життя, здоров'я, майно рухоме і нерухоме від ризиків, пов'язаних з воєнними подіями;

– суми страхових виплат, що генеруються військовими ризиками, мають значні обмеження у покритті внаслідок неможливості перестрахування таких виплат за кордоном.

Підсумовуючи розглянуті законодавчі новації, враховуючи проведений огляд діяльності страховиків пропонуємо:

– при створенні та впровадженні механізму страхування воєнно-політичних ризиків враховувати нестандартні ризики;

– проводити часткове покриття державою воєнних ризиків за рахунок створення державних фондів та міжнародної співпраці.

Відновлення страхового ринку України потребує гармонізації з європейським законодавством та впровадження інтегрованої системи управління ризиками в діяльність страховиків, що дозволить не тільки своєчасно виявляти та розуміти ризики, встановлювати ризик-апетит компаній, але й мінімізувати їх вплив на страхову галузь у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Огляд небанківського фінансового сектору за серпень 2023 року. Національний банк України. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2023-08.pdf?v=4 (дата звернення 07.10.2023).

2. Огляд небанківського фінансового сектору за II квартал 2023 року. Національний банк України. URL:https://bank.gov.ua/ua/news/all/nebankivskiy-finsektor-vidnovlyuyetsya-povilno-kreditni-spilki-vpershe-za-dva-roki-narostili-aktivi--oglyad-za-ii-kvartal (дата звернення 07.10.2023)/

3. Фінансова фортеця України . Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=4 (дата звернення 08.10.2023).

4. Директива ЄС 2009/138/ЕС/Європейський парламент та рада: офіційний сайт. URL:https://nasu.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/ (дата звернення 08.10.2023)

5. Сайти страхових компаній. URL: https://sk-ridna.com.ua, https://vuso.ua, https://sgtas.ua, https://arx.com.ua, https://online.ingo.ua (дата звернення 08.10.2023).

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСТУЛАТІВ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ У ПРАКТИКУ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЙ

НАКОНЕЧНА Наталія,
доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна
ORCID.org/0000-0003-1377-4315

Управління ризиками – це процес ідентифікації ризику, оцінки ризику та вжиття заходів для зниження ризику до прийнятного рівня [1]. Підхід до управління ризиками визначає процеси, методи, інструменти, а також ролі та обов'язки команди стосовно конкретного проєкту. План управління ризиками описує, як буде організовано та здійснено управління ризиками в рамках проєкту. Як процес управління, управління ризиками використовується для виявлення та уникнення потенційних витрат, термінів та впровадження / технічних ризиків для системи, застосування проактивного та структурованого підходу до управління негативними результатами, реакція на них у разі їх виникнення та визначення потенційних можливостей, які можуть бути приховані в ситуації [1].

Часто система управління ризиками планується і розрахована на надання можливостей через низку еволюційних оновлень. Ризики можуть надходити з різних джерел і загрожувати системі у різний час під час їх розвитку. Ці небезпеки та їх джерела повинні бути відображені відповідно до можливостей, які вони можуть мати вплив на заплановану дату доставки. Необхідно оцінити потенційний вплив кожного ризику на заплановані можливості та чи мають вони супутній вплив на залежні можливості чи технології.

Сучасна економічна наука представляє ризик як вірогідну подію, в результаті настання якої можуть відбутися позитивні, нейтральні або негативні наслідки. Якщо ризик припускає наявність як позитивних, так і негативних результатів, він відноситься до спекулятивних ризиків. Якщо ж наслідки негативні, або відсутні взагалі, такий ризик іменується чистим [2].

У більшості випадків загальний ризик системи - це не просто лінійна сума підпорядкованих ризиків на системному рівні. Скоріше, це поєднання системних ризиків нижчого рівня, які, якщо взяти їх разом, можуть негативно вплинути на систему таким чином, що не є простим перенаправленням ризиків на рівні системи. Результатом є те, що деякі ризики будуть важливими для окремих систем і будуть управлятися на цьому рівні, а інші забезпечать увагу інженерії та управління системами.

На підприємстві управління ризиками розглядається як інтеграція людей, процесів та інструментів, які разом забезпечують ранню та постійну ідентифікацію та вирішення ризиків підприємства. Мета полягає в тому, щоб дати керівникам, які приймають рішення, всебічне розуміння ризику їхніх ризиків, їх потенційних наслідків, взаємозалежності та руйнівного впливу всередині підприємства та поза ним. Врешті-решт, управління ризиками має на меті встановити та підтримувати цілісне уявлення про ризик підприємства, завдяки чому можливості та цілі діяльності досягаються за допомогою ресурсів, що інформуються про ризики та інвестиційні рішення.

Управління ризиками ніколи не може бути делеговане працівникам, які не мають повноважень. Формальний та відтворюваний процес управління ризиками повинен бути збалансованим з точки зору складності та потреб у даних, щоб отримати змістовну та корисну інформацію з мінімальними витратами [3].

Культура управління повинна сприяти і винагороджувати визнання ризиків працівниками на всіх рівнях реалізації програми. Управління програмами має бути спроможним регулярно та швидко залучати знаючих експертів. Управління ризиками має бути формально інтегровано з управлінням програмами

Учасники повинні пройти навчання в рамках конкретних програм та процедур управління ризиками. План управління ризиками повинен бути розроблений з його практикою та процедурами відповідно до навчальних процесів. Впровадження управління ризиками повинно ділитися між усіма зацікавленими сторонами. Ризики необхідно визначати, оцінювати та переглядати на постійній основі, а не безпосередньо перед основними оглядами.

Таким чином, багато державних організацій мають офіси управління програмами, які визначають процеси, шаблони та інструменти управління ризиками. Вони повинні бути використані як відправна точка для розробки конкретного підходу та планування індивідуального проєкту чи програми. Варто переконатися, що державні інспектори чи клієнти мають актуальну інформацію про підхід та план управління ризиками та його виконання. Необхідно визначити мінімальний набір заходів для їх конкретної програми, що створить ефективний підхід та план управління ризиками.

Список використаних джерел

1. Risk Management Approach and Plan. MITRE Corporation. URL: https://www.mitre.org/publications/systems-engineering-guide/acquisition-systems-engineering/risk-management/risk-management-approach-and-plan

2. Ризик-менеджмент чи що таке управління ризиками. URL: https://edin.ua/rizik-menedzhment-chi-shho-take-upravlinnya-rizikami/

3. Методичний посібник щодо аспектів управління ризиками, як складової системи внутрішнього контролю у розпорядника бюджетних коштів. URL: https://mof.gov.ua/storage/files

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ, ЇХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ У ПЕРІОД ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

METAVERSE BANKING: FINANCIAL INDUSTRY TRANSFORMATION FOR GREATER INCLUSIVENES

GORDIIENKO Tetiana,
Docent,
Ukrainian-American Concordia University, Ukraine
ORCID.org/0000-0001-7812-3877
ERKES Olena,
Docent, Ukraine
ORCID.org/0000-0002-1746-590X

The term "Metaverse" refers to a digital realm or a collection of interconnected virtual worlds accessible to users via the Internet. This advanced concept incorporates elements of virtual reality, augmented reality, and various immersive technologies. It offers a wide range of opportunities in various fields, including e-commerce, gaming, education, entertainment, health and fitness, and remote work.

The development of these fields is not possible without the support by banking.

Metaverse banking refers to the provision of banking and financial services in a virtual environment where customers can virtually perform customer onboarding, CASA operations, making deposits and withdrawals, transferring funds, applying for loans, and so much more. Metaverse banking could change the way people bank due to the use of virtual environments, avatars, and gamification [1].

In 2023, the projected market size in the Metaverse in Ukraine is estimated to reach US$80.8 million. This market is anticipated to experience an annual growth rate (CAGR 2023-2030) of 41.43 %, resulting in a projected market volume of US$914.8 million by 2030. In terms of users, the Metaverse market is expected to have approximately 10,120,000 users by 2030 (Data shown is using current exchange rates and reflects market impacts of the Russia-Ukraine war). User penetration is forecasted to be 6.3 % in 2023, with an expected increase to 23.9 % by 2030. The average Market size per user (ARPU) is expected to be approximately US$28.9 [2].

Given the high potential for rapid growth and the expansion of the user base without the limitation of geography, the Metaverse market appears particularly enticing for Ukrainian banks.

Additional factors enhancing attractiveness of Metaverse market for Ukrainian banks include:

– *Early mover advantage.* Ukrainian banks institutions that establish a presence in the Metaverse early on can gain a competitive edge and build brand recognition within this burgeoning market.

– *Diverse opportunities.* The Metaverse encompasses a range of fields, including financial transactions, virtual economies, and digital assets. This diversity opens doors for banks to facilitate payments, manage digital assets, and offer financial products tailored to the unique needs of Metaverse users.

– *Innovation and Technological Integration.* Banking in the Metaverse demands innovative solutions that seamlessly meld with virtual environments. This incentivizes banks to develop cutting-edge technologies and services that cater to the distinct requirements of Metaverse users.

– *Monetization and Revenue Streams.* Penetrating the Metaverse banking sphere can lead to revenue generation through transaction fees, virtual currency management, lending, and other financial services. These revenue streams can significantly contribute to the growth and stability of banking operations.

Promoting financial inclusion within the Metaverse adds another layer of attractiveness to the market for banking penetration. Banking integration into the Metaverse can enhance financial inclusivity by reaching individuals often excluded from traditional banking systems, including those with disabilities. Banking services in the Metaverse can be tailored to meet the unique needs of various user groups, ensuring that financial products and solutions are inclusive and address a wide spectrum of financial goals and requirements.

Furthermore, creating user-friendly virtual environments, accessible to a diverse population, adheres to universal design principles through Metaverse banking is particularly crucial during periods of war and post-war recovery, as access to traditional banking services can be severely disrupted or limited due to physical infrastructure damage, population displacement, and economic instability.

The borderless nature of Metaverse banking allows for the efficient and secure transfer of financial assistance across war-torn regions as well as international remittances and financial transactions. It can significantly reduce the costs and administrative barriers associated with distributing aid

to affected areas, ensuring that humanitarian support reaches those who need it most promptly. Virtual environments in the Metaverse can facilitate financial education programs tailored to war-affected populations, helping them rebuild financial literacy and resilience. These educational initiatives can empower individuals to make informed financial decisions and participate in the post-war economy more effectively. The Metaverse banking can serve as a platform for funding communities, efficient distribution of resources, and their support during the challenging process of recovery. This can foster resilience and collaboration among those affected by war, aiding in both immediate recovery efforts and long-term stability.

By emphasizing financial inclusion, Ukrainian banks in the Metaverse can broaden their customer base, foster social impact, and establish themselves as leaders in a rapidly evolving digital landscape, all while contributing to a more equitable and accessible financial ecosystem.

References

1. Metaverse Banking | The New Banking Avatar by IBS Intelligence. Access mode. URL: https://ibsintelligence.com/whitepaper/metaverse-banking-the-new-banking-avatar/

2. Metaverse – Ukraine. Access mode. URL: https://www.statista.com/outlook/amo/metaverse/ukraine

КРИПТОВАЛЮТА НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ВОЛОСОВИЧ Світлана,
професор,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0003-3143-7582
НАПАДОВСЬКИЙ Ігор,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0009-0004-3927-2238

Глобальні фінансові кризи сприяли виникненню та розвитку ринку віртуальних активів, важливою складовою яких є криптовалюта. Пандемія Covid-19 пришвидшила диджиталізацію фінансових відносин. Не оминув цей процес і ринок платіжних послуг, на якому активізувалися розрахунки у криптовалюті. Війна в Україні значною мірою вплинула на розширення можливостей використання криптовалюти при розрахунках за товари, роботи, послуги та здійснення благодійного краудфандингу.

Окремі питання застосування криптовалют при здійсненні платежів розглядалися у працях О. Кулик, А. Мазаракі, А. Шолойко та деяких інших науковців.

Під ринком віртуальних активів розуміють «сукупність економічних відносин між його учасниками, що охоплюють як первинний, так і вторинний ринки, та органами державного і міжнародного регулювання». Він є підсистемою фінансової екосистеми, яка використовує інструменти фінансових технологій та з їх допомогою взаємодіє із іншими підси-стемами, зокрема, PayTech, BankingTech, CreditTech,WealthTech, RegTech, GovTech та іншими» [1, с. 51]. Криптовалюта розглядається як складова віртуальних активів [2], [3]. Серед тенденцій розвитку ринку віртуальних активів в постковідний період, обґрунтованих у праці [4] стали зростання зацікавленості інвесторів криптовалютами; зростання платежів у криптовалютах; посилення регуляторного ландшафту у глобальному та національному масштабі; інтеграція ринку з традиційними фінансами; залучення до криптовалютного бізнесу нетипових учасників; розширення учасників та інфраструктури ринку [4, с. 122].

Війна в Україні обумовила порушення як ланцюгів постачання, так і можливостей розрахунків та переказів коштів. Але зростання прийняття криптовалют, глобальної електронної комерції, невисокий

розмір комісійних порівняно із традиційними платежами збільшують попит на криптовалютні платежі. Завдяки технології блокчейн, що є підґрунтям функціонування багатьох криптовалют, платежі здійснюються швидко та безпечно. За деякими дослідженнями ринок криптовалютних платежів зростатиме в середньому на 14,1 % [5].

Торговельна мережа «Фокстрот» у межах співпраці з криптовалютною біржею Binance у травні 2022 року розпочала реалізувати товари за криптовалюту. Уже упродовж першого місяця «Фокстрот» було здійснено понад 1000 розрахунків у криптовалюті.

Мережі магазинів електроніки «ТехноЇжак» та Stylus у серпні 2022 року схвалили криптовалюту в якості оплати та почали приймати платежі через інтеграцію українського криптопроцесингу WhitePay, що забезпечило сплату кожної 13-15 купівлі товарів у криптовалюті.

Мережа супермаркетів Varus та блокчейн-екосистема Binance розпочали свою співпрацю у вересні 2022 року. Це дозволило здійснити пропозиції покупцям скористатися криптогаманцем на основі технології Binance Pay.

Мережа заправок WOG через сервіс WOG PAY у застосунку PRIDE надає можливість розрахунків за пальне криптовалютою. Мережа магазинів OKWINE в окремих магазинах у Києві та Луцьку надає доступ на сайті компанії для розрахунків криптовалютою.

Криптовалюти в умовах воєнного стану забезпечили залучення коштів благодійників на гуманітарні та військові потреби. Співпраця Міністерства цифрової трансформації з біржею Kuna та платформою Everstake дозволило створити криптовалютні фонди для цих цілей. Також такі благодійні фонди як «Армія SOS», «Восток SOS», «Голоси дітей», «Госпітальєри», «Добробут», «Повернись живим», Сергія Притули, «Очі армії», «Паляниця», «Nova Ukraine», «Таблеточки» приймають донати у криптовалюті.

Таким чином, використання криптовалюти у якості платіжного засобу сприяє зростанню фінансової інклюзивності, створюють нові можливості для електронної комерції, відповідає потребам споживача та долає певні виклики, обумовлені війною.

Список використаних джерел

1. Волосович С.В., Василенко А.А., Нападовський І.І. Ринок віртуальних активів у фінансовій екосистемі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 47–52. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.13.47

2. What are crypto assets? Australian Taxation Office. URL: https://www.ato.gov.au/individuals/Investments-and-assets/crypto-asset-investments/what-are-crypto-assets-/

3. Types of Crypto Assets. Canadian SecuritiesAdministration. URL: https://www.securities-admi-nistrators.ca/investor-tools/crypto-assets/types-of-crypto-assets/

4. Svitlana Volosovych, Antonina Sholoiko, Liudmyla Shevchenko. Cryptocurrency market transformation during the pandemic Covid-19. *Financial and credit activity problems of theory and practice.* 2023. 1 (48). P. 114-126. DOI:https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.39.49.

4. Crypto Payment Gateways Market Outlook (2023 to 2033). URL: https://www.futuremarketinsights.com/reports/crypto-payment-gateways-market

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

ЖЕРДЕЦЬКА Лілія,
завідувач кафедри, доцент,
Одеський національний економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-5398-868X

Фінансова інклюзія пов'язана із забезпеченням доступу до відповідних фінансових продуктів і послуг, необхідних усім верствам суспільства загалом і вразливим групам, як-от незахищені верстви населення, групи з низьким рівнем доходу, зокрема; послуги повинні надаватися за доступною ціною в справедливий і прозорий спосіб основними інституційними гравцями. Світовий банк зазначає, що «фінансова інклюзія означає, що окремі особи та підприємства мають доступ до корисних і доступних фінансових продуктів і послуг, які відповідають їхнім потребам – транзакції, платежі, заощадження, кредити та страхування – які надаються відповідально та стабільно» [1]. Необхідно зазначити, що забезпечення фінансової інклюзії відноситься до переліку цілей Концепції сталого розвитку. Проте, незважаючи на зацікавленість з боку науковців та практиків, актуальної інформаційної бази, показники якої можна було б порівняти за країнами та в часі, й досі не розроблено. Нині є показники за окремими країнами (наприклад, звіт з проведеного дослідження по Україні [2]) та результати глобального дослідження Світового Банку, за яким наявні дані до 2017 року включно [3].

Як свідчать, дані рис. 1, не дивлячись на високі показники доступу до мобільних телефонів та інтернету, користується цифровими банківськими послугами зовсім незначна частка населення, навіть у вибірці серед молодих людей віком 15–34 роки.

Водночас варто констатувати позитивну динаміку показників фінансової інклюзії відповідно до спільного дослідження НБУ та USAID – наприклад, рівень користування банківськими рахунками зріс з 57 до 72 % за період 2018–2021 рр. [3].

Проте важливо розуміти, чому така увага приділяється питанням фінансової інклюзії, та чи існує емпірично доведений їхній вплив на показники соціально-економічного розвитку.

Рис. 1. Показники фінансової інклюзії України в 2017 р., % серед населення 15–34 роки

Джерело: побудовано за даними [2]

У дослідженні [4] встановлено, що фінансовий сектор здійснює позитивний вплив на економічне зростання через виконувані ним функції: інформаційна; розподільча для продуктивного використання капіталу; контроль за інвестиціями та корпоративний контроль; акумулювання заощаджень; стимулююча для сприяння торгівлі, диверсифікації та управлінню ризиками та полегшенню обміну товарами та послугами. Теоретичні дослідження виявили зв'язок між цими функціями та різноманітними позитивними економічними наслідками, наприклад вищим економічним зростанням і продуктивністю. Отже, можна визначити рівень фінансового розвитку країни як ступінь виконання вищезазначених функцій. У контексті того, що фінансова інклюзія є вагомим чинником розвитку фінансового сектора економіки можна зазначити існування цього зв'язку та теоретичному рівні. Також існує низка емпіричних досліджень, які доводять вплив фінансової інклюзії на економічний розвиток [5].

Ураховуючи зазначене вище, можна зробити низку висновків та обґрунтувати шляхи подальших досліджень. Рівень фінансової інклюзії є важливим показником сталого розвитку та ефективного функціонування фінансового сектору економіки. Водночас ідентифікація механізмів впливу рівня фінансові інклюзії на показники соціально-економічного розвитку держави потребують додаткового обґрунтування.

Список використаних джерел

1. Financial inclusion is a key enabler to reducing poverty and boosting prosperity. URL: https://www.worldbank.org/en/ topic/ financialinclusion/overview (дата звернення 09.10.2023)

2. Financial literacy, financial inclusion and financial well-being in Ukraine in 2021. Report on the results of the research. September 2021. Kyiv, Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/ article/ Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021_en.pdf?v=4 (дата звернення 09.10.2023)

3. Дані Світового Банку. URL: https://databank.worldbank.org/ reports.aspx?source=g20-basic-set-of-financial-inclusion-indicators# (дата звернення 09.10.2023)

4. Levine, R., 2005. "Finance and Growth: Theory and Evidence, in "Handbook of Economic Growth: Philippe Aghion & Steven Durlauf (ed.), Edition 1, volume 1, chapter 12, pages 865-934 Elsevier.

5. Chuka Ifediora, Kenechukwu Onochie Offor, Eze Festus Eze, Samuel Manyo Takon, Anthony Eboselume Ageme, Godwin Imo Ibe & Josaphat U. J. Onwumere (2022) Financial inclusion and its impact on economic growth: Empirical evidence from sub-Saharan Africa, Cogent Economics & Finance, 10:1, 2060551, DOI: 10.1080/23322039. 2022.2060551

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ КРОУДФАНДИНГУ ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

ЖУРАХОВСЬКА Людмила,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0003-3745-0155

З метою відбудови України важливо розглядати приклади успіху інших держав щодо відновлення економічного розвитку. Це такі державні програми, як: 1) система соціального кредитування Швеції, яка забезпечила доступ до фінансових ресурсів для соціально вразливих верств населення; 2) План Маршалла (Marshall Plan) – програма післявоєнної відбудови Європи, яка була запущена у 1947 році Сполученими Штатами Америки [1]; 3) програма відбудови Японії (Japanese post war economic miracle) – ця програма була запущена після Другої світової війни з метою відновлення економіки та інфраструктури Японії; 4) програма відбудови Німеччини (The German Economic Miracle) після Другої світової війни [2]; 5) програма відбудови Кореї (Korean New Deal), запущена в 2020 році для стимулювання економічного зростання та відбудови Кореї після пандемії COVID-19 [3].

Банківський бізнес та фінансове посередництво відіграють важливу роль у забезпеченні успіху таких програм, створюючи доступ до капіталу, кредитів та інших фінансових інструментів, необхідних для відновлення та розвитку економіки й інфраструктури після війни. Так, українські банки можуть залучати зарубіжні інвестиції для підтримки економіки та фінансової стабільності країни. Фінансове посередництво забезпечує доступ до ринку цінних паперів та інших фінансових послуг для підтримки бізнесу та індивідуальних підприємців, що допоможе створити нові робочі місця та збільшити доходи населення.

Метою нашої пропозиції є залучення коштів населення для фінансування інноваційних military-tech проєктів (під час, а також після завершення війни). Наразі нагальною є така проблема щодо залучення коштів населення в державні проєкти: 1) громадяни готові вкладати свої кошти в оборону, але хочуть мати краще розуміння, на що ці кошти витрачаються; 2) громадяни готові вкладати свої кошти в оборону, але хочуть мати фінансовий результат (а не просто витратити кошти на благодійність).

Ключові особливості нашої пропозиції – це: 1) поєднання краудфандінгу та облігаційного фінансування; 2) фінансування у формі Інноваційно-Інвестиційного фонду (ІІФ).

Фінансування здійснюється у формі Інноваційно-Інвестиційного фонду (надалі ІІФ). Так, ІІФ фінансує тільки мікро-military-tech проєкти, а саме: 1) мікро-проєкти, де максимальна сума проєкту обмежена (наприклад, 500 тис. грн.); 2) military-проєкти, де фінансуються проєкти виключно воєнного використання; 3) tech-проєкти, де фінансуються тільки технологічні проєкти.

Відбір проєктів здійснює Рада ІІФ (надалі Рада), яка поєднує експертів у певних розділах military-tech (якщо у Раді немає експертів з даної галузі, відповідні проєкти не розглядаються). Наряду з цим, Рада також інвестує в проєкти з Загального Пулу (надалі ЗП).

Відбір проєктів і розподіл фінансових ресурсів контролюється Контрольною Комісією (КК), яка формується із представників громадськості.

Механізм залучення приватного інвестора наступний. Інвестор може купити сертифікати ІІФ, що емітуються під певний проєкт. В інвестиційній декларації ІІФ для приватного інвестора надаються короткі описи проєктів, що були затверджені Радою й перевірені КК. Розподіл залучених коштів відбувається таким чином: 50 % коштів направляється безпосередньо на вибраний проєкт, 50 % коштів направляється у Загальний Пул.

Наряду з цим, ми пропонуємо альтернативну модель розподіл коштів залучених від приватних інвесторів. Згідно даної моделі, фінансовий результат складається з 2 частин: 1) кошти, які залучені у Загальний Пул, повертаються під певний відсоток; 2) кошти, які залучені безпосередньо у проєкт, не повертаються (є благодійністю, але з часом можуть бути компенсовані державою).

Держава фінансує і гарантує виплату відсотків приватним інвесторам на кошти, залучені у Загальний Пул. Також (у перспективі) держава може викупати інвестиційні сертифікати по номіналу з коштів, залучених у Загальний Пул. У довгостроковій перспективі держава також може викупати сертифікати по номіналу з коштів, які інвестовані приватними інвесторами безпосередньо у проєкти.

Згадані історичні програми відбудови свідчать про те, що економіка може бути відновлена та розвиватися після війни, якщо існує правильна стратегія та належний фінансовий підхід. Банківський бізнес та фінансове посередництво повинні використовувати сміливі інноваційні підходи, щоб забезпечити успіх подібної програмі в Україні. Викладена тут пропозиція може бути однім із суттєвих фінансових елементів української відбудови.

Список використаних джерел

1. John Agnew, J. Nicholas Entrikin. The Marshall Plan Today: Model and Metaphor. Routledge, 2004. 274 p.

2. Armin Grünbacher. West German Industrialists and the Making of the Economic Miracle. Bloomsbury Academic, 2017, 212 p.

3. Korean New Deal – Digital New Deal, Green New Deal and Stronger SafetyNet. International Energy Agency. Last updated: 16 July 2021. URL: https://www.iea.org/policies/11514-korean-new-deal-digital-new-deal-green-new-deal-and-stronger-safety-net

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ

ЗАМКОВА Наталія,
професор,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0001-9557-2607
ТІМОШЕНКО Наталія,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-2677-9783

Фінансова система України в нинішніх умовах розвивається згідно Стратегії розвитку фінансового сектору України, яку було затверджено у 2023 році. Основна місія - регулювання фінансового сектору забезпечує акумулювання, розподіл й обіг фінансових ресурсів на засадах фінансової стабільності та інклюзії, кібербезпеки та поширення новітніх технологій для сприяння відновленню економіки України та підтримки добробуту громадян.

В Стратегії виділено п’ять основних цілей:

- макроекономічна стабільність;
- фінансова стабільність;
- фінансова система працює на відновлення країни;
- сучасні фінансові послуги;
- інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО [1].

Ціль, що визначає роль фінансової системи для відновлення країни передбачає побудову відповідального та інклюзивного фінансового ринку. Фінансова інклюзія включає в себе розширення доступу до фінансових послуг, таких як банківські рахунки, кредити, страхування та інші фінансові інструменти для населення та підприємств. Це може бути досягнуто за допомогою розвитку мікрофінансових установ, електронних фінансових послуг, сприяння фінансовій грамотності та інших ініціатив.

Фінансова інклюзія може прямо впливати на економіку країни наступними способами: стимулювання економічного зростання; зменшення бідності; підтримка мікрофінансових установ; збільшення фінансової стабільності; збільшення ефективності соціальних програм; розвиток інновацій.

Таким чином, фінансова інклюзія виступає ключовим чинником у стимулюванні економічного зростання та розвитку суспільства, сприяючи створенню стабільної та процвітаючої економіки країни.

У розвитку цифрових технологій Міністерство цифрової трансформації України визначило наступні цілі:

– 100 % публічних послуг доступні громадянам та бізнесу онлайн;

– 95 % населення, соціальних об’єктів і головних автошляхів мають покриття швидкісним інтернетом;

– 6 млн українців залучені до програми розвитку цифрових навичок;10 % доля ІТ у ВВП країни [2, С. 6].

Індекс рівня фінансової грамотності населення України, розрахований Організацією економічного співробітництва та розвитку у 2021 році, має значення – 12,3 бали (або 58 % від його максимального значення – 21 бал). Індекс фінансової грамотності в Україні наразі демонструє гарну динаміку – за менше ніж 3 роки відбулося зростання на 6 % у бальному вираженні [3].

Розвиток нових технологій підвищує доступність фінансових послуг як на банківському, так і небанківському сегментах фінансового ринку. У квітні 2022 року ФГВФО запроваджено дистанційні виплати вкладникам банків, які є в управлінні ФГВФО. Для активнішого використання електронних платіжних засобів планується забезпечити подальший розвиток інфраструктури, а також сприяти розвитку фінансової грамотності. Розвиток інноваційних технологій відповідно до змін уподобань споживачів фінансових послуг, поширення віртуальних каналів обслуговування, персонізованих фінансових послуг, мобільних рішень, розвиток відкритого банкінгу та поширення співробітництва традиційних фінансових установ із FinTech-компаніями сприятимуть кращому задоволенню потреб клієнтів і вимагатимуть від регуляторів та ФГВФО більш гнучкого та проактивного підходу до регулювання та нагляду за більш широким спектром учасників фінансового ринку [1].

Розширенню можливостей упровадження інновацій під час надання фінансових послуг професійними учасниками ринків капіталу сприятиме подальшому розробленню змін до нормативно-правових актів НКЦПФР з питань провадження депозитарної діяльності, діяльності з торгівлі фінансовими інструментами та функціонування операторів організованого ринку. Завдяки вищезазначеним змінам буде удосконалено застосування новітніх мобільних ІТ-технологій під час надання професійними учасниками послуг своїм клієнтам із метою надання інвесторам можливості для здійснення інвестицій через інструменти ринків капіталу.

Отже, згідно проведеного дослідження Україна на фоні позитивних зрушень у фінансовій системі, стикається із проблемами у сфері фінансової інклюзії, і ось деякі з них:

Недостатність доступу до банківських послуг: у багатьох регіонах України відсутні банківські установи, і це ускладнює доступ до банківських рахунків, кредитів та інших фінансових послуг. Це особливо проблематично для сільського населення.

Низька фінансова грамотність: багато українців не мають знань для ефективного ведення свого бюджету, визначення фінансових цілей та інвестування. Брак освіти в цій області призводить до нерозуміння фінансових ризиків.

Тіньовий сектор економіки: в Україні досить великий тіньовий сектор, де грошові операції здійснюються без участі банків та інших фінансових установ. Це виключає контроль над економічною діяльністю та відслідковування податкових обов'язків.

Відсутність доступу до кредитів: багато малих підприємців та осіб з низьким доходом мають обмежений доступ до кредитів, що ускладнює розвиток малого бізнесу та покращення економічного становища.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=4
2. Тимків А., Сидор Г. Фінансова інклюзія як складова відновлення економіки України. *Інклюзія і суспільство*. 2022. № 1. С. 5–14.
3. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Звіт за результатами дослідження. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4
4. Винник Р. Розвиток фінансової інклюзії в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/714 (дата звернення: 06.10.2023).

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНДУСТРІЇ КРИПТОВАЛЮТИ

КАЛИТА Оксана,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0003-2020-5751

Під час світової фінансової кризи 2008–2009 років було відзначено серйозну нестабільність у грошовій системі. У цей час довіра до американського долара зменшилася, і було запропоновано створити нові валюти, включаючи ті, які спеціалізувалися на конкретних регіонах. В цей же період була винайдена платіжна система Bitcoin за моделлю пірингових виплат, розроблена Сатоші Накамото, і вперше з'явився термін «криптовалюта». Перші згадки про це поняття з'явилися в 1998 році в дослідженні японського вченого Вея Дая, який розглядав її як альтернативну систему платежів.

За десять років з моменту створення першої криптовалюти на світі з'явилося сотні інших, але їх вплив на світову сцену став помітним лише наприкінці 2015 року. У цей час капіталізація ринку криптовалют значно зросла завдяки інвестиційному буму. Незважаючи на скептицизм багатьох економістів стосовно ринку криптовалют, ігнорування його впливу на глобальну фінансову систему стало неможливим у нових умовах.

З того часу криптовалюта постійно знаходиться у центрі уваги дослідників і фахівців, але різні особи інтерпретують цей термін порізному.

На сьогоднішній день дійсно існує різна думка щодо визначення терміна «криптовалюта». Деякі автори вважають криптовалюту «віртуальною валютою» та розглядають її як новий вид грошей. Інші заперечують, що криптовалюта може бути визнана грошими і називають її «цифровим активом». Більшість науковців, проте, розглядають криптовалюту як «цифрову валюту», обладнану певними характеристиками. Слід зазначити, що визначення терміна «криптовалюта» різняться залежно від точки зору автора і його підходу до цього явища.

Узагальнюючи різні підходи вчених-практиків до визначення криптовалюти, ми пропонуємо розглядати її як «універсальний гло-

бальний засіб платежу, обігу та інвестування, що існує у вигляді програмного коду та характеризується високим рівнем безпеки та вільним ринковим курсом». Дане визначення буде враховувати ключові аспекти криптовалют, такі як їх цифрова природа, децентралізований характер, безпека і можливість використання для різних цілей, включаючи платежі та інвестиції.

Незважаючи на популярність криптовалют у Україні і багатьох інших країнах, нормативно-правові акти можуть не завжди визначати термін «криптовалюта» чи надавати йому чітке визначення.

Однак важливо також слідкувати за розвитком регулювання криптовалют у відповідних країнах і враховувати визначення та стандарти, які можуть з'явитися в майбутньому в нормативних актах.

Рейтинг Global Crypto Adoption Index, у якому Україна посіла 3 місце в 2022 році, свідчить про значний рівень прийняття та використання криптовалют у країні. [1] Це свідчить про активний розвиток криптовалютного ринку в Україні та популярність цього виду цифрових активів серед громадян та бізнесу.

Зацікавленість криптовалютами в різних країнах відображається не лише в індексах, але і в регулюванні та прийнятті відповідних законодавчих норм. Такі індекси допомагають слідкувати за розвитком криптосфери та її прийняттям на міжнародному рівні.

Сучасні глобальні виклики на кшталт кібератакам та шахрайству й крадіжки даних, мають загрозливий характер й щодо розвитку криптоіндустрії для економічного потенціалу держави, що провокує нові завдання перед спецслужбами. Шахраї створюють власні фіктивні проєкти фінансових сервісів на блокчейні. Наприклад, спецслужби окремих зарубіжних країн намагаються відслідковувати криптовалютні платежі за допомогою нейромереж та виявляють кіберзлочинців, які мають ключі для відкриття біткоін-гаманців [2].

Важливі виклики, що виникають у сфері криптовалют, включають: висока нестабільність курсу криптовалют, яка може призвести до значних коливань цін; відсутність єдиного регулюючого органу або стандартів, що створює невизначеність у правовому статусі криптовалют; ризик втрат коштів внаслідок втрати доступу до гаманців чи ключів; необхідність забезпечення захисту від неправильних чи шахрайських операцій; відсутність гарантованих механізмів підтримки інвестицій в криптовалюти; технічні ризики, пов'язані з безпекою та надійністю платформ та гаманців; різноманітність

криптовалют та проєктів, що може призвести до плутанини та складнощів у виборі; зростаюча загроза шахрайства та крадіжок даних, пов'язаних з криптовалютами.

Отже, для легального використання криптовалюти має бути створена фінансова установа або спеціальний державний орган, який відповідатиме за контроль над обігом криптовалют; ввести систему оподаткування для компаній, що займаються криптовалютною діяльністю та встановити обов'язку декларацію про дохід та прибуток від криптовалютних активів, в національній валюті, а також інші важливі аспекти.

Список використаних джерел

1. The 2022 Global Crypto Adoption Index. URL: https://blog.chainalysis.com/reports/2022-globalcrypto-adoption-index/#top-20

2. Лук'янчук Р. В. Сучасні виклики, пов'язані із розвитком криптоіндустрії. *Інформація і право*. № 1(40)/2022. С. 72–81. URL: http://ippi.org.ua/sites/ default/files/9_23.pdf.

СТРАТЕГІЯ ПРОСУВАННЯ ПРОЄКТУ MONOBANK

КІРЄЄВА Катерина,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-5686-9579
МИХАЙЛЕНКО Ольга,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-5142-5023

Оригінальний мобільний застосунок monobank на ринку банківських послуг майже миттєво привернув увагу до себе багатьох клієнтів, особливо молодь. Швидкі і якісні послуги monobank для клієнтів банку як в Україні, так і за кордоном стали особливо актуальними в умовах воєнного стану та поставили його послуги в один ряд з послугами найпопулярніших українських банків.

Бренд monobank з'явився на ринку банківських послуг у 2017 році, як мобільний додаток АТ «Універсал Банк». Проєкт monobank було створено Fintech командою, в складі якої були колишні топ-менеджери АТ «ПриватБанк».

Для просування послуг мобільного банку monobank на ринок банківських послуг, була розроблена маркетингова стратегія, що складалася із специфічних етапів: визначення потреби споживача у певних послугах, встановлення на них ціни та пропозиція їх ринку в цікавих модифікаціях (рис. 1).

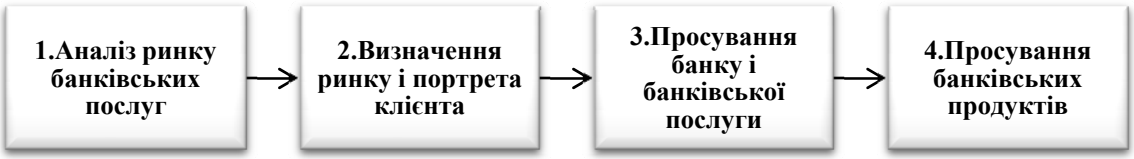

Рис. 1. Маркетингова стратегія бренду monobank

Джерело: побудовано авторами за даними [1]

Першим етапом стратегії було визначення потреб ринку мобільного банкінгу, обсяг якого перевищував 100 мільярдів гривень. Стало очевидним, що послуга мобільного банкінгу є вигідною і для клієнтів банків, і для самих банків [2].

Технологія інтернет-банкінгу має значні переваги для менеджерів банку:

– розширення аналітики про клієнтів, завдяки чому маркетологи можуть краще прослідкувати виконання рекламних кампаній;

– постійний доступ споживачів до банківських послуг, що дозволяє в будь-який час доби банку генерувати прибуток;

– дешевші канали дистрибуції, краща сегментація ринку, додаткові продажі та більша функціональність.

На другому етапі стратегії було визначення портрету споживача. Згідно статистичних даних, інтернет-банкінг в Україні користується попитом у людей віком 25–40 років, які складають 65 % усіх користувачів мобільного сервісу [2]. За дослідженням USAID цільова аудиторія поділяється на три групи, серед яких переважає перший та другий тип клієнтів: прогресивна молодь, що швидко вчиться і використовує сучасні технології в повсякденному житті. Проте як показує досвід зарубіжних країн (Польща, Великобританія, США), де більше 90 % клієнтів користуються онлайн-банкінгом, це не обмежує розширення ринку на всі групи споживачів [2].

Третім етапом було просування мобільного банку за допомогою реклами що демонструє його як прогресивний, зручний, динамічний і надійний банк. Також просування monobank відбувалося в лаконічному стилі, в чорно-сірій гамі кольорів, висловлювання та лозунги зображувалися із використанням гумору, основним символом були коти, які випромінювали добро і зображувалися на стікерах. Самі лозунги були написанні англійською та українськими мовами.

Четвертим етапом стратегії було просування банківських продуктів. З огляду, на визначений цільовий ринок, основними каналами передачі інформації були Інтернет та соціальні мережі (Google, Twitter, Facebook, Instagram тощо).

Просування бренду monobank включало анонсування релізу, набір бета-тестувальників програми, власне проведення тестування та розміщення відгуків на платформах і в соціальних мережах. Анонс створення першого мобільного банку в Україні відбувся в березні 2017 року, а в жовтні розпочалося бета-тестування із викладом докладних статей на фінансових порталах. У період тестування вже було видано 12 000 карток monobank. З листопада 2017 року почався повноцінний запуск проєкту monobank, замовлення карток та участь у реферальній програмі відбувалися дуже швидкими темпами (рис. 2).

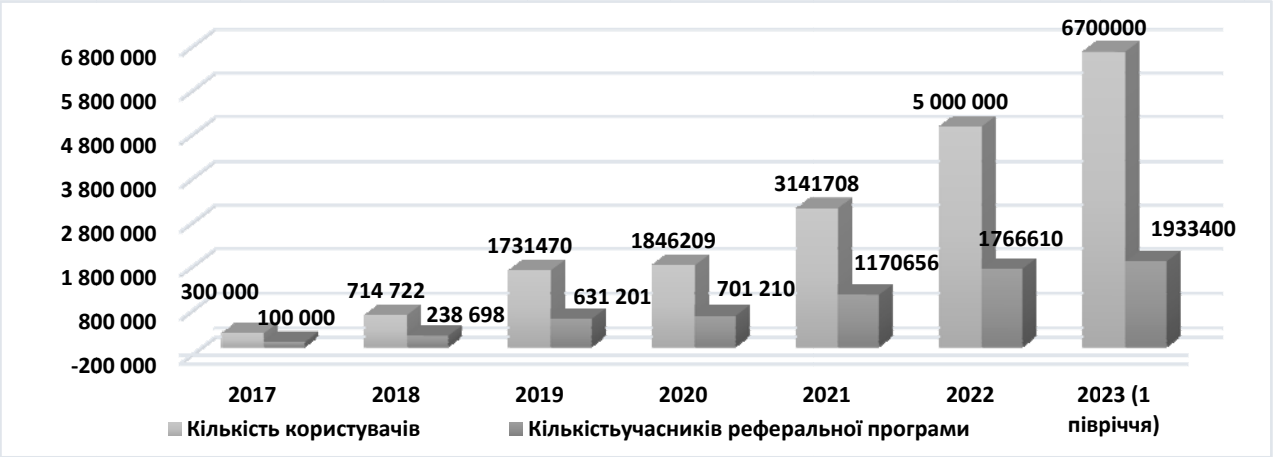

Рис. 2. Динаміка кількості клієнтів monobank та участі їх в реферальній програмі протягом 2017–2023 рр.

Отже, як показала практика, маркетингова стратегія розвитку мобільного банку monobank стала найбільш ефективною та економічно вигідною для нього, оскільки врахувала особливості сучасної культури, особливий стиль комунікацій, потреби споживача та прогресивні канали просування.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт: Мобільний банк monobank URL: https://www.monobank.ua/ (дата звернення 06.10.2023 р.)

2. МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ БАНКУ URL: https://koloro.ua/ua/blog/brending-i-marketing/marketingovaya-strategiya-banka.html (дата звернення 06.10.2023 р.)

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ У ПЕРІОД ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

КОТЕНКО Уляна,
ст. викладач,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-5076-854X

За всіх часів держава (як інституція) прагне до контролю грошової маси та грошових потоків. Прозорість участі всіх суб'єктів у грошовому обороті дозволяє оптимізувати цей процес та підвищити його ефективність.

Найменш залученою до активного контрольованого обороту грошових коштів залишається така категорія суб'єктів як фізичні особи. В умовах функціонування фінансового ринку України цьому сприяють чинники як об'єктивного, так і суб'єктивного походження. Воєнний стан суттєво знизив рівень фінансової інклюзії для населення проблемних територій (тимчасово окупованих й тих, де ведуться активні бойові дії) і у той же час посприяв подальшому розвитку диджиталізації фінансових послуг.

Однією з невід'ємних ознак юридичної особи є наявність банківського рахунку. Через цей реквізит юридичні особи у процесі своєї діяльності активно долучені до системи грошового обороту, а держава має можливість контролювати їх платіжну дисципліну. При розвитку дистанційних форм обслуговування у населення також виникає потреба долучатися до фінансових послуг через використання банківські рахунків. Саме банківський рахунок дозволяє отримати доступ як до розрахункових та депозитних, так і кредитних послуг. Навіть у період воєнного стану населення масово долучається до отримання різного роду матеріальної допомоги та компенсаційних платежів (допомога ТПО, компенсації за втрачене житло, виплати пенсій, тощо) через установи банків. Можливість формування мінімального пасивного доходу також пов'язана з банківськими депозитами. Розвиток державних та муніципальних програм по відновленню втраченого житла та іншого майна також сприяє активізації процесів по укладанню фізичними особами договорів банківського рахунку. Все це наводить на думку про можливість

запровадження обов'язковості наявності банківських рахунків і як ознаки фізичної особи (за подібністю до наявності картки платника податку).

Масштабування проведення платіжних операцій через банківські рахунки дозволить знизити витрати на обслуговування руху готівки, посилити тенденції диджиталізації фінансових послуг, покращити податкову дисципліну, підвищити ефективність державного контролю за рухом грошей.

У період післявоєнної відбудови України таке активне залучення населення до економічних процесів є об'єктивно необхідним. І йдеться не тільки про соціальні виплати, а й про участь у системі внутрішніх запозичень для відновлення країни. Після Другої світової війни населення Радянського Союзу було примусово долучено до процесів фінансування відновлення країни через конфіскаційні механізми вилучення зароблених коштів (наприклад, добровільно-примусове придбання державних облігацій внутрішньої позики з щомісячної заробітної плати). Сучасне суспільство не сприйме такого примусового підходу. Тому держава повинна докласти зусиль до створення вузько цільових та прозорих схем фінансування окремих сфер, об'єктів тощо (наприклад, допомога ЗСУ, побудова оборонних споруд вздовж кордону України і т.п.).

Фінансова інклюзія у повоєнний час напряму пов'язана з прозорістю та дієвістю системи контролю за рухом грошових коштів по рахунках клієнтів у банках. Ще задовго до війни податкове законодавство тлумачило зарахування будь-яких коштів на банківський рахунок як отримання суб'єктом доходу, з якого необхідно платити податки. Відсутність чіткого законодавчого визначення, слабкий контроль з боку фіскальних органів, витратність процесів адміністрування у порівнянні з сумою очікуваних надходжень від платіжних операцій фізичних осіб призвели до недієвості такої системи. Під час активної фази війни об'єктивно виникає необхідність у лібералізації та послабленні контролю за відносно незначними сумами фінансових операцій фізичних осіб, щоб запустити процеси самодопомоги та економити державні ресурси.

Вже у 2023 році в Україні відновлюється повноцінний нагляд за банківським ринком і Національний банк України все частіше накла-

дає на банки штрафи, у т.ч. за порушення у сфері фінансового моніторингу. Кожен банк розробляє свою систему фільтрів (кількість, частота, обсяг, контрагент операції, тощо) у межах базових вимог законодавства щодо фінансового моніторингу операцій за рахунками фізичних осіб. Недостатня обґрунтованість таких правил може призвести до конфлікту. Також законодавство дозволяє банку відмовляти у відкритті рахунку та закритті вже діючого у разі неможливості отримання документів для ідентифікації клієнта та його можливості проводити певні операції. Такі випадки також частішають по мірі посилення накладання штрафів з боку НБУ. Все це не заохочує прийняття рішень з боку населення на користь тотального ведення платіжної дисципліни через банківські рахунки.

Отже, у післявоєнний час, коли суспільство не буде відволікатися на відбиття атак з боку загарбників, необхідно розробити виважену, соціально справедливу систему контролю за грошовими потоками, пропагувати її суть та необхідність, щоб забезпечити усвідомлене бажання з боку населення формувати попит на фінансові послуги, забезпечуючи підґрунтя для розширення фінансової інклюзії.

СТРАХОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

МОРОЗОВА Людмила,
професор,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org//0000-0002-2231-0558
МИКИТЮК Ігор,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-5523-0485

В останні кілька років спостерігається, як новий набір цифрових продуктів і послуг увійшов у лексику страхової галузі. InsurTech пронизує практично всі аспекти страхування – від обслуговування клієнтів, продуктів, андерайтингу та ціноутворення, до маркетингу та дистрибуції.

Основними цілями використання страховиками InsurTech для покращення своїх послуг та робочого процесу є: розширена аналітика даних – використовуючи аналітику великих даних, страхові компанії можуть виконувати більш точну оцінку параметрів ризику, краще прогнозувати страхові події, приймати рішення, що базуються на даних, та надавати своїм клієнтам інструменти, які можуть допомогти в оцінці різних планів страхування з метою вибору найкращого варіанту; миттєве надання послуг – клієнтам більше не потрібно відвідувати звичайні установи, щоб придбати чи продовжити страхові послуги. Натомість вони можуть замовити їх онлайн або через мобільний додаток; послуги P2P – компанії можуть надавати послуги групі людей, готових покривати аналогічні ризики, тобто, страховий платіж розподіляється між групою громадян, і вони користуються послугою до закінчення дії договору. У разі настання страхового випадку страхувальник отримує відшкодування, а решта суми рівномірно розподіляється між учасниками; персоналізація послуг – страхові компанії можуть покращити свою присутність в Інтернеті, надаючи свої послуги через різні інтернет-джерела, наприклад, соціальні мережі, спеціально розроблені мобільні та веб-додатки тощо. Це допомагає встановити тісні відносини зі своїми клієнтами та

дізнатися більше про якість послуг. Крім того, використовуючи пристрої, мобільні додатки, і технології Інтернету речей, страхові компанії отримують доступ до більш широкого спектру інформації про своїх клієнтів, яка аналізується за допомогою інструментів великих даних; надання послуг з мікрострахування – включення та виключення страховки під час необхідності – це нова тенденція, популярність якої стрімко зростає. Таким чином, споживачі можуть платити лише тоді, коли вони користуються послугою, наприклад, при погодинній оренді автомобілів, подорожах тощо; зниження витрат – страхові компанії можуть значно скоротити свої операційні витрати та прискорити багато з них, використовуючи автоматизацію завдань. Кожне завдання може бути оброблено за допомогою передових інструментів аналітики та повністю або частково автоматизовано за допомогою програмного забезпечення та робототехніки. В результаті компаніям знадобиться менше співробітників, а їхня робота буде більш ефективною; виявлення випадків шахрайства – питання виявлення шахрайства може бути вирішене за допомогою предикативної аналітики. Штучний інтелект може аналізувати правила страхування у комбінаціях та моделювати можливі події, надаючи власникам бізнесу способи звести ризик недобросовісного використання послуг до мінімуму.

Технологічна парадигма, пов’язана з широким використанням інформаційних технологій, трансформує моделі страхової діяльності та страхової дистрибуції. Страховий ринок зазнає суттєвих перетворень та трансформацій, в основі яких зосередженні технологічні інновації. Ці новітні зміни призводять до створення нової фінансової екосистеми, в якій, крім традиційних інституцій, є суб’єкти, що знаходяться поза фінансовим сектором та трансформують спосіб надання страхових послуг [1, с. 254].

Дослідження PwC визначає три ключові напрямки вдосконалення цифрової трансформації страхової галузі. По-перше, страховики погоджуються з високою стратегічною значущістю цифрової трансформації для успіху їх компанії, але вони намагаються розкрити весь її потенціал. По-друге, минулі інвестиції в цифрові платформи самообслуговування та роботизовану автоматизацію процесів (RPA) виявилися успішними. Таким чином, бюджети були зміщені для врахування нових варіантів використання у сфері штучного інтелекту

і для розкриття додаткового потенціалу аналітики даних, особливо в тому, що стосується автоматизації та прискорення процесів розгляду претензій і обслуговування клієнтів. По-третє, страховики визнають, що їм потрібні нові способи внесення змін у робочу силу, щоб сприяти справжньому цифровому мисленню в організації. [3].

Найбільшою перешкодою для страховика на шляху до цифрової організації є управління змінами. Компанії повинні внести структурні зміни, щоб забезпечити стійкий вплив своїх нових технологій і підвищити кваліфікацію своєї робочої сили, часто шляхом усунення прогалин у цифрових навичках через співпрацю з технологічними компаніями.

Список використаних джерел

1. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.

2. Цифрова трансформація страхової галузі. Чи достатньо швидко діють страховики? URL : https://forinsurer.com/news/22/08/10/41610.

КРЕДИТНА ПІДТРИМКА ВІЙСЬКОВИХ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

НЕТРЕБЧУК Лариса,
ст. викладач,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0003-4942-5299

Кредитна підтримка є одним з напрямків повоєнного відновлення України. Особливу групу позичальників становлять особи з інвалідністю, насамперед серед військових.

У США щорічно публікують звіт Wounded Warriors Survey про опитування ветеранів. Так, у 2021 р. близько 26 % ветеранів мали інвалідність, рівень безробіття серед яких становив 13 %, 1 з 10 сімей ветеранів-інвалідів жили в бідності. [1] На жаль, в Україні відсоток інвалідів серед військових більший. За даними статистики станом на вересень 2023 р. в Україні проживає біля 3 млн осіб з інвалідністю, причому за час війни їх кількість зросла на 300 тис. І хоча частина з них не має відношення до військових, все ж в значній мірі стосується саме їх.

Законодавство країн захищає інтереси всіх верств населення відносно кредитування. Так, у США існує Закон про рівні можливості кредитування (ECOA), за яким кредитори не можуть відмовити у кредиті лише через ознаку інвалідності. В Україні також заборонена дискримінація, громадяни з будь-яким рівнем інвалідізації (окрім недієздатних) мають право на отримання кредиту.

Людям з інвалідністю (не залежно від того, військові вони чи ні) в Україні доступні різні види кредитів – іпотечний кредит (на придбання житла), споживчий кредит (для придбання медичних товарів, меблів), кредит на лікування (для оплати медичних послуг або реабілітації), кредит на освіту (для отримання освіти або перекваліфікації), мікрокредити (зазвичай надаються небанківськими установами на короткий термін). Є декілька банків, які пропонують спеціалізовані кредити для таких осіб. Серед них державні «ПриватБанк» та «Ощадбанк». А також банки-учасники державних пільгових програм. Однак в більшості випадків такі кредити пропонують фінансові компанії або банки у загальних кредитних продуктах, які по суті не відрізняються від кредитування інших клієнтів.

Є і державні програми пільгового кредитування населення, що постраждало від війни – довгострокові державні кредити ВПО, учасникам проведення АТО та/або учасникам проведення ООС на придбання житла. Програма передбачає використання порталу «ДіЯ»

за участю Держмолодьжитла. Початково програмою було передбачено отримання кредитів для чинних військовослужбовців під 0 %. Але коштів виділених на програму 100 млн грн вистачило не всім. Крім того, не сплачувати відсотки за користування кредитом військовослужбовці можуть лише до завершення в Україні особливого періоду. Виплатити кредит потрібно впродовж 20 років. Перший внесок – не менше ніж 10 % від вартості житла. Отримати кредит можуть лише особи віком до 35 років включно (стосується кожного з членів сім'ї).

Цікавим є досвід США, де ветерани з інвалідністю мають значну підтримку. Право на неоподатковувану щомісячну виплату допомоги по інвалідності, розмір якої залежить від рівня інвалідності та кількості утриманців. Можуть претендувати на отримання гранту на поліпшення житла та структурні зміни будинків для людей з обмеженими можливостями, додаткове іпотечне страхування життя ветеранів, що отримали грант на адаптоване житло. Існують житлові субсидії, щорічні стипендії для тих, хто має особливі потреби в одязі, ветерани з інвалідністю мають право на безкоштовні внески зі страхування життя. [2]

Програма кредитування житла від Міністерства у справах ветеранів (VA) є однією з найпопулярніших серед ветеранів США. У 2022 р. кредитори видали 746091 позику, на загальну суму 257 млрд дол. При цьому VA безпосередньо не видає позики, а підтримує позики, видані фінансовими установами, гарантує відсоток від кредиту на купівлю або рефінансування житла. Ветерани подають заявки через приватних кредиторів. Для ветеранів, які мають повне право, немає лімітів позики. Однак вони повинні відповідати вимогам кредитора. Ці кредити можуть бути використані для придбання готових будинків або будинків, що будуються. Програма також пропонує позики рефінансування з виплатою або зі зниженням процентної ставки. [3] Передбачено і кредитні програми, які дозволяють розпочати свій бізнес і вийти із психологічної та економічної скрути. Є також варіанти позики через програми професійної реабілітації. Це послуги, спрямовані на допомогу людям з обмеженими можливостями у фінансуванні самозайнятості. Одна з таких програм, Veteran Readiness and Employment Self Employment Track, доступна для поранених ветеранів. [4]

Отже, чинники, які впливають на можливості осіб з інвалідністю отримати кредит, наступні:

1. Попри наявність державної підтримки позичальник повинен мати позитивну кредитну історію і відповідний рівень доходів для виплати кредиту, що впливає на кредитний рейтинг.

2. Кредитори несуть високі ризики і часто відмовляють у кредитуванні через низький рівень виплат по інвалідності та суттєві втрати здоров'я, що обмежують працездатність. Крім того, кредитор оцінює заявку на основі здатності клієнта погасити кредит зараз, а часто процес встановлення пенсії по інвалідності досить тривалий. І якщо позичальник на момент подання заявки не отримує жодного доходу, навряд чи йому схвалять позику. [1]

3. Частина осіб з інвалідністю не звертається за кредитам через побоювання, що це вплине на їх право на отримання соціальних пільг.

4. Часто за кредитами звертаються особи, які подали документи на державні виплати, але ще їх не отримали. Вони розраховують на короткий строк кредитування і звертаються до компаній з онлайн-кредитування, які встановлюють високий відсоток. І за короткий період можуть накопичити суттєвий борг. Ще один ризик полягає в тому, що частині запитів на допомогу по інвалідності відмовляють з першого разу. Тобто є ймовірність того, що позичальник не зможе повернути кредит вчасно.

5. В більшості випадків через обмежені фізичні можливості такі особи звертаються за кредитами онлайн. Це дозволяє швидко заповнити заявку і отримати кошти, часто без довідки про доходи. Однак несе високі ризики.

Список використаних джерел

1. Lindsay VanSomeren. What Are Disability Loans, And How Do They Work? URL:https://www.forbes.com/advisor/personal-loans/loans-for-people-on-disability/

2. Pat McManamon. Financial Help for Disabled Persons. URL: https://www.incharge.org/debt-relief/financial-help-disabled/

3. Your 2023 Military Times Pay and Benefits Guide (переклад). URL: http://surl.li/lxgjb

4. Nick Awad. Loans For People with Disabilities. URL: https://www.accessibility.com/blog/loans-for-people-with-disabilities

РОЛЬ АУДИТУ У ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІНАХ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

КУЗУБ Михайло,
ст. викладач,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-6222-4892

Робота підприємств і організацій в умовах ринкових відносин та конкурентної боротьби зумовлює виникнення нової форми незалежного контролю – аудиту.

Внутрішній аудит – це незалежна діяльність з перевірки та оцінки роботи суб'єкта господарювання в його інтересах. Головною метою внутрішнього аудиту є допомога членам суб'єкта господарювання ефективно виконувати свої функції.

Характеристика внутрішнього аудиту сприяти вдосконаленню діяльності організації проявляється у виявленню негативних аспектів діяльності підприємства, здійсненні оцінки існуючих ризиків, аналізуванню перспективи розвитку компанії та наданні рекомендацій щодо підвищення ефективності її діяльності.

Досить узагальнено підходять до трактування суті системи бухгалтерського обліку зарубіжні дослідники, такі як Беа Ф.К., Дихтл Е., Швайтцер М.: «система бухгалтерського обліку є основою інформаційної системи з метою надання інформації для управління підприємством» [1, с. 9].

Робота внутрішнього аудитора значно більше може вплинути на ефективність діяльності підприємства, ніж перевірка незалежного зовнішнього аудитора. Внутрішній аудитор більш детально знає структуру підприємства, специфіку функціонування, може більш реально оцінити «людський фактор» [2, с. 137]. Р.А. Алборов вважає, що «внутрішній аудит – це фактично внутрішньогосподарський контроль» [4, с. 86].

Внутрішній аудит ураховує специфіку підприємства і форми звітності (документи), що не публікуються, і відомості, які мало цікавлять зовнішнього аудитора [7]:

– план невідкладних заходів, які мають бути здійснені в короткі строки;

– відомості про вплив соціальних, економічних і політичних тенденцій у суспільстві на виробничо-господарську діяльність підприємства.

Зовнішній аудит здійснюється періодично, тоді як внутрішній проводиться частіше, що суттєво підвищує ефективність діяльності структурних підрозділів підприємства [7].

За пріоритетністю критеріїв сталого розвитку надання гарантій і консультацій здійснюється не тільки в контексті фінансової інформації, але і включає питання достовірності не фінансової інформації, управління ризиками, оцінки соціальної відповідальності.

Виокремлені підходи характеризують сутність внутрішнього аудиту, висвітлюючи і акцентуючи увагу на окремому аспекті. В умовах реалізації принципів корпоративної соціальної відповідальності сутність внутрішнього аудиту слід розширити, врахувавши його можливості у сприянні створення і впровадження системи управління корпоративною соціальною відповідальністю на підприємстві. При цьому, внутрішній аудит, який спрямований на досягнення цілей сталого розвитку, не слід ототожнювати з соціальним аудитом. Поняття соціального аудиту розглядають у широкому і вузькому розумінні. У широкому сенсі, аудит виступає моніторингом соціальних взаємовідносин на рівні міжнародних, національних регіональних, місцевих соціально-економічних систем. У вузькому сенсі аудит розуміють як контроль відповідності результатів поведінки бізнесу етичним, законодавчим вимогам до його діяльності [6, с. 115].

Висновки. Робота підприємств досить залежить від внутрішнього аудиту, який є інформаційним ресурсом підприємства, цілеспрямоване та вірне використання якого забезпечить підвищення ефективності його діяльності. Межі внутрішнього аудиту розширюються внаслідок необхідності здійснення оцінки економічної, екологічної та соціальної діяльності за допомогою як фінансової, так і не фінансової інформації. Саме внутрішній аудит є гарантією об’єктивної і достовірної інформації для власників та управлінського персоналу, на яку вони в майбутньому спираються для розробки напрямів соціально-відповідальної діяльності компанії.

Список використаних джерел

1. Kuz, V.I. (2015), «The effectiveness of the accounting system in the enterprise», *Molodyi vchenyi*, vol. 5(2), pp. 8-12, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_5(2)_3

2. Kolos, I.V. and Radionova, N.Y. (2013), «Internal audit as a tool to improve the efficiency of enterprise», *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 1(25), pp.126-140, URL: pbo.ztu.edu.ua/article/download/28528/37722

3. Кузуб М.В. Інструменти стандартизації фінансових даних. URL: https://knute.edu.ua/file/MTc=/c902b121ed3493620cf96cfa0c166fca.pdf

4. Алборов Р.А., Хоружій Л.І., Кінцева С.М. Основи аудиту: Навч. допомога. М.: Справа і обслуговування, 2001. 224 с.

5. Лещій Л.А., Кузуб М.В. Оцінка впливу інфляції на показники фінансової звітності. *Глобалізаційні виклики розвитку національних економік:* Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 70- річчю КНТЕУ. 19–21 жовтня 2016 р., м. Київ.

6. Голінач Л.І. Сутність соціального аудиту в процесі утвердження соціальної відповідальності. *Економічний аналіз*. 2014. Том 18. № 2. С. 113–117.

7. Потопальська Г.Г. Зовнішній та внутрішній аудит в Україні. *Український соціум*. 2005. № 1(6). С. 93–100.

РОЗВИТОК ОНЛАЙН-АУДИТУ В УМОВАХ ВОЄНОГО ЧАСУ

МУСТЕЦА Ірина,
доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут
ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-1033-2282

Військова агресія росії вплинула на всі сфери життя українців та щоденно наносить нищівний удар по національній економіці забираючи життя багатьох. Негативними наслідками також є банкрутство багатьох підприємств, організацій, які сумлінно поповнювали бюджет України. Значних проблем завдано і аудиторським фірмам, фінансові показники діяльності яких до 2022 року стрімко зростали, а кількість наданих послуг відповідно до законодавства збільшувалась, що допомогло багатьом користувачам аудиту прийняти виважені рішення.

Війна завдала значних руйнувань і через численну міграцію кваліфікованих працівників, викликала значну нестачу професіоналів у сфері внутрішнього та зовнішнього аудиту. Значні кроки на шляху до стабілізації ситуації з діяльністю суб'єктів аудиторської діяльності здійснено законодавцем, зокрема було прийнято цілий ряд нормативних актів, які повинні забезпечити функціонування аудиторських фірм. Особливо зацікавило науковців питання проведення онлайн аудитів з використанням комп'ютерних технологій та штучного інтелекту. Провідні зарубіжні об'єднання аудиторів та професійних бухгалтерів розробили інструкції, як працювати українським аудиторам враховуючи умови війни, адже підприємства, які продовжують працювати у складних умовах потребують постійної підтримки і консультування.

В період дії воєнного стану внесено зміни до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», що дозволило законодавчо врегулювати забезпечення аудиторської діяльності [1]. Вищенаведеним законом врегульовуються деякі питання, що стосуються провадження аудиторської діяльності на період дії воєнного стану, а також післявоєнного відновлення української

економіки, до того ж припинення діяльності в Україні тих аудиторів і суб'єктів аудиторської діяльності, що пов'язані із Російською Федерації, яка веде повномасштабну збройну агресію проти України.

Зарубіжні науковці, такі, як Кен Тісяк відмічає, що влада України впливає на відповідальність аудиторів в умовах війни [2]. Проблемні питання аудиту в умовах війни також розглянуті у документі для аудиторів емітентів і брокерів-дилерів Spotlight (Auditing Considerations Related to the Invasion of Ukraine) щоб нагадати аудиторам про їхній обов'язок дотримуватися стандартів РСАОВ і проявляти належну професійну ретельність [3].

Аудиторські фірми в сучасних складних умовах намагаються вижити на ринку і активно впроваджують у практику проведення онлайн аудитів фінансової звітності, установчих документів, договорів, проводять цільовий аудит. Така форма проведення аудиту дозволяє працювати в безпечних умовах і не здійснювати фізичний виїзд на об'єкт перевірки, що є надзвичайно важливо в даний час.

Через брак трудових ресурсів, значну увагу приділяють онлайн аудиту кадрового потенціалу працівника, сутність якого полягає у оцінці персоналу для обробки інформації про їхні компетенції та трудовий потенціал.

Розвиток аудиту в післявоєнний період має враховувати потреби і вимоги ринку, включаючи застосування сучасних технологій та інструментів, котрі дають змогу здійснювати аудиторські процедури ефективніше і більш швидко. Для прикладу, застосування штучного інтелекту й аналізу даних може допомогти зменшити час і ресурси, потрібні для здійснення аудиту.

Необхідно відзначити, що вагомим кроком на шляху вдосконалення в післявоєнний період вкрай важливо буде продовжувати удосконалювати систему аудиту, включаючи регулювання і контроль аудиторської діяльності, створення незалежного органу контролю, а також регулювання аудиторської діяльності.

Список рекомендованих джерел

1. Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії: Закон України від 31.05.2022 № 2285-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2285-20#Text (дата звернення: 10.10.2023)

2. Ken Tysiac. (2022). How the war in Ukraine affects auditors' responsibilities. URL: https://www.journalofaccountancy. com/news/ 2022/apr/how-war-ukraine-affects-auditors-responsibilities.html (Accessed 10 October 2023) (In USA.).

3. Spotlight auditing considerations related to the invasion of Ukraine URL:https://pcaob-assets.azureedge.net/pcaob-dev/docs/default-source/ documents/auditing-considerations-related-invasion-ukraine-spotlight.pdf?sfvrsn=19dc6043_3 (Accessed 10 October 2023)

4. Гакман Г.В. Розвиток онлайн аудиту персоналу в умовах війни URL: file:///C:/Users/d-fem-1/Downloads/1539-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1477-1-10-20220822.pdf

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ АУДИТУ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

ПОКИНЬЧЕРЕДА Віталій,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0003-2734-8667
КИТАЙЧУК Тетяна,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-8171-1220
КРУПЕЛЬНИЦЬКА Ірина,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-8171-1220

Трагічні обставини в Україні призвели до того, що перед бізнесом постали набагато важливіші питання, і можливість ведення «бізнесу як завжди» стала нереальною, в тому числі й щодо аудиту. Ситуація в Україні змінюється щодня, так само як і змінюється реакція міжнародної спільноти. Ми розглядаємо деякі з ключових питань, які аудитори повинні враховувати в своїй роботі в кризовий та посткризовий період.

Сильні організації, фінансові ринки та економіка потребують високоякісного аудиту фінансової звітності. Хоча основним завданням аудиту традиційно є зміцнення довіри інвесторів та інших постачальників капіталу, інші зацікавлені сторони, включаючи директорів, менеджмент, працівників, аналітиків, регуляторів, рейтингові агентства, клієнтів, постачальників та широку громадськість, також отримують вигоду від аудиту. На цьому тлі високоякісний аудит, безумовно, слугує суспільним інтересам і є надзвичайно актуальнім.

У всьому світі відбуваються важливі дискусії щодо корпоративної звітності, якості аудиту, очікувань зацікавлених сторін та корпоративного управління, особливо в нестабільних умовах діяльності. Вкрай важливо, щоб політики дотримувалися збалансованого та науково обґрунтованого погляду, який визнає загальний та

довготривалий успіх аудиту, водночас ефективно та пропорційно усуваючи будь-які недоліки з точки зору безперервного вдосконалення.

Досягнення високої якості аудиту вимагає добре функціонуючої системи, заснованої на етиці та незалежності, які є передумовами високої якості аудиту та відповідно формують список завдань, утворюючи цілу систему. Ця система включає низку чинників і суб'єктів, у тому числі правильних людей, правильне управління та правильне регулювання. Всі ці елементи повинні працювати разом, щоб забезпечити належний аудит, який відповідає очікуванням зацікавлених сторін. Якість аудиту повинна оцінюватися за допомогою правильних показників. Якщо будь-який з цих компонентів відсутній, аудит може не відповідати очікуванням зацікавлених сторін.

Усі зацікавлені сторони в аудиті та наданні впевненості повинні працювати разом над удосконаленням процесу аудиту, навичок і мислення аудиторів, управлінської діяльності компаній і фірм, правил і стандартів, які підтримують звітність компаній і поведінку аудиторів, а також над оцінкою якості аудиту.

Незважаючи на незвичні обставини, МСА все ще застосовуються, і аудитори повинні дотримуватися їх, беручи до уваги те, як війна впливає на їхній підхід.

Однією з важливих сфер є оцінка аудиторського ризику, оскільки організації працюють у невизначеному середовищі. Оцінка ризиків аудитором повинна відображати зміни в бізнесі та операційному середовищі організації, що підлягає аудиту, а також наявність нових, суттєвих або інших ризиків: збої, які можуть вплинути на здатність суб'єкта господарювання продовжувати свою діяльність на безперервній основі; необхідне додаткове розкриття інформації про вплив війни; зміни в прогнозах, майбутніх планах або навіть бізнес-моделі чи стратегії [1].

Ситуація може також вплинути на роботу аудитора, якщо неможливо отримати достатні належні аудиторські докази [2]. Це може вплинути, наприклад, на отримання аудиторських доказів, особливо при проведенні групового аудиту з компонентами в суміжних країнах (аудит консолідованої звітності).

Стаття ICAEW, міжнародної організації бухгалтерів та аудиторів, під назвою «Russia sanctions: reputational risk cannot be overstated» [3] закликає членів ICAEW уважно стежити за всіма зв'язками з росією та своїми клієнтами, проявляти належну обачність і «думати не лише про букву закону, а й про престиж. На кону репутація професії». Деякі члени ICAEW переглядають своїх клієнтів, вивчають санкційні списки за межами країни і розглядають по декілька разів клієнтів, пов'язаних з російським режимом, навіть якщо вони не внесені до санкційних списків.

Незалежно від того, чи проводиться оцінка ризиків як частина планування, аудиторських процедур або звітності, дотримання законів і нормативних актів, швидше за все, буде проблемою як для керівництва підприємства, так і для аудиторів. Основними факторами, які роблять ризики дуже високими, є часті зміни санкцій та пов'язаних з ними обмежень, іноземна допомога та підтримка, а також вплив воєнних дій та бомбардувань.

Відповідно, аудитори, які виконують свої обов'язки згідно з МСА щодо законів та нормативних актів, будуть проводити аудит із врахуванням на обставини, що швидко змінюються та суттєво впливають. Вірогідність таких обставини чи подій зберігається до моменту підписання аудиторського звіту, в залежності від того, коли буде поставлено крапку в процесі діяльності організації та часу проведення аудиту. Аудитори повинні бути пильними і регулярно підтримувати зв'язок з керівництвом, відстежувати непередбачувані події, можливість недотримання законів і нормативних актів, внаслідок виникнення умов не з вини підприємства, аж до моменту передачі аудиторського висновку.

Метою аудиту є надання інвесторам та іншим зацікавленим сторонам достатньої впевненості в тому, що річна фінансова звітність у цілому була підготовлена відповідно до застосовних стандартів бухгалтерського обліку та не містить жодних суттєвих викривлень. Аудит допомагає директорам та іншим особам, відповідальним за нагляд за суб'єктом господарювання, що звітує, оцінити достовірність фінансової інформації, підготовленої керівництвом, і отримати важливу інформацію про фінансовий контроль суб'єкта господарювання та пов'язані з ним ризики. Послуги аудиту та надання

впевненості постійно розвиваються – і повинні продовжувати розвиватися, щоб задовольнити потреби зацікавлених сторін, що постійно змінюються. Отже методи та процедури, що використовує аудитор, в сучасних не простих умовах, повинні бути спрямовані на забезпечення гарантій. Це вимагає від аудитора критично мислити і давати більш песимістичну оцінку щодо прийняття рішень стосовно перспективних можливостей конкретного підприємства.

Список використаних джерел

1. МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення» URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2_ISA_315_(Revised_2019)_Full_Standard_and_Conforming_Amendments_(uk).pdf (дата звернення: 9.10.2023).
2. МСА 500 «Аудиторські докази». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/ %D0 %9C %D0 %A1 %D0 %90 %202016-2017_ %D1 %87 %D0 %B0 %D1 %81 %D1 %82 %D0 %B8 %D0 %BD %D0 %B0 %201(1).pdf (дата звернення: 9.10.2023).
3. Russia sanctions: reputational risk cannot be overstated URL: https://www.icaew.com/insights/viewpoints-on-the-news/2022/mar-2022/russia-sanctions-reputational-risk-cannot-be-overstated (дата звернення: 9.10.2023)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

ТАБЕНСЬКА Юлія,
доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут
ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-8590-7829

Реалії, з якими наша країна прагне ужитися з лютого 2022 року безумовно вплинули на життєздатність і можливості всієї фінансової системи в цілому, а також кожного структурного елементу зокрема.

Щодня ми читаємо досить різні новини, як позитивні, так і негативні. Так, в такі складні історичні події досить складно контролювати ефективність, економність, цільове використання державних фінансових ресурсів, їх збереженні, правильність визначення реальної потреби саме в бюджетних коштах і логічно у взятті зобов'язань.

Згідно з законодавчими нормами державний фінансовий контроль проводиться делегованим органом від Кабінету Міністрів України, який реалізовує по факту державну політику у сфері ДФК – Державною аудиторською службою України та її територіальними органами.

Формами реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю є державний фінансовий аудит, інспектування, перевірка закупівель, моніторинг закупівель.

Стаття 3 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» трактує державний фінансовий аудит як: «…різновид державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі органом державного фінансового контролю фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю» [1].

Видами державних фінансових аудитів є:

– аудити виконання місцевих бюджетів;
– аудити виконання бюджетних програм;
– аудити діяльності суб'єктів господарювання;
– аудити інвестиційних проєктів.

Так, за офіційними даними сайту Державної аудиторської служби України Протягом січня-серпня 2023 року проведено 493 ревізії та 347 перевірок закупівель, під час яких перевірено 799 підприємств, установ і організацій. Проведено 148 державних фінансових аудитів, а саме [2]:

– 27 аудитів місцевих бюджетів;
– 25 аудитів виконання бюджетних програм;
– 96 аудитів діяльності суб'єктів господарювання.

З початку звітного року державними фінансовими аудитами охоплено фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму понад 347,2 млрд грн. Проведеними державними фінансовими аудитами виявлено неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що призвели до упущених вигод/неотриманих доходів або непродуктивних/зайвих витрат на загальну суму понад 64,0 млрд грн, неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що можуть призвести (свідчити) про упущені вигоди/ неотримані доходи або непродуктивні/зайві витрати на суму майже 39,4 млрд. грн.

Хотілося б наголосити на факті виявлення порушень законодавства, що можуть призвести до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму більш як 88,5 млн. грн., які могли б бути використані для реалізації державних програм розвитку, або забезпечення фінансування особливо важливих і необхідних видатків на державному та місцевому рівнях.

Незважаючи на жодні негативні обставини зовнішнього чи внутрішнього середовища, необхідність подальшого проведення контрольних дій, процедур є особливо актуальною, доцільною і необхідною в період війни, адже кожна гривня в гаманці нашої країни сприятиме реалізації державної політики не лише в системі державного фінансового контролю.

Так, службами Державної аудиторської служби України розроблена Стратегія розвитку даної інституції на період до 2024 року [3]. Метою цієї Стратегії є посилення інституційної спроможності Держаудитслужби, що сприятиме функціонуванню ефективної системи державного управління, виявлятиме і попереджатиме порушення законодавства та неефективне використання фінансових і матеріальних ресурсів на державному, місцевому рівнях. На період до 2024 року Держаудитслужба встановлює стратегічні цілі розвитку: сприяння ефективному державному управлінню шляхом посилення урядового державного фінансового контролю за найбільш ризиковими сферами; посилення інституційної спроможності органів Держаудитслужби на центральному, регіональному та місцевому рівнях.

Список використаних джерел

1. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 16.10.2012 р. № 5463-VI. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12 (дата звернення: 10.10.2023).

2. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3517 (дата звернення: 10.10.2023).

3. Стратегія розвитку Державної аудиторської служби на період до 2024 року. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/f8206386-8821-454e-ab1a-7af00f8ec5b9_%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F_2024.pdf (дата звернення: 10.10.2023).

КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

ЯРЕМЕНКО Людмила,
доцент,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/ 0009-0002-3138-3369
ГАВРИЛЕНКО Артем,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/ 0009-0008-1965-6751
БІДЕНКО Віталій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/ 0009-0003-8392-1007

Ревізія оплати праці зазвичай починається з перевірки обґрунтованості затверджених асигнувань на заробітну плату працівників установи, для чого перевіряють правильність планування виробничих показників, а також застосування норм і нормативів у розрахунках.

Планування фонду оплати праці щодо кожної категорії персоналу здійснюють відповідно до специфіки діяльності установи [1].

Під час перевірки правильності планування видатків на оплату праці аналізують, чи дотримано вимоги Постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» у частині наявності розрахунків сум видатків, внесених до кошторисів, доцільності запланованих видатків, правильності їх розподілу за економічною класифікацію [3].

Законами України про державний бюджет передбачено, що видатки на заробітну плату працівників бюджетних установ, а також нарахування на неї є захищеними статтями бюджету. Тому під час перевірки виконання кошторисних призначень бюджетної установи за кодами економічної класифікації видатків аналізують: чи не відверталися кошти, надані на оплату праці, за іншими напрямами і, навпаки, чи не здійснювалась оплата праці за рахунок інших кодів економічної класифікації видатків.

Також встановлюють, чи не здійснюється планування та виплата заробітної плати за рахунок коштів загального фонду кошторису працівникам підрозділу бюджетної установи, які утримуються винятково за рахунок спеціальних коштів. Оскільки базовою нормою для перевірки правильності визначення фонду оплати праці є система

оплати праці, запроваджена в бюджетній установі, то під час перевірки правильності встановлення посадових окладів перевіряють наявність підтвердного документа про надання відповідної категорії (якщо це передбачено системою оплати праці), а також відповідність посадового окладу встановленій кваліфікаційній категорії [3].

При перевірці дотримання штатної дисципліни зіставляють фактичний штат працівників зі штатним розписом, тобто перевіряють, чи не допускається утримання посад, не передбачених штатним розписом.

У разі виявлення нештатних працівників контролер зобов'язаний встановити: чим зумовлено утримання таких працівників; чи не виконували вони обов'язки (роботу) штатних працівників, яким за це проведено оплату праці; чи укладено з працівниками нештатного складу трудові угоди; за рахунок яких джерел проведено оплату праці нештатних працівників (за рахунок коштів загального чи спеціального фонду кошторису); чи дотримано порядок (розцінки) оплати праці в бюджетній сфері; чи фактично виконано оплачену за нештатним складом роботу; чи насправді ці нештатні працівники одержали зазначені в касі суми оплати праці.

Важливим етапом є встановлення наявності випадків виплати коштів, за іншими статтями ніж це передбачено, чи не має фактів перевищення нормативів витрат коштів по оплаті праці і по яким кодам економічної класифікації вони погашалися. Завищення планових призначень може бути джерелом зловживань при виконанні кошторису [1].

Також при проведенні контролю обліку заробітної плати перевірці підлягають: допомога у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю та допомога у зв'язку з вагітністю та пологами; виплати за виконання державних обов'язків [2].

Отже, дефіцит бюджетних коштів стає характерним для більшості бюджетних установ. Починаючи з 2015 року захищеними статтями бюджету є видатки на заробітну плату працівників бюджетних установ, а також нарахування на неї. За таких обставин провідна роль відводиться внутрішньому контролю розрахунків видатків на оплату праці у бюджетних установах, який починається з перевірки асигнувань на заробітну плату працівників установи та вивірення норм і нормативів у розрахунках за допомогою якого можна виявити факти розкрадання грошових коштів при виплаті заробітної плати та привласнення безпідставно нарахованих на них сум.

Список використаних джерел

1. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2012. 368 с.

2. Романів Є.М., Приймак С.В., Шот А.П., Долбнєва Д.В. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 772 с.

3. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: підручник. Вид. 6- те, допов. і перероб. Київ: Алерта, 2013. 981 с.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

АНДРОСЕНКО Олена,
доцент,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-8579-1283

Облікове забезпечення управління витратами – це важливий об'єкт управлінського обліку, оскільки саме в ньому створюються інформаційні ресурси для використання з урахуванням цілей та завдань всіх учасників управлінського процесу та з метою ефективного управління всіма ресурсами.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел свідчить про те, що концепція управління витратами формувалася поступово і пройшла кілька етапів розвитку від обліку витрат у складі виробничого обліку, через формування у складі управлінського обліку і до управління витратами.

Система облікового забезпечення управління витратами охоплює:

– адекватну класифікацію витрат як фундамент формування будь-якої системи обліку та методи обліку витрат для різних цілей;

– бюджетування витрат як інструмент формування цільових витрат, які забезпечують цільовий прибуток;

– аналіз собівартості як важливий показник ефективності діяльності;

– формування інформації для прийняття управлінських рішень.

Оскільки система управління формується через функції планування, бюджетування, обліку, контролю, аналізу, прийняття управлінських рішень, то основними етапами створення системи облікового забезпечення управління витратами на підприємствах є:

– вибір процедур нормування витрат і методів їх обліку в системі управлінського обліку;

– класифікація витрат для різних цілей;

– розробка бюджетів для ефективного прогнозування та контролю за витратами;

– прогнозування цільових витрат з метою забезпечення цільового прибутку;

– аналіз витрат, які б забезпечували ефективну діяльність;

– розробка інформаційних моделей для прийняття управлінських рішень на різних рівнях управління.

Систему контролінгу можна визначити як обліково-аналітичну систему, що синтезує елементи обліку, контролю, планування. На вітчизняних підприємствах ці системи виконують такі функції: вибір процедур і методів управлінського обліку; класифікація витрат; бюджетний контроль; прогнозування фінансових результатів; аналіз ефективності; забезпечення нормування матеріальних та інших ресурсів; підготовка інформації для різних рівнів управління.

Також, особливого погляду вимагають концепції щодо управління витратами, які ґрунтуються на різних підходах, а саме: одні з них (концепції функціональних витратоутворюючих чинників та доданої вартості) базуються на облікових характеристиках витрат, інші (структурних витратоутворюючих чинників, ланцюга цінностей, ABC, стратегічного позиціонування, збалансованої системи показників) розкривають витрати як об’єкт управління не стільки в обліковому, скільки в економічному аспекті. Згідно з цим підходом, облік повинен виступати засобом досягнення успіху.

Отже, спроба вирішити питання на основі механічного скорочення витрат виявилася марною, оскільки вона так чи інакше пов’язана з такими негативними явищами, як скорочення працівників, зменшення асортименту, заморожування нових проєктів, вивезення капіталу в офшорні зони тощо.

Позитивні результати підприємств в часи економічної кризи, пов’язані з побудовою бізнесу на принципах теорії обмежень (далі TOC, Theory of Constraints). Одним із ключових її постулатів є визначення того, що в певний момент обмежує компанію, не дозволяє збільшити прибуток та постійно підтримувати це зростання.

ТОС забезпечує вирішення завдань щодо управління витратами на різних рівнях:

• на стратегічному – це досягнення економічної стабільності та зростання;

• для виробництва на замовлення – це вибір між ефективністю завантаження і швидкістю виконання замовлення;

• для ланцюга постачання – це збільшення або зменшення запасів;

• для управління проєктами – це виконання робіт у визначені терміни за рахунок збільшення бюджету, скорочення обсягів і навпаки, задоволення всіх вимог замовника при збільшенні термінів.

Отже, критичний аналіз літературних джерел щодо системи облікового забезпечення управління витратами, її елементів та етапів створення довів, що управління витратами знаходиться на перетині системи бухгалтерського обліку й системи менеджменту.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАПОВНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ

БЕЗШАПКО Олена,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»,
Україна
ORCID.org/0009-0000-7089-8731

Сучасний бізнес неможливо уявити без використання інформаційних технологій та автоматизації процесів. Одним із ключових напрямків удосконалення є процес заповнення фінансової звітності підприємства та її облік. Цей процес стає все складнішим через зростання обсягу даних, посилення вимог та потреби в оперативній звітності.

Однією з основних проблем, з якою стикаються підприємства при заповненні фінансової звітності, є велика кількість ручної роботи, потрібної для збору, обробки та аналізу інформації. Це не тільки витрати людського часу, але і можливість виникнення помилок та неточностей у звітності, що може призвести до негативних наслідків при здійсненні управлінських рішень та перевірках з боку податкових органів.

Одним з напрямків вирішення проблеми є впровадження систем автоматизованого обліку та звітності. Сучасні програмні продукти дозволяють автоматизувати процеси збору та обробки фінансових даних, робити це швидко та безпомилково [1, 2].

Впровадження автоматизації обліку на підприємстві рекомендується виконувати в кілька етапів, які наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Етапи впровадження автоматизації обліку на підприємстві

Аналіз потреб	Ретельний аналіз поточних процесів обліку та звітності, а також визначення конкретних потреб у впровадженні автоматизації
Вибір програмного забезпечення	Після аналізу вибрати відповідне програмне забезпечення, яке найкраще відповідає потребам підприємства
Навчання та підготовка персоналу	Забезпечити навчання персоналу для роботи з новою системою
Впровадження і тестування	Провести етап впровадження та перевірки системи на практиці
Підтримка та оптимізація	Забезпечити підтримку системи та її подальшу оптимізацію

Джерело: розроблено автором на основі [1], [3]

Найбільш популярними програмами з автоматизації обліку на підприємстві є:

1. BAF (BUSINESS AUTOMATION FRAMEWORK). Платформа BAF призначена для розробки прикладних рішень з ведення бухгалтерського, управлінського, фінансового обліку на підприємстві та управління всіма аспектами його діяльності. Особливістю системи є те що вона в основній своїй масі експлуатується на підприємствах України і має адекватну для свого ринку вартість, європейські системи такого класу як правило коштують у кілька разів дорожче. Незважаючи на невисоку вартість за всіма параметрами програма має конкурентоспроможну функціональність і переваги за рахунок наявності в системі модулів бухгалтерського і податкового обліку які розроблені для всіх країн в яких вона використовується.

2. M.E.Doc IS є системою електронного документообігу, яка представляє собою комп'ютерну програму, що допомагає працівнику облікового апарату у роботі з усіма типами документів в електронному вигляді: рахунками, договорами, актами, податковими накладними, звітами та іншими бухгалтерськими документами.

3. MASTER: Бухгалтерія – Розроблено для ведення малого та середнього бізнесів. Завдяки багатофункціональній платформі MASTER можна встановлювати кілька продуктів одночасно: для документообігу, із зарплати та кадрів та для бюджетних підприємств. Тоді абонентська плата знизиться пропорційно до кількості встановлених доповнень.

Основні переваги автоматизації обліку включають:

1. Час та ресурсозбереження - автоматизація дозволяє швидко та ефективно збирати та обробляти дані, що дозволяє відділу фінансів і бухгалтерії витратити менше часу на механічну роботу.

2. Зменшення помилок - автоматизовані системи менше схильні до помилок, порівняно з ручним заповненням документів. Це підвищує точність фінансової звітності та довіряє їй більше.

3. Оперативність – завдяки автоматизації, компанії можуть отримувати оперативну інформацію про свою фінансову ситуацію, що дозволяє швидше реагувати на зміни в ринкових умовах.

4. Звітність та аналіз – автоматизовані системи забезпечують можливість швидкого та зручного аналізу фінансових даних, що допомагає приймати управлінські рішення на основі об'єктивної інформації [1, 2].

Автоматизація обліку надає можливість підприємствам працювати з великою кількістю даних швидше, точніше та ефективніше. За допомогою сучасного програмного забезпечення можна легко обробляти інформацію з різних джерел, автоматично генерувати звіти, реєструвати транзакції та вести бухгалтерський облік. Це дозволяє зосередити увагу на стратегічних завданнях та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Куліш О.А. Програмне забезпечення автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві. Миколаїв. *Студентський науковий вісник*. Випуск 2(13). Частина 1. Економічні науки. 2015. С. 246–251.
2. Сміт Дж. Автоматизація обліку та звітності в сучасному бізнесі. *Фінансовий менеджмент*, 2020.
3. M.E.Doc – своєчасна звітність та простий обмін документами URL: https://medoc.ua/

ОПЕРАЦІЇ З ЛІЗИНГУ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

ВОРОБЕЦЬ Євген,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0009-0006-6253-3672

Фінансовий ринок – це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності. Суб'єктами ринку фінансових послуг виступають власники фінансових ресурсів, їх користувачі, фінансові посередники, держава в особі спеціальних органів нагляду та контролю.

Основним діючим законодавчим актом виступає Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III [1].

Одним з учасників фінансового ринку є позиконабувачі – підприємства, що є користувачами фінансових ресурсів, задля вчасних розрахунків в своїй діяльності. Сучасна транспортна галузь економіки та пов'язані з нею логістичні операції значним чином залежать від наявності сучасних засобів праці, до яких відносяться: інструменти і обладнання, машини та устаткування. Розпочинаючи господарську діяльність, логістичні підприємства потребують значних фінансових ресурсів для розбудови власної бази, пов'язаної з наданням послуг. Сучасні транспортні засоби, навігаційне обладнання, сервісні станції є необхідними елементами розвинутої інфраструктури логістичного підприємства. Саме фінансові інструменти виступають необхідною складовою для реалізації поставлених цілей.

Фінансовий ринок України є одним з найдорожчих у Європі. Не маючи власного капіталу, вітчизняні посередницькі структури застосовують запозичені кошти інших фінансових інститутів, тим самим збільшуючи навантаження на бізнес. Незважаючи на вищезазначене, та не маючи альтернативних учасників фінансового ринку, логістичні підприємства звертаються за фінансовими ресурсами до банків та приватних фінансових установ.

Політика держави в напрямку розвитку фінансового сектору економіки має бути скерована перш за все на зменшення вартості фінансових ресурсів та спрощення оформлення засобів покриття з метою забезпечення повернення вищезазначених фінансових запозичень.

Для логістичних підприємств популярним фінансовим інструментом є операції з лізингу, який являє собою оренду транспортного засобу з подальшим правом викупу.

З початком повномасштабного вторгнення росії, бізнесу стало фактично неможливо отримати кредит від банку з метою придбання техніки в наслідок надвисоких ризиків фінустанови пов'язаних з заблокуванням нових позик в лютому 2022 р. Частково нівелювати частину викликаних війною негативних факторів в бізнесі, дозволив фінансовий лізинг. Фінансовий лізинг має декілька переваг перед традиційним кредитуванням – від спрощеного оформлення угоди і до податкових пільг, які має лізингонадавач в порівнянні з потенційним клієнтом – фізичною або юридичною особою. Крім того, фінансовий лізинг дозволяє зекономити час при оформленні та реєстрації техніки у державних органах, оскільки усі вищезазначені питання бере на себе відповідна установа.

В наслідок зростання вартості грошей в економіці збільшилася й ціна лізингу. Наразі щорічні витрати на обслуговування угоди стартують з 10 % від вартості предмету лізингу. Крім того збільшилися розміри авансового внеску – до початку військових дій вони в середньому складали близько 20 %.

В останньому 15-му виданні Global Leasing Report(GLR) – глобальний лізинговий звіт 2020 представлені обсяги лізингових операцій у світі.

Таблиця 1

Обсяг і зростання за регіонами (2019–2020 рр.) [2]

№ п/п	Регіон	Річний обсяг (млрд доларів США)	Зростання 2019–2020 (%)	% світового обсягу ринку, 2019 р.	% світового обсягу ринку, 2020 р.	Зміни в відсотках ринку 2019–2020 рр.
1	Північна Америка	475,4	-6,7	37,4	35,5	-1,9
2	Європа	414,4	-7,5	32,9	31,0	-1,9
3	Азія	402,1	13,0	26,1	30,0	3,9
4	Австралія та Нова Зеландія	26,4	-3,4	2,0	2,0	0,0
5	Південна Америка	15,3	10,5	1,0	1,1	0,1
6	Африка	4,5	-39,9	0,6	0,3	-0,2

На Європу припадає 31 % загального світового обсягу лізингових операцій. Значну питому вагу у вищезазначеному обсязі посідають Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія. Україна відповідно посідає 40 сходинку у світовому рейтингу та 25 сходинку в Європі.

Зменшення вартості лізингових операцій та довіра фінансових установ до реального сектору економіки, спрощення пакету документів для підписання лізингових угод – основні напрямки розвитку логістичних підприємств і оновлення їх матеріальної бази, що надасть змогу збільшити вартість існуючого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 №2664-III. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T012664?an=383.

2. Офіційний сайт компанії Solifi. URL: https://info.solifi.com/l/682923/2022-02-28/9ccfm/682923/1646068580iGEsgcJL/Solifi_Global_Leasing_Report_2022.pdf

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

ДАЦЕНКО Ганна,
професор,
Вінницький торговельно-економічний інститут
ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0001-8327-7301
ГЛАДІЙ Ірина,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0001-9845-9706
МАЙСТЕР Людмила,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-1097-9940

Всесвітня пандемія стала складним випробуванням для розвитку кожної галузі в Україні. На сьогодні сфера підприємництва нашої країни знову змушена відповідати на виклик, що загрожує її фінансовій стабільності, на цей раз причиною є початок повномасштабної війни росії проти України. В умовах воєнного стану кожна ланка економіки України знаходиться у зоні ризику [1]. Відсутність досвіду управління бізнесом в умовах війни вимагає від управлінців різних рівнів високого рівня професіоналізму, креативності та гнучкості для прийняття управлінських рішень із урахуванням воєнної специфіки. Саме за таких умов, актуальним постає питання побудови системи антикризового управління в основі якого знаходиться ефективний облікове забезпечення системи прийняття рішень.

Важливе значення при прийнятті рішень на основі облікової інформації є встановлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами та процесами. Прийняття оптимізаційних рішень на підприємстві повинні ґрунтуватися на синергізмі інформації з бухгалтерського та управлінського обліків. Оскільки управлінський облік є важливим елементом системи управління підприємством, що дає можливість швидко приймати управлінські рішення, здійснювати контроль ключових моментів основної діяльності, моніторити динаміку змін фінансових показників, у тому числі доходів та витрат, та на основі них визначати подальшу тактику та стратегію на короткострокову та довгострокову перспективу. Також необхідність формування системи управлінського обліку обумовлена необхідністю

оптимізації процесів виробництва, економії ресурсів і підвищення оперативності управлінського впливу, потребою у переході до вищого рівня господарювання, відповідно до сучасного стану розвитку наукових технологій і, як наслідок, управління.

Зважаючи на виклики воєнного часу, існує потреба у визначенні часовий лаг прийняття рішення, які різняться за змістом, тривалістю й алгоритмами реалізації, впливом на результативні показники діяльності, потребами контролювання тощо [2]. Наразі перед управлінським персоналом стоять завдання прийняття стратегічних, нетипових, неформалізованих, невизначених, багатоцільових рішень та рішень з багатьма критеріями, що ускладнює процес формування інформаційного забезпечення та приводить до потреби ідентифікації якісно нових об'єктів обліку. Дані об'єкти можуть відповідати об'єктам фінансового обліку, проте характеризуватися новими якісними характеристиками, такими як: майбутній стан; перспективна вартість; справедлива вартість; аналітичне подання; нетипові групування, поділ, порівняння чи систематизація тощо. За таких умов, прийняття управлінських рішень здійснюється за певними етапами, на кожному етапі з яких виникає потреба у відповідній інформації (табл. 1).

Таблиця 1

Інформаційні потреби на кожному етапі прийняття управлінського рішення стосовно антикризового управління

Етап прийняття управлінського рішення	Дані систем бухгалтерського та управлінського обліку
1. Виявлення та аналіз проблеми	– дані фінансової звітності про фінансові результати діяльності, фінансовий стан підприємства; дані управлінської оперативної звітності по підприємству у цілому та за окремими підрозділами, напрямами діяльності та інше; – плани та бюджети попередніх періодів, виявлення відхилень між плановими та фактичними показниками
2. Постановка цілей	Розробка планів на майбутні періоди
3. Виявлення альтернатив	Прогнозні дані про фінансово-господарську діяльність підприємства у цілому та за окремими підрозділами або напрямами діяльності
4. Оцінка альтернатив та вибір оптимальної альтернативи	Економічне обґрунтування найбільш оптимальної альтернативи
5. Прийняття управлінського рішення та контроль	Співставлення прогнозних (планових) та фактичних даних, у тому числі на підставі оперативних звітів

Джерело: [3]

Для прийняття рішень керівникам підприємства необхідно мати достовірну та об'єктивну інформацію про майно, фінансове становище, результати праці, а також про процеси їх формування на підприємстві, таку інформацію надає система бухгалтерського обліку, що є частиною інформаційного забезпечення підприємства. Кожен рівень організації облікової інформації відповідає за різні функції:

– первинний облік включає збирання, реєстрацію та обробку інформації;

– бухгалтер фінансового обліку відповідає за формування бухгалтерських проводок, регістрів бухгалтерського обліку, складання бухгалтерської фінансової звітності з використанням методів бухгалтерського обліку;

– податковий облік відповідає за формування податкових регістрів, отримання інформації з метою податкового планування;

– управлінський облік відповідає за отримання підсумкової достовірної інформації в будь-яких показниках для прийняття управлінських рішень, планування та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства].

Отже, результативне управління господарюючим суб'єктом значною мірою залежить від ефективно побудованої облікової системи, яка узагальнює інформацію про його діяльність. Основним інструментом інформаційного забезпечення управління є система його бухгалтерського обліку та бухгалтерська звітність, як її результативний продукт.

Список використаних джерел

1. Скільки підприємств з початку війни скористалися релокацією: нові цифри від Мінекономіки. URL: https://news.dtkt.ua/society/economics/80140-skilki-pidprijemstv-z-pocatku-viini-skoristalisya-relokacijeyu-novi-cifri-vid-minekonomiki (дата звернення: 20.09.2023).

2. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: https://www.epravda.com.ua/ publications/2022/03/23/684549/. (дата звернення: 02.10.2023)

3. Онищенко В. Управлінський облік на підприємстві. *Головбух.* 2020. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/8506-upravlnskiy-oblk-na-pdprimstv#anc_7 (дата звернення: 04.10.2023).

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА РОЗВИТОК ОПЕРАЦІЙ КОНЦЕСІЇ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

ДЯДЕНКО Микола,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-7631-8013

Концесія – це тип державно-приватного партнерства (ДПП), у якому уряд або інший орган державного сектору надає оператору приватного сектору право використовувати та експлуатувати державний актив або послугу протягом певного періоду часу в обмін на плату. Найпоширенішим типом є інфраструктурні проєкти, такі як дороги, мости, аеропорти та енергетичні станції. Проте операції концесії все частіше використовуються для соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальна допомога.

За даними Світового банку, глобальна вартість концесійних угод в інфраструктурних проєктах оцінюється в понад 1 трильйон доларів, а середня тривалість однієї угоди становить близько 20 років. При цьому приватний сектор зазвичай фінансує близько 60 % їх вартості [1]. За даних умов варто звернути особливу увагу на те, що операції концесії можуть зіграти ключову роль у післявоєнному економічному відновленні та реконструкції. Потенційний ефект від їх поширення наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги застосування концесій у післявоєнний період

Ефект	Опис
Розвиток інфраструктури	Відбудова та вдосконалення критичної інфраструктури, такої як дороги, мости, порти та комунальні послуги, за допомогою концесійних угод може стимулювати економічну діяльність, створювати робочі місця та сприяти торгівлі та інвестиціям
Стимулювання економічної діяльності	Залучення інвестицій через концесії може пожвавити економічну діяльність, сприяючи таким секторам, як будівництво, транспорт і послуги, які часто зазнають удару під час воєн
Створення робочих місць	Концесійні проєкти часто вимагають робочої сили, що забезпечує можливості працевлаштування та стимулює ринок праці, що може бути життєво важливим для соціально-економічного відновлення після війни
Трансфер технологій	Залучення міжнародних інвесторів через концесії може сприяти передачі технологій і досвіду, що може мати вирішальне значення для відновлення та модернізації зруйнованих війною регіонів

Закінчення табл. 1

Ефект	Опис
Мобілізація ресурсів	З огляду на те, що післявоєнні економіки часто стикаються з бюджетними обмеженнями, концесійні угоди можуть бути механізмом мобілізації ресурсів (фінансових, технологічних, управлінських) без навантаження на державні фінанси
Залучення приватного сектору	Залучення приватного сектору через концесії може звільнити державний сектор від певного тягаря та залучити ефективність, інновації та додаткові можливості для відновлення
Відновлення основних служб	Використання концесійних угод для швидкого відновлення основних послуг, таких як електроенергія, вода та транспорт, які є ключовими для добробуту населення та економічного відродження
Соціальна стабільність	Залучення громад до концесійних проєктів може сприяти соціальній стабільності, забезпечуючи економічні перспективи та відбудовуючи комунальні об'єкти та послуги
Підвищення міжнародної довіри	Структурування надійних концесійних угод може посилити міжнародну довіру до економіки, що відновлюється, потенційно залучаючи додаткові інвестиції та допомогу
Сприяння сталому розвитку	Концесії можуть бути структуровані таким чином, щоб заохочувати стійкий і стійкий розвиток, гарантуючи, що процес відновлення є екологічно та соціально відповідальним

Джерело: складено автором

Серед прикладів застосування концесій для післявоєнної відбудови країни можна назвати наступні:

- Ірак: У 2003 році уряд Іраку уклав низку концесійних угод з компаніями приватного сектора для розробки та експлуатації нафтових і газових родовищ. Ці концесійні угоди допомогли збільшити видобуток нафти в Іраку та отримати вкрай необхідний дохід для уряду [2].
- Афганістан: У 2006 році уряд Афганістану надав концесію приватній компанії на розробку та експлуатацію першої в країні комерційної телекомунікаційної мережі. Ця концесійна угода допомогла покращити доступ афганців до телекомунікаційних послуг і сприяла розвитку економіки країни [3].
- Косово: У 2009 році уряд Косова надав концесію приватній компанії на розробку та експлуатацію міжнародного аеропорту країни. Ця концесійна угода допомогла покращити сполучення Косова з рештою світу та сприяла розвитку туристичної індустрії країни [4].

Під час реалізації операцій концесії у післявоєнному контексті особливу увагу необхідно приділяти забезпеченню того, щоб проєкти були прозорими, інклюзивними та відповідали потребам і умовам постраждалих регіонів для сприяння сталому відновленню та розвитку. Основні сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку операцій концесії відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку концесій

Напрямок	Опис
Акцент на прозорості та підзвітності	Концесії часто є складними та включають великі суми коштів, тому важливо, щоб вони обліковувалися прозоро та підзвітно. Це включає розкриття інформації про умови концесійної угоди, фінансові показники концесіонера та державний нагляд за угодою
Визнання довгострокового характеру концесійних угод	На реалізацію таких проєктів зазвичай передбачається тривалий період часу, тому важливо, щоб облік цих угод відображав їх довгостроковий характер. Це включає в себе облік вартості концесійного активу та зобов'язань, пов'язаних з угодою протягом терміну дії концесії
Використання технологій	Технології відіграють дедалі важливішу роль в обліку концесійних угод. Наприклад, технологію можна використовувати для збору та аналізу даних про виконання концесійних угод, для створення звітів і для дотримання стандартів бухгалтерського обліку

Джерело: складено автором

Зазначені вище тенденції реалізуються на практиці, наприклад, таким чином:

- Світовий банк розробив набір інструкцій щодо обліку концесійних угод у державно-приватному партнерстві (ДПП) [5]. Ці вказівки базуються на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та передовій практиці.
- Уряди все частіше використовують технології для управління та обліку концесійних угод [6].

Отже, операції концесії можуть відіграти важливу роль у відбудові України шляхом залучення інвестицій приватного сектору для розвитку інфраструктури та створення нових робочих місць. За умови забезпеченню прозорості, застосування сучасних технологій та інших сучасних трендів обліку й розкриття інформації про концесії буде створена потужна основа для відновлення економіки України та розвитку фінансового ринку.

Список використаних джерел

1. Fay Marianne, Lee Hyoung Il, Mastruzzi Massimo, Han Sungmin, Cho Moonkyoung (2019). Hitting the Trillion Mark: A Look at How Much Countries Are Spending on Infrastructure. Policy Research Working Paper. - World Bank, Washington, DC. URL: http://hdl.handle.net/10986/31234

2. Al-Asady J. (2019). Iraq's Oil and Gas Industry: The Legal and Contractual Framework (1st ed.). Routledge. URL: https://doi.org/10.4324/9780429054181

3. Javid Hamdard (2012). The State of Telecommunications and Internet in Afghanistan Six Years Later (2006-2012). Assessment Report. USAID. URL: https://internews.org/wp-content/uploads/legacy/resources/Internews_TelecomInternet_Afghanistan_2012-04.pdf

4. Bureau of Economic, Energy and Business Affairs (2009). Investment Climate Statement – Kosovo. Report. URL: https://2009-2017.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2009/117388.htm

5. The World Bank, Public-Private Partnership Legal Resource Center (PPPLRC). Establishing the PPP Framework. URL: https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/PPP_Online_Reference_Guide/Establishing_PPP_Framework

6. Ileana Palaco, Min Jae Park, Suk Kyoung Kim, Jae Jeung Rho (2019). Public–Private Partnerships for E-Government in Developing Countries: An Early Stage Assessment Framework. Evaluation and Program Planning, Volume 72, Pages 205–218. URL: https:// doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2018.10.015

ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

КАРЗУН Даніїл,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0009-0008-5828-8365

В теперішніх умовах зумовлених економічними та політичними чинниками, в першу чергу це режим правового воєнного стану, певні компанії з різними бізнес-моделями були змушені припиняти свою діяльність, а інші змінювати своє географічне розташування, в залежності від території де відбувалися бойові дії, та адаптуватися до нового часу та обставин. Так на початку повномасштабного вторгнення, 42 % представників малого та середнього бізнесу не працювали взагалі, 31 % призупинили свою діяльність, але хотіли відновити роботу, 14 % підприємцям довелося обмежити географію діяльності, 13 % перейшли в онлайн, 4 % планували закривати бізнес та лише 13 % у повному обсязі продовжили свою діяльність, дана статистика ґрунтувалась на результатах опитування проведеного МСБ в рамках Unlimit Ukraine EBA [1].

За результатами дослідження умов і потреб ведення бізнесу в Україні під час воєнного стану індекс ділової активності UBI (Ukrainian Business Index) склав 25,16 (зі 100). Протягом 2020–2022 років індекс перебував у зоні негативних ділових очікувань, а в зону позитивних очікувань увійшов лише з червня 2021 року по лютий 2022 року. Прямі збитки бізнесу лише за період з березня по серпень 2022 року оцінюються в 87 мільярдів доларів (далі дол.). У США найбільші збитки зазнали середні підприємства (2 319 167 дол. США), а найменші – мікропідприємства (52 726 дол. США) [2].

У нещодавній доповіді Всесвітнього економічного форуму зроблено висновок, що геополітичне протистояння є одним із найбільш значних ризиків для світової спільноти. Використання економічних механізмів у триваючому конфлікті між глобальними державами підкреслює проблеми, що виникають через взаємопов’язаність країн з точки зору торгівлі, фінансів і технологій. У результаті війна росії проти України стала причиною запровадження санкцій, поглинання важливих компаній і посилення юридичних і репутаційних загроз для транснаціональних корпорацій [3].

Управління інфляцією є одним із найбільших викликів у світі. Дані Світового банку показують, що середня глобальна інфляція у другій половині 2022 року перевищить 9 %, досягнувши найвищого рівня з 1995 року [3].

Українські міжнародні резерви скоротилися на 3,2 % у серпні 2023 року через інтервенції Національного банку з продажу валюти для покриття розриву попиту та пропозиції на валютному ринку України, який не повністю покривався надходженнями від міжнародних партнерів. Крім того, у серпні український уряд виплатив 306,5 мільйонів (далі – млн.) дол. США в рахунок погашення держборгу в іноземній валюті, з яких 169,1 млн дол. США були спрямовані на погашення боргу Світового банку, 63,7 млн дол. США були спрямовані на погашення боргу та погашення валютних ОВДП, а решта – боргова заборгованість. іншим міжнародним кредиторам. Також Україна виплатила МВФ 379,6 млн дол. США [4].

Функціонування підприємств у умовах геополітичних викликів зазвичай пов'язане з ризиками, що пов'язані з невизначеністю обставин, а також з імовірністю настання певних подій зумовлених різними чинниками. Фінансові ризики пов'язують із ситуаціями, у яких є імовірність виникнення фінансових втрат в умовах невизначеності під час провадження саме фінансової діяльності (менший за очікування рівень доходу, втрата частини капіталу тощо).

Варіантом запобігання ризикам та закладанням фундаменту для розвитку може бути створення підрозділу ризик-менеджменту, що є одним із першочергових факторів досягання комерційного успіху компанії.

Особливим елементом у системі управління ризиками є наявність необхідної інформації для прийняття управлінських рішень. Ключову роль управління ризиками на підприємствах відіграє бухгалтерський облік.

Згідно з МСБО 1, під час складання фінансової звітності управлінцям та аналітикам необхідно оцінювати здатність суб'єкта господарювання провадити свою діяльність на безперервній основі. Фінансові інструменти, як засіб реалізації фінансових завдань підприємства, є важливим об'єктом уваги вже на етапі аналізу безперервної діяльності підприємства, щонайменше в питанні достатності грошових коштів та джерел покриття короткострокових зобов'язань [5].

Список використаних джерел

1. Вишлінський Г. 5 відповідей про економіку на війні: курс гривні, банки, сума збитків. URL: https://www.epravda.com.ua/ publications/2022/03/17/684231/ (дата звернення: 09.10.2023).

2. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в липні. URL: https://business.diia.gov.ua/en/cases/ novini/ stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-ozpituvanna-v-lipni (дата звернення: 09.10.2023).

3. Коцупал О. Фінансове прогнозування в умовах глобальної невизначеності. *Науковий журнал «Scientia Fructuosa»*. 2023. № 1(147) 2023. С. 17–25.

4. Данилишин Б. Надії на позитивку динаміку розвитку бізнесу зберігаються. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/ 574610_nadii_ pozitivnu_dinamiku_rozvitku.html (дата звернення: 09.10.2023).

5. Щодо бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в період воєнного стану. URL: https://ibuhgalter.net/ material/ 1318/26235 (дата звернення: 09.10.2023).

ІНТЕГРОВАНЕ ЗВІТУВАННЯ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

КОСТЮЧЕНКО Валентина ,
професор,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-3121-842X
ФЕСЕНКО Аліна,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0003-1691-3739

Уперше інтегроване звітування привернуло увагу користувачів інформації про учасників фінансового ринку після створення Міжнародного Комітету з Інтегрованої Звітності (International Integrated Reporting Council, IIRC) у 2010 році. У Прес-релізі Проєкту «Бухгалтерський облік сталого розвитку» (A4S) та Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) про створення IIRC зазначалось, що «світ ще ніколи не стикався з більшими викликами: надмірне споживання обмежених природних ресурсів, зміна клімату, необхідність забезпечення чистої води, їжі та кращого рівня життя для зростаючого населення планети. Рішення, що приймаються для вирішення цих проблем, повинні ґрунтуватися на чіткій і всебічній інформації» [1].

Завданням IIRC стало створення глобально прийнятної системи обліку сталого розвитку. Систему, яка об’єднує фінансову, екологічну, соціальну та управлінську інформацію в чіткому, стислому, послідовному і порівнянному форматі – коротко кажучи, в «інтегрованому» форматі. Мета полягає в тому, щоб допомогти в розробці більш повної та зрозумілої інформації про загальну діяльність організації, як перспективну, так і ретроспективну, для задоволення потреб нової, більш стійкої глобальної економічної моделі [1].

Кожна компанія, акції якої котируються на біржі, зобов’язана подавати річний звіт про свої фінансові результати відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) або Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку США (US GAAP).

Дедалі частіше компанії також готують, переважно на добровільних засадах, звіти про корпоративну соціальну відповідальність або сталий розвиток, але вони можуть сильно відрізнятися за актуальністю та якістю, здебільшого через відсутність глобального стандарту для вимірювання та звітування про екологічні, соціальні та управлінські результати діяльності.

Сьогодні прийнято два стандарти сталого розвитку, розроблені Міжнародною Радою зі сталого розвитку (International Sustainability Standards Board's, ISSB) на платформі МСФЗ. Зокрема, це стандарти IFRS S1 «Загальні вимоги до розкриття фінансової інформації зі сталого розвитку» та IFRS S2 «Розкриття інформації щодо клімату». ISSB передбачено застосування положень IFRS S1 та IFRS S2 до річних звітних періодів, що починаються 1 січня 2024 року або після цієї дати [2]. Одночасно зі стандартами IFRS S1 та IFRS S2, Європейська консультативна група з фінансової звітності (European Financial Reporting Advisory Group, EFRAG) розробила проєкти дванадцяти Європейських стандартів звітності зі сталого розвитку (European Sustainability Reporting Standards, ESRS) [3].

Що стосується інтегрованого звітування, то слід зазначити, що у 2020 році IIRC об'єднався із Радою стандартів обліку зі сталого розвитку (Sustainable Accounting Standards Board, SASB) на платформі МСФЗ. За цей час було розроблено такі документи: Концептуальні основи інтегрованого звітування (в редакціях 2013 і 2021 років) та Принципи інтегрованого мислення (2022 року).

За власної ініціативи, за власним баченням структури, учасники фінансового ринку складають інтегрований звіт. Інтегрований звіт уособлює нову форму діалогу між компаніями та інвесторами, що формує цілісну картину, яка дозволяє краще зрозуміти процес створення вартості компаній у часі. Зростаючий інтерес до інтегрованого звіту поділяють регулятори, професіонали, науковці та інвестори, які вимагають додаткових доказів щодо вартісної релевантності цієї нової системи звітності. За результатами дослідження у багатьох юрисдикціях з високим рівнем інтегрованого звітування також високий рівень підтвердження - наприклад, у 2021 році рівень підтвердження становив 98 % у Франції та 72 % у Бразилії. Загалом відсоток аудиторського підтвердження інтегрованого звіту в 2021 році становив 77 % [4].

Таким чином, учасники фінансового ринку залежать від високоякісної інформації компаній для забезпечення ефективного та раціонального розподілу ресурсів. Важливість інтегрованого звіту для створення вартості ґрунтується на взаємозалежності між фінансовою та нефінансовою інформацією, що має на меті забезпечити інвесторів високоякісною інформацією, яка зменшує інформаційну асиметрію

між менеджерами та інвесторами, знижує рівень агентських конфліктів і є додатковим джерелом легітимності. Разом з тим, за відсутності стандартів інтегрованого звітування, компанії за власним баченням розкривають інформацію про вартість різних видів капіталу в часовій перспективі. Результатом цього є те, що зміст інтегрованого звіту не сприймається однаково всіма учасниками ринку, і, відповідно, ускладняється порівнянність інформації.

Список використаних джерел

1. Press Release. Formation of the International Integrated Reporting Committee (IIRC). 2010. URL: www.integratedreporting.org. (дата звернення: 09.10.2023).
2. IFRS Sustainability Disclosure Standards. URL: www.ifrs.org (дата звернення: 09.10.2023).
3. Sustainability Reporting Standards Interim Draft. 2023. URL: https://www.efrag.org (дата звернення: 09.10.2023).
4. A Deep Dive into Sustainability Assurance Engagements. IFAC. May 2023. URL: www.ifac.org (дата звернення: 09.10.2023).

АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ТА МЕТОДИ АНАЛІЗУ ТОВАРНИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

КУДИРКО Олена,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0002-5090-1208
ЛОБАЧЕВА Ірина,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0001-6387-5240
КОПЧИКОВА Інна,
доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна
ORCID.org/0000-0001-7752-1603

Якісно проведений аналіз товарних операцій дозволяє встановити співвідношення між доходами та витратами на придбання товарів, виявити зміни в тенденціях по товарних операціях, встановити товари високого та низького попиту. Для реалізації аналізу товарних операцій доцільно використовувати систему методичних прийомів, які потребують трансформації у відповідності із особливостями об’єкта дослідження.

Методичні прийоми аналізу товарних операцій підприємств торгівлі можна поділити на дві основні групи: загальнонаукові методи та власні прийоми аналізу. Група загальнонаукових методів використовується для дослідження різних предметних областей. Вона включає такі методи як аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, логіка. Саме дані методичні прийоми доцільно використовувати на початкових етапах аналітичної, контрольної та навіть облікової діяльності. Вони дозволяють сформувати загальне уявлення про стан досліджуваного об’єкта. Дана група методів отримала назву абстрактно-логічних, або якісних.

Другу вагому групу методичних прийомів становлять власні методи аналізу, які мають назву кількісних та ґрунтуються на використанні математичного інструментарію. В них використовуються прийоми опрацювання інформаційних сукупностей на основі законів та правил математики.

В складі кількісних методів доцільно виділити елементарні прийоми, що складають групу методів загального аналізу. Вони забезпечують формування найпростіших показників оцінки товарних операцій на основі яких можна сформувати висновки. До методичних прийомів загального аналізу товарних операцій належить:

– абсолютні величини (показники, що характеризують обсяг товарних операцій у кількісному або натуральному вимірнику і відображаються в оперативній бухгалтерській, статистичній або фінансовій звітності);

– середні величини (показники, що отримуються шляхом розрахунків та відображають усереднені значення показників товарних операцій за певні проміжки часу);

– відносні величини (розрахункові показники, що відображають співвідношення між окремими абсолютними величинами товарних операцій та представляють їх структуру, ефективність тощо);

– ряди динаміки (методичний прийом, що узагальнює систему показників, спрямованих на відображення зміни показників товарних операцій у часі; включає темп росту, темп приросту, середній рівень ряду);

– групування (метод аналізу, що дозволяє сформувати цілісні групи в рамках товарних операцій за певною ознакою, наприклад за контрагентами, вартісною характеристикою, номенклатурою товарів тощо);

– графічні методи (сукупність прийомів графічного наочного відображення абсолютних, відносних, середніх величин, показників динаміки та структури товарних операцій за допомогою графіків, гістограм, діаграм, інших графічних елементів) [1].

У складі кількісних методів виділяють прийоми детермінованого факторного аналізу. Система даних методів дозволяє визначити вплив факторів на досліджуваний результативний показник за умови незмінності інших чинників.

Постановка завдань факторного аналізу полягає в тому, щоб відібрати фактори для аналізу, класифікувати і систематизувати їх для забезпечення комплексного і системного підходу до дослідження їх впливу на результат. На наступному кроці необхідно визначити форму залежності між результативним і факторним показником, тобто побудувати факторну модель, яку за ступенем необхідності можна розкласти на фактори більш високого порядку. У висновку проводиться розрахунок за перетвореної або вихідної моделі з виявленням величини впливу на результативний показник [2].

В якості результативного показника для простої моделі можна використати показник рентабельності товарної продукції. Тоді

факторними показниками виступатимуть чистий дохід від реалізації товарної продукції та вартість товарної продукції підприємства торгівлі протягом обраного проміжку часу.

Не менш важливою групою методів економічного аналізу виступають прийоми стохастичного аналізу. Вони дозволяють встановити та економічно обґрунтувати ймовірнісний взаємозв'язок між досліджуваними факторами. На відміну від детермінованого факторного аналізу стохастичний дає можливість враховувати показники протягом необмеженої кількості періодів. Окрім того, фактори можуть бути представлені в різних вимірниках.

Алгоритм стохастичного факторного аналізу передбачає побудову моделі для проведення аналізу, визначення параметрів та оцінку її на предмет економічної точності, адекватності і релевантності. З метою забезпечення точності моделі із неї виключається мультиколінеарність (фактори, що мають високий рівень кореляції). Визначення коефіцієнта кореляції дозволяє встановити ступінь взаємозв'язку факторів та результативного показника, а коефіцієнт детермінації забезпечує визначення рівня розсіювання результативної ознаки за умови зміни факторної на 1 %.

Стохастичний факторний аналіз товарних операцій дозволяє враховувати вплив на рівень прибутковості товарних операцій таких чинників як рівень інфляції, структура товарних запасів, обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості, кредитна ставка, місткість споживчого ринку тощо.

В рамках аналізу та прогнозування товарних операцій доцільно використовувати методи оптимізації управлінських рішень. Вони включають прийоми лінійного та нелінійного програмування, аналітичне програмування, теорію масового обслуговування, теорію ігор тощо.

Дана група методичних прийомів може використовуватися в умовах наявності декількох варіантів управлінських рішень щодо джерел придбання товарних запасів, різних варіантів торговельних угод, кредитних угод на придбання товарів, різних ринків збуту продукції та каналів постачання товарів на ринок.

Узагальнена класифікація методичних прийомів аналізу товарних операцій підприємств торгівлі, дозволяє систематизувати безліч методів, прийомів та способів опрацювання інформації щодо

товарних операцій з метою формування узагальнених висновків. Кожна із представлених груп методичних прийомів забезпечує формування вагомого інформаційного наповнення щодо об'єкта дослідження, тобто товарних операцій в рамках проведення аналізу. Вибір методів проведення аналізу товарних операцій підприємств торгівлі відбувається з урахуванням мети, завдань такого аналізу. Для проведення комплексного аналізу товарних операцій доцільно використовувати всі представлені методи [3].

Таким чином, кількість методів для проведення аналізу товарних операцій підприємств торгівлі досить велика, що обумовлено суттєвими теоретичними напрацюваннями в сфері аналітики, які, в свою чергу, є результатом їх вагомої практичної значимості.

Список використаних джерел

1. Кудирко О.М. Аналітичне забезпечення товарних операцій підприємств торгівлі. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: зб. наук. пр. VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 3 черв. 2020 р. Вінниця, 2020. Ч. 2. С. 89–97.
2. Кошельок Г. В., Малишко В. С. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. Вип.7. С. 361–368.
3. Лобачева І.Ф. Кудирко О.М. Аналітичні методи в системі управління товарними операціями. Словаччина. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2020. № 8/3. P. 136–138.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

МАКАРЧУК Інна,
доцент,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/ 0000-0001-8434-5660
ІВЛЄВ Ігор,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/ 0009-0001-7981-3009
НЄВЄРОВ Максим,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/ 0000-0002-4123-1101

У вік бурхливого розвитку інформаційних технологій усі господарюючі суб'єкти використовують у своїй діяльності комп'ютери, а значить, і програмне забезпечення. Однак чіткого порядку відображення операцій із програмним забезпеченням у бухгалтерському та податковому обліку не існує. Програмне забезпечення є об'єктом права інтелектуальної власності, що ускладнює ситуацію при веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності. Тому облік програмного забезпечення залежить від того, якими саме правами на нього володіє господарюючий суб'єкт [2].

Програмне забезпечення для бухгалтерського обліку – це комп'ютерна програма або додаток, що обробляє бухгалтерські дані господарюючого суб'єкта за допомогою систематичних методів.

У бухгалтерському обліку програмне забезпечення обліковується згідно вимог П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» і зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. До первісної вартості програмного забезпечення необхідно зарахувати витрати на встановлення та налаштування програми [4].

Згідно вимог Податкового кодексу України до групи 4 основних засобів включаються комп'ютерні програми які пов'язані з електронно-обчислювальними машинами (тобто комп'ютерами). Вартість таких об'єктів перевищує 2500 грн, а мінімально допустимий термін їх використання 2 роки [3]. Прикладом такої пов'язаності

програми із комп'ютером є придбання комп'ютера з установленим на ньому програмним забезпеченням, і таке програмне забезпечення неможливо відділити від обладнання, оскільки обладнання не зможе працювати без нього. Таке програмне забезпечення оприбутковується у складі основних засобів разом з комп'ютером, на якому воно встановлене, та амортизується відповідно до обраного для цього основного засобу методу амортизації.

Якщо програмне забезпечення придбано разом із комп'ютером, то в бухгалтерському обліку воно обліковується у складі вартості комп'ютера на субрахунку 104 «Машини та обладнання» [2].

Метою програмного забезпечення є бажання спростити та полегшити бухгалтерські завдання господарюючого суб'єкта. Його використання у все більшій цифровій економіці є майже обов'язком, оскільки воно створює додану вартість з точки зору ефективності.

Основними цілями, які ми можемо знайти в цьому типі комп'ютерних програм, є:

– публікація всіх статей бухгалтерського обліку;
– групування рахунків-фактур з особливою увагою;
– контроль за оплатою праці та податками;
– бухгалтерський аналіз з історичними та останніми даними;
– економічний та фінансовий аналіз;
– створення звітів та висновків на основі зібраних даних.

Деякими перевагами програмного забезпечення можуть бути такі аспекти, як швидкість отримання даних, систематизація завдань та, як наслідок, економія часу або створення звітів завдяки правильному використанню великих даних.

З іншого боку, недоліками, які можуть виникнути внаслідок використання цього типу програмного забезпечення, можуть бути стиль надмірної залежності від цифрового середовища, більший бар'єр з точки зору практики бухгалтерської професії і навіть можливість віддаленого викрадення даних (хак) [1].

Отже, програмне забезпечення в діяльності господарюючого суб'єкта призначене для автоматизації процесу бухгалтерського обліку. Програмне забезпечення дає можливість економити господарюючому суб'єкту свій час та кошти, а головне своєчасно приймати достовірні та ефективні управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Боднар М.М. Звітність підприємства. Підручник. Київ: «Центр навчальної літератури», 2019. 570 с.

2. Васьков В. Н. Особливості обліку програмного забезпечення у світлі вимог Податкового кодексу України. URL: http:// confcontact. com/2013_04_04_zhv/8_Vaskov.htm

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. за № 2755-VI зі змінами та доповненнями від 23.12.2010 року за № 2856–VI. *Голос України*, 2010. № 229–230. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2755-17#Text

4. Положення бухгалтерського обліку 8 «Необоротні активи», затверд. наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. за № 242.

РОЛЬ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН ДЛЯ НЕФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ

ПОЛЬОВИК Євгенія,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0002-3091-6242
Науковий керівник **КОРОЛЬ Світлана**,
професор,
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Нефінансова звітність (НЗ) є дедалі більш актуальною в сучасному бізнес-середовищі. Це пов'язано з розумінням того, що успіх бізнесу повинен вимірюватися не тільки фінансовими показниками, а й впливом компанії на економічну, соціальну та екологічну сфери. Ключовим елементом у формуванні НЗ є визначення зацікавлених сторін. Це є важливим в контексті сучасного управління бізнесом, оскільки вони стають все більш свідомими та вимогливими щодо інформації, яку вони очікують від підприємств. Тому розуміння їхнього впливу та потреб є ключовим для успіху нефінансового звітування. При цьому важливо визначити пріоритети для кожної групи зацікавлених сторін, що дозволяє більш обґрунтовано розробляти та впроваджувати корпоративну соціальну відповідальність та робити більш змістовними нефінансові звіти.

Згідно з результатами глобального дослідження Havas Group проведеного в 2021 році [1], 73 % споживачів вважають, що бренди повинні відповідати за розвиток суспільства та захист планети; 64 % – віддають перевагу компанії, яка відома відповідальним бізнесом. За даними Harvard Business School [2] 77 % споживачів у всьому світі готові купувати в компаній, які намагаються «зробити світ кращим».

Однією з основних груп користувачів нефінансової звітності є постачальники фінансового капіталу (власники, інвестори, кредитори). Для цієї групи стейкхолдерів нефінансова інформація може бути критично важливою для прийняття рішень про інвестиції, кредитування та оцінки фінансового ризику. Нефінансова звітність є

корисною для всіх зацікавлених сторін, яким важлива здатність організації створювати вартість протягом довгого часу, включаючи громадські організації, співробітників, клієнтів, постачальників, бізнес-партнерів, законодавчі та регулятивні структури ті інших осіб. Залежно від характеру діяльності та впливу організації, перелік зацікавлених сторін може варіюватися, і важливо в кожному разі створити нефінансову звітність, яка відповідає їхнім конкретним потребам та очікуванням. Дослідники виділяють наступні основні кроки при визначенні ключових зацікавлених сторін при НЗ:

1. Важливо ідентифікувати всіх зацікавлених сторін організації. При визначенні основних користувачів використовують рейтингування, ранжування карти зацікавлених сторін, матриці стейкхолдерів, моделі А. Мендлоу (матриця «влада-інтерес»), модель Мітчелла, матрицю «влада/динамізм» [3].

2. Проаналізувати очікування і потреби визначених зацікавлених сторін. Зокрема, провести діалог з кожною групою стейкхолдерів, щоб зрозуміти їхні очікування, потреби та пріоритети щодо змісту нефінансової звітності.

3. На основі аналізу очікувань і потреб стейкхолдерів визначити набір показників, які відображатимуть важливі аспекти діяльності організації з погляду кожної групи. Встановити конкретні цілі та критерії для кожного показника, які дозволять виміряти досягнення організацією своїх цілей у сфері соціальної відповідальності та сталого розвитку.

4. Систему показників слід регулярно оновлювати та вдосконалювати, враховуючи зміни в потребах стейкхолдерів та внутрішні зміни в організації. Запрошувати стейкхолдерів до активного діалогу та співробітництва щодо системи показників, зокрема, організовувати консультації та обговорення щодо її вдосконалення.

Застосування такого підходу допоможе організації ефективно відповідати на очікування та інтереси різних груп користувачів звітності, покращити свою соціальну відповідальність та створити сприятливі умови для сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Arvidsson S., Dumay J. Corporate ESG reporting quantity, quality and performance: Where to now for environmental policy and practice? // Business Strategy and the Environment. 2022. Т. 31. №. 3. С. 1091–1110.

2. Carungu, J., Di Pietra, R. & Molinari, M. (2021). Mandatory vs voluntary exercise on non-financial reporting: does a normative/coercive isomorphism facilitate an increase in quality. Meditari Accountancy Research, 29(3), 449–476. DOI: https://doi.org/10.1108/MEDAR-08-2019-0540 DOI: https://doi.org/10.1108/MEDAR-08-2019-0540

3. Левченко Н. М. Стейкхолдер-аналіз як інструмент ефективного управління проєктами в умовах інтеграції України до європейського та світового бізнес-простору. Інноваційні механізми управління корпоративними інтеграційними процесами підприємств / за ред. Ткаченко А. М. Запоріжжя : ЗНТУ. 2019. 220 с.

4. Смачило В.В., Колмакова О.М., Коломієць Ю.В. Процедура аналізу стейкхолдерів підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 12. – С. 348–353.

5. LubenchenkoO. E. (2023). Harmonizing non-financial information of business enterprises in the European Union and Ukraine. *Statistics of Ukraine*, *100*(1), 154-164. https://doi.org/10.31767/su.1(100)2023.01.14

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВАРТІСТЬ БІЗНЕСУ»

ЧУЄНКОВ Андрій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
ORCID.org/0000-0001-7143-0989

На даний момент постачальників фінансового капіталу цікавить не тільки фінансові показники, але й також сталий розвиток підприємства, його репутація, бренд, внесок підприємства в екологічне благополуччя та у розвиток суспільства. Перед підприємствами стоїть завдання адаптуватися під нові вимоги для того аби задовольняти правомірні потреби постачальників фінансового капіталу. Відповідно до цього змінюються підходи до визначення вартості бізнесу.

Проведений аналіз наукового доробку зарубіжних та вітчизняних дослідників, нормативних документів за останні шістнадцять років вказує на те, що визначенню поняття «вартість бізнесу» приділяється недостатньо уваги. Воно також відсутнє у вітчизняних та міжнародних нормативних документах. Отже існує необхідність у подальших дослідженнях з метою уточнення сутності поняття «вартість бізнесу».

Наведемо приклади трактування поняття «вартість бізнесу» окремими науковцями (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «вартість бізнесу»

Автори	Визначення поняття
E. Diez-Busto P. San-Martín, A. Pérez [1]	Стандартний показник для оцінки глобальної вартості компанії, беручи до уваги загальну суму всіх матеріальних (наприклад, грошових активів, акціонерного капіталу, інвентарю та корисності) і нематеріальних (наприклад, бренду, визнання, гудвілу, суспільної користі та торгових марок) активи
J. Horak., V. Machova, J. Vrbka [2]	Очікуваний майбутній дохід для власника компанії
R. Chawla, D. Saxena, P. Goyal [3]	Основне уявлення про те, який внесок робить бізнес для своїх зацікавлених сторін, тобто для постачальників, співробітників, клієнтів і суспільства в цілому. Вартість часто виражається в грошовому вираженні, але також може бути негрошовою та нематеріальною
Г.І. Міокова [4]	Вартість діючого підприємства або вартість 100 % корпоративних прав у діловому підприємстві

Закінчення табл. 1

Автори	Визначення поняття
В.І. Захарченко, Н.Н. Мєркулов, Н.В. Халікян [5]	Вартість усього майнового комплексу підприємства, що функціонує, включаючи нематеріальні активи
А.С. Соколіцин, Є.Г. Шевцов [6]	Критеріальний показник ефективності корпоративного менеджменту. Цей показник абстрагований від предметової області і дозволяє порівнювати різні фірми між собою; забезпечує можливість аналізу джерел зростання вартості бізнесу
Г.І. Янчук [7]	Синтетичний компактний показник, у якому відбиваються численні характеристики малого підприємства, серед яких – визнання продукції ринком та ефективність прийнятих і реалізованих управлінських рішень

Джерело: [1–7]

Проведений аналіз визначень поняття «вартість бізнесу» у науковій літературі дозволив виділити кілька підходів до його трактування, а саме:

– ресурсний – вартість виражається у сумі вартості всього майнового комплексу (наприклад [1], [3], [4], [5]);

– управлінський – вартість виражається в оцінці ефективності управлінської діяльності підприємства (наприклад [6], [7]);

– порівняльний (компаративний) – вартість визначається у результаті порівняння з аналогічними підприємствами, які є на ринку (наприклад [6]);

– прогнозний – вартість виражається шляхом оцінки обсягу отриманих грошових потоків у майбутньому (наприклад [2]).

Зокрема ресурсний підхід до трактування поняття «вартість бізнесу» авторами В.І. Захарченко, Н.Н. Мєркулов, Н.В. Халікян [5] визначає вартість бізнесу – як вартість майнового комплексу. Автори зазначають, що до вартості бізнесу входять як матеріальні, так і нематеріальні активи. Поза зрозумілість даного підходу, його недолік вбачаємо у тому що він враховує тільки одну складову загальної вартості бізнесу – майновий комплекс підприємства та не враховує види діяльності підприємства.

Управлінський підхід передбачає оцінку ефективність управлінської діяльності підприємства, що по суті є лише фактором впливу на вартість бізнесу та не може характеризуватися в цілому як вартість бізнесу.

Недолік порівняльного підходу полягає в тому, що підприємство може бути унікальним за своїм видом і на ринку неможливо буде знайти певні аналоги для визначення його вартості.

Прогнозний підхід може використовувати для визначення майбутніх вигід від залучених коштів, що є корисним для постачальників фінансового капіталу, але такий підхід не враховує вплив невідчутних активів, які можуть значно вплинути на вартість бізнесу.

Господарська діяльність підприємства може здійснюватися за різними напрямками і включати, наприклад, виробничий, комерційний і фінансовий види діяльності. В результаті господарської діяльності підприємства поступово створюються невідчутні активи, що впливають на вартість бізнесу (наприклад: компетентність працівників, репутація на ринку, лояльність клієнтів тощо). Чим вищу цінність представляє певний бізнес для зацікавлених сторін, тим більше його вартість. Чим ефективніше бізнес задовольняє потреби усіх зацікавлених сторін (особливо постачальників фінансового капіталу), тим потенційно вище буде його вартість. Для цього підприємство використовує матеріальні активи, нематеріальні активи, зовнішні (дебітори та кредитори, репутація, бренд і т.д.) та внутрішні (корпоративна культура, етика, лояльність працівників і т.д.) взаємовідносини підприємства. Доступність (наявність) та спосіб використання всіх вище перерахованих елементів впливає на загальну вартість. Саме це, на нашу думку, слід враховувати при визначенні поняття «вартість бізнесу».

З урахуванням зазначеного пропонуємо наступне визначення базового для нашого дослідження поняття: *вартість бізнесу – це загальна вартість сукупності активів і видів діяльності підприємства, яка характеризує його кількісний та якісний стан.*

У порівнянні з розглянутими підходами, запропоноване нами визначення поняття «вартість бізнесу» – враховує зазначені актуальні акценти визначення вартості бізнесу як постачальниками фінансового капіталу, так і іншими зацікавленими сторонами. Воно охоплює всі важливі складові вартості бізнесу, характеризуючи їх як єдину систему, що об’єднує в собі матеріальні, нематеріальні й невідчутні активи, які, в свою чергу, допомагають проаналізувати і адекватно оцінити стан і перспективи господарської діяльності підприємства. Отже такий підхід до трактування поняття «вартість бізнесу» дозволить задати правильно обрати методи та показники оцінки вартості бізнесу.

Список використаних джерел

1. Diez-Busto E. San-Martín P., Pérez A. Companies and the UN Sustainable Development Goals: At the Intersection Between Social Impact and Business Value. *Advances in Human Resources Management and Organizational Development Future Advancements for CSR and the Sustainable Development Goals in a Post-COVID-19 World.* 2022. P. 1–23.
2. Horak. J., Machova V., Vrbka J. Financial Management for the Successful Company Value. *Handbook of Research on Financial Management During Economic Downturn and Recovery Advances in Finance, Accounting, and Economics*. 2021. P 126–152.
3. Chawla R., Saxena D., Goyal P. The Critical Role of the Chief Information Officer in Smart Management of Digital Transformation. *Handbook of Research on Smart Management for Digital Transformation.* 2022. P. 165–189.
4. Міокова Г. І. Вартість підприємства та її оцінка. *Економічні науки.* 2012. № 22(2). С. 149–156.
5. Захарченко В. І., Меркулов Н. Н., Халікян Н. В. Економічна безпека бізнесу : навч. посіб. Одеса, 2009. 175 с.
6. Соколіцин А. С. Розробка та застосування опціонного підходу для оцінки вартості фірми та економічної вигоди від злиття фірм. *Економіка та управління підприємствами*. 2008. №4. С. 21–26.
7. Янчук Г. І. Застосування вартісного підходу в управлінні виробничими малими підприємствами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук : 08.00.04. Луганськ, 2007. 19 с.

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

ЯРЕМЕНКО Людмила,
доцент,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/0009-0002-3138-3369
РОЖЕНКО Андрій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/0000-0002-1942-3535
ВИДОЛОБ Сергій,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна
ORCID.org/0000-0003-3127-5181

Кредиторська заборгованість – це частина зобов'язань підприємства, сума боргів підприємства іншим юридичним чи фізичним особам. Вона виникає внаслідок незакінчених розрахунків із взаємних зобов'язань, у тому числі з дочірніми та залежними товариствами, персоналом підприємства, з бюджетом та позабюджетними фондами, за отриманими авансами, за попередньою оплатою тощо.

На відміну від дебіторської заборгованості, підприємство, у разі, використовує у своєму обороті не належні йому кошти, не сплачені їм суми боргових зобов'язань, в чому має певні економічні переваги. Як приклад переваг можна навести можливість підприємства здійснити інвестиції за рахунок відстрочення боргів кредиторам з метою розширення власного виробництва. Західні фахівці розглядають кредиторську заборгованість значно ширше, включаючи до неї кредити банків, позики та інші платежі [1].

На наш погляд, короткострокові борги за кредитами близькі до поняття кредиторської заборгованості, однак їх навряд чи слід віднести до складу боргових зобов'язань. Адже для банку – кредитора підприємство, яке отримало в нього позику, не дебітор, не боржник, а клієнт – покупець банківської послуги з надання у тимчасове користування коштами. Додатково зазначимо, що отримання кредитів та позик безпосередньо залежить від бажання підприємства, а не є

об'єктивною необхідністю та результатом існуючих форм розрахунково-платіжних дисциплін [2].

Нормальне функціонування всіх ланок суб'єктів господарювання залежить від достовірної та повної інформації про фінансовий стан підприємства, а особливо про стан та причини виникнення кредиторської заборгованості. Дискусії серед вчених-економістів щодо поняття кредиторська заборгованість продовжують існувати і до цього часу. Визначення дефініцій та дискусій, щодо поняття «заборгованість» у наукових дослідженнях вітчизняні науковці визначають як кредиторську заборгованість (А.Б. Борисов, Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька, С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, Г.О. Партин, А.Г. Загородній, О.В. Лишиленко, Н.М. Ткаченко, О.Б. Чорненька, М.П. Хохлов, О.С. Корнієнко, О.Є. Майборода) та як зобов'язання (О.В. Олійник, М.М. Шигун, С.М. Шулепова, В.Ф. Палій, В.В. Палій, В.В. Дублей, М.М. Гуменюк), а також згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Цивільний кодекс України визначає як зобов'язання.

Визначення кредиторської заборгованості коливаються від досить традиційного: «належний до оплати борг» до досить екстравагантних, але не позбавлених змісту: «очікуваний відтік грошових коштів або інших ресурсів» або «відмова суб'єкту від потенційного доходу». Останні думки найбільш повно виражені у досить типовому визначенні: «кредиторська заборгованість – це попередня відмова суб'єкта від потенційного доходу або майбутніх економічних вигод на користь інших суб'єктів відповідно з існуючим в теперішній час зобов'язанням, обумовленим попередніми господарськими операціями або іншими подіями» [1]. Тут головним визнається не те, що фірма щось винна, а те, що вона втрачає майбутні економічні вигоди.

Отже, однією з найважливіших проблем для вітчизняних підприємств у сучасних умовах є управління своїм майном та зобов'язаннями. Перехід на ринкові умови господарювання супроводжувався для більшості з них падінням обсягів виробництва, збільшенням запасів сировини, готової продукції та незавершеного виробництва, зростанням кредиторської заборгованості, впровадженням бартерних операцій та взаємозаліків. Саме на той момент спочатку назріла необхідність розробки нових, раціональніших методів управління капіталом та зобов'язаннями та особливо кредиторською заборго-

ваністю. Доведено, що нормальне функціонування підприємств залежить від достовірної та повної інформації про фінансовий стан підприємства, а особливу роль відіграє стан та причини виникнення кредиторської заборгованості. Дискусії серед вчених-економістів щодо поняття кредиторська заборгованість продовжують існувати і до цього часу. На основі проаналізованих визначень поняття «кредиторська заборгованість» нами запропоновано визначати її як поточну заборгованість підприємства, що є результатом минулих подій, пов'язаних із розбіжністю часу придбання та оплати ресурсів.

Список використаних джерел

1. Атамас П.Й. Фінансовий облік : навч. посіб. / О.О. Лисиченко, П.Й. Атамас, О.П. Атамас. – Київ : Центр навч. літ., 2019. – 356 с
2. Боднар М.М. Звітність підприємства : підручник / М.М. Боднар. – Київ : Центр навч. літ., 2019. 570 с.

Наукове електронне видання

ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В ПОСТКРИЗОВИЙ (ПІСЛЯВОЄННИЙ) ПЕРІОД

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

(Київ, 12 жовтня 2023 року)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513 74 18
Електронна пошта knute@knute.edu.ua
241Е-2023

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від 05.09.2022